

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4530

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-101

F.Y. M.A.

ECONOMICS

EC - 1001 : Micro Economic Analysis

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five)

[10]

- a) Define Social Welfare Economics.
- b) State scope of Micro economics.
- c) What is Monopoly?
- d) Define Micro Economics
- e) State the Law of returns to scale.
- f) Define Utility.
- g) What is consumer surplus?

Q2) Write the answer of following questions. (Any four)

[20]

- a) Describe the Characteristics of Indifference Curve.
- b) State the types of Oligopoly Market.
- c) State the difference between Micro and Macroeconomics.
- d) Explain the long term equilibrium in Monopolistic Competition.
- e) Describe the Cobb-Douglas production function.
- f) Explain the Nature and Principles of Micro Economics.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Cross Elasticity
- b) Law of returns to scale
- c) Average Revenue
- d) Price effect
- e) Social welfare function
- f) Feature of Monopoly

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two)

[20]

- a) Describe in detail the types of Price elasticity.
- b) Describe the Short run equilibrium of Industry in Perfect Competition.
- c) Explain in detail the economies of large scale production.
- d) Explain the Price and Non Price Competition.

Total No. of Questions : 4]

P-4530

[6042]-SODL-101

F.Y. M.A.

ECONOMICS

EC - 1001 : Micro Economic Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) [10]
- अ) सामाजिक कल्याणाची व्याख्या द्या.
ब) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याप्ती सांगा.
क) मक्तेदारी म्हणजे काय ?
ड) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
इ) प्रतिफलाचा नियम सांगा.
फ) उपयोगितेची व्याख्या द्या.
य) उपभोक्त्याचे संतोषाधिक्य म्हणजे काय ?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) अल्पजनाधिकार बाजाराचे प्रकार सांगा.
क) सूक्ष्म आणि समग्रलक्षी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.
ड) माक्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील दीर्घकालीन समतोल विशद करा.
इ) कॉब डग्लस उत्पादन फलन विशद करा.
फ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचे स्वरूप आणि तत्वे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) छेदक लवचिकता
- ब) प्रमाण प्रत्ययाचा नियम
- क) सरासरी प्राप्ती
- ड) किंमत परिणाम
- इ) सामाजिक कल्याण फलन
- फ) मक्तेदारीची वैशिष्ट्ये

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) किंमत लवचिकतेचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) पूर्ण स्पर्धा बाजारातील उद्योगसंस्थांचा अल्पकालीन समतोल विशद करा.
- क) मोठ्या प्रमाणावरील उत्पादनाचे फायदे स्पष्ट करा.
- ड) किंमत आणि किंमतेतर स्पर्धा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4531

[6042]-SODL-102

M.A. (Part-I)

ECONOMICS

EC-1002 : Public Economics

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words.(Any Five)

[10]

- a) State the functions of modern government.
- b) What is Clark tax?
- c) What is budget?
- d) Write two examples of direct taxes.
- e) What is public expenditure?
- f) Write two examples of indirect tax.
- g) What is external debt?

Q2) Write the answer of following questions.(Any Four)

[20]

- a) Write the types of budget.
- b) Define personal tax.
- c) Explain the additional burden of tax.
- d) What is Internal Debt?
- e) What is deficit financing?
- f) What is financial stability?

P.T.O.

Q3) Write short notes.(Any Four)

[20]

- a) Private Goods
- b) Taxability
- c) Optimal Tax
- d) Qualitative Objects
- e) Gender Budgeting
- f) Fiscal Policy

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the reasons for the increase in public expenditure in India.
- b) Discuss the tax reforms in India in detail.
- c) Explain the role of fiscal policy in a developing country like India.
- d) Explain in detail the financial sources of Center and State.

Total No. of Questions : 4]

P4531

[6042]-SODL-102
M.A. (Part-I)
ECONOMICS
EC-1002 : Public Economics
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) आधुनिक शासनाची कार्ये सांगा.
- ब) क्लार्क कर म्हणजे काय?
- क) अर्थसंकल्प म्हणजे काय?
- ड) प्रत्यक्ष कराचे दोन उदाहरणे लिहा.
- इ) सार्वजनिक खर्च म्हणजे काय?
- फ) अप्रत्यक्ष कराचे दोन उदाहरणे लिहा.
- य) बाह्य कर्ज म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अर्थसंकल्पाचे प्रकार लिहा.
- ब) वैयक्तिक कराची व्याख्या लिहा.
- क) कराचा अतिरिक्त भार स्पष्ट करा.
- ड) अंतर्गत कर्ज म्हणजे काय?
- इ) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?
- फ) आर्थिक स्थैर्य म्हणजे काय?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) खाजगी वस्तु
- ब) करदेयक्षमता
- क) इष्टतम कर
- ड) गुणात्मक वस्तु
- इ) लिंगाधारीत अर्थसंकल्प
- फ) राजकोषीय धोरण

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतातील सार्वजनिक खर्चाच्या वाढीची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील कर सुधारणा यावर सविस्तर चर्चा करा.
- क) राजकोष धोरणाची भारतासारख्या विकसनशील देशातील भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) केंद्र व राज्य यांची वित्तीय स्रोत सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4532

[6042]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1003 : International Trade & International Finance

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 30 words. (any five)

[10]

- a) What are economic transactions?
- b) Define net barter terms of trade.
- c) When was the first empirical test of Ricardian theory of comparative advantage conducted?
- d) What is product differentiation?
- e) State the assumptions of a free trade policy.
- f) What are the two categories of international transactions?
- g) State two example of the non - tariff barriers.

Q2) Answer of the following questions in 100 words. (any four)

[20]

- a) State the important arguments in favour of trade protection.
- b) Why WTO's dispute settlement procedure is significant?
- c) Differentiate between gross and net barter terms of trade.
- d) What are the economic effects of tariffs?
- e) State the criticism of Leontief paradox.
- f) Differentiate between a spot market and forward market.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four).

[20]

- a) Objectives of the IMF
- b) Role of the exchange rate
- c) Law of increasing returns to scale.
- d) Anti - dumping.
- e) Causes of exchange rate fluctuations.
- f) Determinants of FDI.

Q4) Answer of the following questions in 250 words. (any two)

[20]

- a) Describe the factors affecting terms of trade.
- b) Trace the history of GATT and compare it with WTO.
- c) Describe the different factors affecting movement of foreign capital.
- d) Describe Haberler's opportunity cost theory of trade.

Total No. of Questions : 4]

P4532

[6042]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1003 : International Trade & International Finance

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 30 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) आर्थिक व्यवहार म्हणजे काय?
- ब) निव्वळ व्यापारशर्ती ची व्याख्या करा.
- क) रीकार्डोंच्या तुलनात्मक लाभाच्या सिद्धांताची पहिली प्रायोगिक चाचणी कधी घेण्यात आली?
- ड) उत्पादन भेद म्हणजे काय?
- इ) मुक्त व्यापार धोरणाची गृहीतके सांगा.
- फ) आंतरराष्ट्रीय व्यवहाराचे दोन प्रकार कोणते आहेत?
- य) आयात शुल्केतर (नॉन-टेरिफ) अडथळ्यांची दोन उदाहरणे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) व्यापार संरक्षणाच्या बाजूने महत्वाचे युक्तिवाद सांगा.
- ब) WTO ची तंटा निवारण प्रक्रिया (dispute settlement procedure) महत्त्वपूर्ण का आहे?
- क) व्यापाराच्या एकूण आणि निव्वळ व्यापारशर्तीमधील फरक करा.
- ड) व्यापारशर्तीचे आर्थिक परिणाम काय आहेत?
- इ) लिओनतीफच्या विरोधाभासावरील टीका स्पष्ट करा.
- फ) हजर बाजार (स्पॉट मार्केट) आणि वायदा बाजार (फॉरवर्ड मार्केट) मधील फरक करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) आंतराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे.
- ब) विनिमय दराची भूमिका.
- क) वाढत्या प्रतीफालाचा नियम.
- ड) अवपुंजन (अँटी-डॉपिंग).
- इ) विनिमय दरातील चढउतारांची कारणे.
- फ) परकीय थेट गुंतवणूकीचे निर्धारक घटक.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दांत सविस्तर सांगा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) व्यापार शर्तीवर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) GATT चा इतिहास स्पष्ट करा आणि त्याची जागतिक व्यापार संघटनेशी (WTO) शी तुलना करा.
- क) विदेशी भांडवलाच्या स्थानांतरावर परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांचे वर्णन करा.
- ड) हॅबरलरच्या व्यापार संधी खर्चाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4533

[6042]-SODL-104

F.Y. M.A.

ECONOMICS

EC 1005 : Rural Economics & Urban Economics

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) What is rural entrepreneurship?
- b) What is Contract Farming?
- c) What is inclusive development?
- d) What is unemployment?
- e) What are the two main causes of rural economy in India?
- f) What are the two major sources of agricultural credit in India?
- g) When was NABARD established?

Q2) Write the answer of following questions. (Any Four)

[20]

- a) Explain the concept of Integrated Economy.
- b) State the causes of urban expansion.
- c) Explain the need for inclusive development in India.
- d) Explain the effects and remedial schemes of unemployment.
- e) What are the challenges to rural credit?
- f) Explain the positive changes of Urbanization.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) Cooperative Bank
- b) Decentralization
- c) Farm Laborer
- d) Migration
- e) Special Economic Zone
- f) NABARD

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the major agricultural problems in India.
- b) Explain in detail the impact and challenges of globalization on rural economy.
- c) Explain the need and problems of rural development.
- d) Explain in detail the effects and remedies of unemployment.

Total No. of Questions : 4]

P4533

[6042]-SODL-104

F.Y. M.A.

ECONOMICS

EC 1005 : Rural Economics & Urban Economics

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय?
- ब) कॉन्ट्रॅक्ट शेती म्हणजे काय?
- क) सर्वसमावेशक विकास म्हणजे काय?
- ड) बेरोजगारी म्हणजे काय?
- इ) भारतातील ग्रामीण क्षेत्रातील अर्थव्यवस्थेची प्रमुख दोन कारणे कोणती?
- फ) भारतात कृषी पतपुरवठा करण्याची दोन व्यापक स्रोत कोणते?
- य) नाबार्ड ची स्थापना कधी झाली?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) एकत्रित अर्थव्यवस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) शहरी विस्ताराची कारणे सांगा.
- क) भारतामध्ये सर्वसमावेशक विकासाची आवश्यकता का आहे ते सांगा?
- ड) बेरोजगारीचे परिणाम व उपाय योजना स्पष्ट करा.
- इ) ग्रामीण पतपुरवठ्यातील आव्हाने कोणती?
- फ) शहरीकरणाचे सकारात्मक बदल स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सहकारी बँक.
- ब) विकेंद्रीकरण.
- क) शेतमजूर.
- ड) स्थलांतर.
- इ) विशेष आर्थिक क्षेत्र.
- फ) नाबार्ड.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतातील प्रमुख कृषी समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) जागतिकीकरणाचे ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर होणारे परिणाम व आव्हाने सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) ग्रामीण विकासातील गरजा व समस्या स्पष्ट करा.
- ड) बेरोजगारीचे परिणाम व उपाय सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4534

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-105

F.Y. M.A. (Education)

**MAE101 : BASICS OF EDUCATION AND PSYCHOLOGY OF
LEARNER AND LEARNING**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve the following questions (Any-5)

[10]

- a) Write the meaning of education.
- b) Write the concept of philosophy.
- c) Write the objectives of formal education.
- d) Write the features of peer group.
- e) Write the concept of creativity.
- f) Explain the concept of intelligence.
- g) Write the importance of Inquiry training model.

Q2) Solve the following questions. (Any-4)

[20]

- a) Explain the goal of education.
- b) Write the features of knowledge.
- c) Explain the interrelationship between philosophy and psychology.
- d) Write the advantages of communication tool.
- e) Write the importance of constructivism.
- f) Explain the Allport's personality theory.

P.T.O.

Q3) Solve the following questions. (Any 4)

[20]

- a) Write the application of knowledge.
- b) Write the importance of social goals.
- c) Explain the functions of school.
- d) How will you use the behaviourism in education.
- e) Write the importance of intelligence measurement test.
- f) Suggest the solutions to decrease mental stress.

Q4) Solve the following questions (Any 2)

[20]

- a) Explain the use of philosophy to teachers.
- b) Write the obstacles in social change. Explain the role of teacher in Social change.
- c) Write the steps of experimental method. Write the advantages and limitations of experimental method.
- d) Explain Gagne's learning theory. Write the importance of Gagne's theory.

Total No. of Questions : 4]

P-4534

[6042]-SODL-105

F.Y. M.A. (Education)

MAE101 : BASICS OF EDUCATION AND PSYCHOLOGY OF
LEARNER AND LEARNING

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 5) [10]

- अ) शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- ब) तत्त्वज्ञानाची संकल्पना लिहा.
- क) औपचारिक शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- ड) समवयस्क गटाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) सर्जनशीलतेची संकल्पना लिहा.
- फ) बुद्धिमत्तेचा अर्थ स्पष्ट करा.
- य) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानाचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4) [20]

- अ) शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
- ब) ज्ञानाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) तत्त्वज्ञान व मानसशास्त्र यातील आंतरसंबंध स्पष्ट करा.
- ड) समूह संपर्क साधनांचे फायदे लिहा.
- इ) ज्ञानरचनावादाचे महत्त्व लिहा.
- फ) ऑलपोर्टची व्यक्तिमत्त्व उपपत्ती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4)

[20]

- अ) ज्ञानाची उपयुक्तता लिहा.
- ब) सामाजिक ध्येयांचे महत्त्व लिहा.
- क) शाळेची कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) वर्तनवादाचा उपयोग शिक्षणात कसा कराल?
- इ) बुद्धिमापन कसोट्यांचे महत्त्व लिहा.
- फ) मानसिक ताण कमी करण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 2)

[20]

- अ) तत्त्वज्ञानाचा शिक्षकाला होणार उपयोग स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक परिवर्तनातील अडथळे लिहा. सामाजिक परिवर्तनातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) प्रायोगिक पद्धतीच्या पायऱ्या लिहा. प्रायोगिक पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.
- ड) गॅंगेची अध्ययन उपपत्ती स्पष्ट करा. गॅंगेच्या उपपत्तीचे महत्त्व लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4535

[6042]-SODL-106

F.Y. M.A.

EDUCATION

**MAE102 : Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) In Indian terms what is the process of learning?
- b) What is the structure of mind according to Buddhists?
- c) What should be the education methods according to Idealism?
- d) What is the definition of value?
- e) What is the Teacher's Role in the classroom?
- f) What is mean by International understanding?
- g) What are the types of terrorism?

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Which factors resist the social change?
- b) What are causes of value crisis in present society?
- c) How can Teacher's contribute to international understanding?
- d) What is the scope of Educational Sociology.
- e) What are the important obstacles in the way of National Integration?
- f) What is the Dewey's contribution to Educational Thoughts and Practice.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

- a) Write the methods of Teaching emphasized by Tagore.
- b) What are the basic characteristics of education.
- c) What are the reasons for Gandhi to place his theory of education.
- d) What are the main tents of Realism.
- e) What are the causes for inequality of Educational opportunities.
- f) What type of Relationship Teacher and student should have?

Q4) Attempt any two out of four from the following: **[20]**

- a) Explain the concept of International understanding. Why Education for International understanding is important.
- b) Explain the impact of LPG on Higher education write advantages and disadvantages of LPG to Higher Education.
- c) Explain the concept of social diversity. Write the need and importance of social diversity.
- d) Explain the concept of Education. Write the Interrelation between Philosophy and Education.

Total No. of Questions : 4]

P4535

[6042]-SODL-106

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE102 : Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) भारतीय विचारानुसार अध्ययन प्रक्रिया म्हणजे काय ?
- ब) बोद्ध तत्व ज्ञानाच्या मते मनाची संरचना कशी असते ?
- क) आदर्शवादानुसार शिक्षणाच्या पद्धती कोणत्या असाव्यात ?
- ड) मुल्यांची व्याख्या लिहा.
- इ) वर्गातील शिक्षकांची भूमिका कशी असावी ?
- फ) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य म्हणजे काय ?
- य) दहशतवादाचे प्रकार कोणते आहेत ?

प्र.2) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे घटक कोणते आहेत ?
- ब) सध्याच्या समाजात मुल्य संकटांची कारणे कोणती आहेत ?
- क) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्या मध्ये शिक्षक त्यांचे योगदान कशाप्रकारे देवू शकतात.
- ड) शैक्षणिक समाजशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- इ) राष्ट्रीय एकात्मतेमधील महत्त्वाचे अडथळे लिहा.
- फ) जॉन डुईचे शैक्षणिक विचार आणि कार्य यातील योगदान स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) टॅगोरांनी सुचविलेल्या अध्यापनाच्या पद्धती कोणत्या त्या लिहा.
- ब) शिक्षणाची मुलभूत वैशिष्ट्ये कोणती ?
- क) महात्मा गांधींच्या शैक्षणिक सिद्धांतांची मुलभूत कारणे कोणती आहेत.
- ड) वास्तववादाचे मुख्य आधार / सिद्धांत कोणते ते लिहा.
- इ) शिक्षणाच्या संधीच्या असमानतेची कारणे कोणती ते लिहा ?
- फ) शिक्षक व विद्यार्थी यांचे आंतरसंबंध कसे असावेत.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्याची संकल्पना स्पष्ट करा. आंतरराष्ट्रीय सामंजस्याचे शिक्षण महत्त्वाचे का आहे. स्पष्ट करा.
- ब) उच्च शिक्षणावरती उदारीकरण, खाजगीकरण व जागतिकिकरणाच्या परिणाम स्पष्ट करा. उच्च शिक्षणातील उदारीकरण, खाजगीकरण व जागतिकिकरणाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक विविधता संकल्पना स्पष्ट करा. सामाजिक विविधता गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. शिक्षण व तत्व ज्ञानाचा आंतर संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4536

[6042]-SODL-107

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE103 : Indian Education Policy and Systems and Research

Methodology in Education

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks question is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is about 130 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 marks question is about 250 to 300.*

Q1) Solve the following questions (Any 5):

[10]

- a) What is woods dispatch.
- b) Write the objectives of basic education system.
- c) Write the impact of Dr. Radhakrishnan Commission on Indian education system.
- d) What is Inclusive education?
- e) Write the characteristics of research.
- f) Explain the concept of action research.
- g) What is a research problem?

Q2) Answer the following questions (any four):

[20]

- a) Write the objectives of Muslim education in medieval period.
- b) Write the recommendations of the Hunter Commission.
- c) Write the characteristics of Kothari Commission.
- d) What is educational research? Write the purpose of review of related literature in educational research.
- e) Explain the types of variables in Research.
- f) Write the advantages & Limitations of interview technique.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (Any four):

[20]

- a) Write the characteristics of Right to primary education Act 2009.
- b) Mention the major recommendations of the Acharya Ramamurthy Committee.
- c) Write information about 'Swayam' online platform.
- d) Explain the difference between limitation & Delimitation of Research.
- e) Explain the characteristics of a Hypothesis.
- f) Explain the factors affecting on Reliability.

Q4) Answer the following questions (Any two)

[20]

- a) Explain the educational efforts of various colonies and missionaries up to the Act of 1813.
- b) Explain the National Education Policy of 1986 in detail.
- c) Explain the criteria for problem selection of educational Research.
- d) Explain in detail the methods of sample selection.

Total No. of Questions : 4]

P4536

[6042]-SODL-107

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE103 : Indian Education Policy and Systems and Research

Methodology in Education

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
 - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
 - 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) वुडचा खलिता म्हणजे काय?
- ब) मुलोद्योगी शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- क) डॉ. राधाकृष्णन आयोगाचे भारतीय शिक्षण प्रणालीवरील परिणाम लिहा.
- ड) सर्वसमावेशित शिक्षण म्हणजे काय?
- इ) संशोधनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) कृतिसंशोधनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) संशोधन समस्या म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) मध्ययुगीन काळातील मुस्लिम शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- ब) हंटर कमिशनच्या शिफारशी लिहा.
- क) कोठारी आयोगाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधनात संबंधित साहित्याच्या आढाव्याचे उद्देश लिहा.
- इ) संशोधनातील चलांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) मुलाखत तंत्राचे फायदे व मर्यादा लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) प्राथमिक शिक्षण हक्क कायदा 2009 वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) आचार्य राममूर्ती समितीच्या प्रमुख शिफारशी सांगा.
- क) 'स्वयमं' या ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मबद्दल माहिती लिहा.
- ड) संशोधनाच्या मर्यादा आणि परिमर्यादा यातील फरक स्पष्ट करा.
- इ) परिकल्पनेचे गुणधर्म/वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) विश्वसनीयतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) 1813 च्या कायद्यापर्यंत विविध वसाहती आणि मिशनऱ्यांचे शैक्षणिक प्रयत्न स्पष्ट करा.
- ब) 1986 चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) शैक्षणिक संशोधनाच्या समस्या निवडीचे निकष स्पष्ट करा.
- ड) नमुना निवडीच्या पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4537

[6042]-SODL-108

First Year M.A.

EDUCATION

**MAE-104 : Inclusive Education & Life Long Learning and NGO
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve following questions (Any 5)

[10]

- a) Explain need of Inclusive Education.
- b) State any two objectives of inclusive method of Education.
- c) Define visual (vision) Impairment.
- d) Write two benefits of Buddy System.
- e) What is assistive technology?
- f) Write Role of NGO in inclusive Education.
- g) Write importance of Life Long Learning.

Q2) Solve following Questions (Any 4)

[20]

- a) Explain problems related to special Education in India.
- b) Explain characteristics of ADHD child.
- c) How can teaches ensure Inclusive education in schools.
- d) Explain National literacy mission.
- e) Explain Gram Shiksha Monims.
- f) Write about skill development through life long learning.

P.T.O.

Q3) Solve following Questions (Any 4).

[20]

- a) Write any five functions of UNESCO for inclusive Education.
- b) Write qualities of Inclusive Teacher.
- c) Write strategies for implementing Buddy System.
- d) Explain any two types of Blindness.
- e) How does family support and involvements promote inclusion of education.
- f) What are the different barriers to inclusive practices at the school level?

Q4) Solve following questions (Any 2)

[20]

- a) Describe Bharat Gyan Vigyan Jatha with following points.
 - i) Vision
 - ii) Functions
 - iii) Activities
- b) List infrastructural facilities required for inclusive school and state its importance.
- c) Explain seven core competencies needed by mainstream teachers to ensure inclusive education.
- d) Discuss the services provided by an IEP to students with special needs.

Total No. of Questions : 4]

P4537

[6042]-SODL-108

First Year M.A.

EDUCATION

**MAE-104 : Inclusive Education & Life Long Learning and NGO
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) समावेशक शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.
- ब) समावेशक शिक्षण पद्धतीची कोणतीही दोन उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- क) दृष्टीदोष ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) मित्रप्रणाली चे कोणतेही दोन फायदे लिहा.
- इ) सहाय्यक तंत्रज्ञान म्हणजे काय ?
- फ) समावेशक शिक्षणातील स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
- य) आजीवन शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) भारतातील विशेष शिक्षणासंबंधीच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) ADHD पिडीत बालकाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) शाळेमध्ये समावेशक शिक्षणाची तजवीज शिक्षक कशी करतील ?
- ड) 'राष्ट्रीय साक्षरता मिशन' - स्पष्ट करा.
- इ) स्पष्ट करा - ग्राम शिक्षा मोहीम.
- फ) आजीवन शिक्षणातून कौशल्य विकास कसा होईल ते लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) समावेशक शिक्षणासंबंधी UNESCO ची कोणतीही पाच कार्ये लिहा.
- ब) समावेशक शिक्षकाचा गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- क) 'मित्र प्रणाली' ची अंमलबजावणी करण्यासाठीची कार्यनिती स्पष्ट करा.
- ड) दृष्टीदोषाचे कोणतेही दोन प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) समावेशक शिक्षणाच्या विकासामध्ये कुटुंबाचा आधार व सहभाग स्पष्ट करा.
- फ) समावेशक शिक्षणाचे शालेय स्तरावरील विविध अडथळे कोणते ते स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) 'भारत ज्ञान विज्ञान जथा' ही संकल्पना खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
 - i) उद्दिष्टे
 - ii) कार्ये
 - iii) विविध उपक्रम
- ब) समावेशक शिक्षणासाठी आवश्यक पायाभूत सुविधा कोणत्या ते सांगून त्यांचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) समावेशक शिक्षणाच्या विकासासाठी आवश्यक कोणत्याही सात क्षमता स्पष्ट करा.
- ड) विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी वैयक्तिक शैक्षणिक कार्यक्रम योजनेद्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या विविध सुविधा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4538

[6042] - SODL - 109

[Total No. of Pages : 2

M.A. - I

English

ENG - 01 : English Literature from 1550 to 1798

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) What warning does Ariel give to Belinda in her dream, in Alexander Pope's "The Rape of the Lock"?
- b) Why is the speaker criticizing the Church in sir Walter Raleigh's poem "The Lie"?
- c) What led to the failure of Edward II's marriage with Isabella, in christopher Marlowe's "Edward II"?
- d) State the aims of the Puritan movement.
- e) Who was Caliban in William Shakespeare's "The Tempest"? Who was his mother?
- f) How does Ben Jonson's play "Volpone" start?
- g) What does the collar symbolizes in George Herbert's poem "The Collar"?

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) What is metaphysical poetry? Mention its unique characteristics.
- b) Write a character sketch of Miranda as portrayed by Shakespeare in "The Tempest".
- c) Comment on the use of violence in Christopher Marlowe's play "Edward II".
- d) Why is the speaker of sidney's poem "Come Sleep! O sleep" unable to sleep?
- e) Briefly discuss the factors that led to the downfall of Edward II in Christopher Marlowe's "Edward II".
- f) Summerize Andrew Marvell's poem "On Mr. Milton's Paradise Lost".

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a short note on the use of religious motifs in William Blake's poem "The Little Black Boy".
- b) How does Satan convince Eve to eat the fruit of the Tree of Knowledge in Milton's "Paradise Lost"?
- c) Why, according to Richard Steele, are human beings attracted to fashionable affectations?
- d) What are the supernatural machinery employed in Alexander Pope's poem "The Rape of the Lock"?
- e) Discuss briefly Ben Jonson's "Volpone" as a comedy of Humours.
- f) Write a character sketch of Lord Munodi as appeared in Jonathan Swift's "Gulliver's Travells".

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the mingling of Romanace and Realism in Shakespeare's play "The Tempest".
- b) Analyse John Milton's "Paradise Lost" as a classical epic.
- c) Critically analyse Robert Herrick's poem "Delight in Disorder".
- d) Discuss the use of irony in Jonathan Swift's "Gulliver's Travels".

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4539

[6042] - SODL - 110

[Total No. of Pages : 2

M.A. - I

ENGLISH

ENG - 02 : English Literature From 1798 to the Present

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) Who is the author of “Vindication of the rights of Women”? What is it about?
- b) How does P.B. Shelley criticize the Parliament in the poem “England in 1819”?
- c) How does Anthony Thwaite comment on the conversation in the current environment, in “Simple Poem”?
- d) When and Where was Tom stoppard’s play “Rosencrantz and Guildenstern are Dead” first staged?
- e) What does T.S. Eliot mean by ‘dissociation of Sensibility’?
- f) When was Elizabeth Barrett Browning’s poem “The Cry of the Children” published? What is it deals with?
- g) How does the notion of self in Jane Austen’s “Persuasion” facilitate the readers?

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) How does ambition lead to ultimate downfall of victor Frankenstein, in Mary Shelley’s “Frankenstein”?
- b) Write a short note on “the impact of the French Revolution on the Romantic movement”.
- c) Explain the poetic devices used by John Keat in “Ode on a Grecian Urn”.
- d) Discuss the theme of ‘eternal constancy’ in Jane Austen’s “Persuasion”.
- e) Briefly discuss Willian Wordsworth’s idea of poetry.
- f) Critically evaluate S.T. Coleridge’s poem “Frost At Midnight”.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) What does the mother teach her daughter in Kathryn Simmonds poem "Experience"?
- b) Write a short note on the features of Georgian poetry.
- c) What is the significance of the opening scene of Tom Stoppard's play "Rosencrantz and Guildenstern are Dead"?
- d) Briefly discuss the use of the gothic element in Jean Rhys's "Wide Sargasso Sea".
- e) Write short note on Alfred Lord Tennyson's literary achievements.
- f) Examine the use of mysticism and symbolism in W.B. Yeats' poetry.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss T.S. Eliot's theory of objective correlative in detail.
- b) Critically evaluate Robert Browning's "Among the Rocks" as an ode to the Earth.
- c) Examine the impact of isolation and rejection on the monster, in Mary Shelley's "Frankenstein".
- d) Discuss the storyline and plot of Jane Austen's "Persuasion" in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4540

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-111

M.A. - I

ENGLISH

**ENG-03: Contemporary Studies in English Language
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Who created Esperanto and in which year?
- b) What are performatives and constatives?
- c) What do you mean by phonological conditioning?
- d) Mention the four different types of intonations.
- e) Define 'Lexical semantics'.
- f) How to analyse a complex sentence?
- g) What is a prepositional phrase? Give an example.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What is a phoneme? Explain the concepts of segmental and suprasegmental phonemes, in short.
- b) Write a short note on generative grammar.
- c) What is the work of a lexicographer?

P.T.O.

- d) Briefly discuss the different ways linguists have tried to define 'word'.
- e) Explain the term IC analysis in brief.
- f) What is a sentence? Discuss the types of sentence briefly with examples.

Q3) Attempt any four out of Six from the following : **[20]**

- a) What are the four kinds of language death?
- b) Write a short note on 'Collocation'.
- c) Write a short note on phrases used in the English language.
- d) Explain the concept of code switching with an example.
- e) Explain the functions of direct and indirect speech acts in English language.
- f) Mention the different categories of determiners. Give examples of each.

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Explain the seven types of meanings as described by Leech.
- b) Discuss the various functions of intonation, in detail.
- c) Explain the differences between Semantics and Pragmatics with the help of examples in the English language.
- d) What are morphemes? Discuss the types of morphemes in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4541

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-112

F.Y. M.A.

ENGLISH

**ENG-04: Literary Criticism and Theory
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following : **[10]**

- a) Define the concept of 'Literary canon'.
- b) Mention the names of any four writers studied by Cleanth Brooks in "The Well Wrought Urn".
- c) What major ideas does Mathew Arnold highlight in "A Study of Poetry"?
- d) How does Michael Foucault define the term 'discourse'?
- e) State the basic assumption of the Reader-Response Theory.
- f) Mention the two significant features of culture.
- g) Name the six elements of tragedy as outlined Aristotle.

Q2) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Provide a brief information on life and works of Samuel Johnson.
- b) Analyse briefly Mary Wollstoncraft's "A Vindication of the Rights of Woman" as a feminist treatise.
- c) What are the functions of criticism, according to T.S. Eliot?

P.T.O.

- d) "Plot is the soul of tragedy". Explain.
- e) Write a short note on Cleanth Brook's "The Well Wrought Urn".
- f) Why are the plays of William Shakespeare considered as 'Mirrors of life'?

Q3) Attempt any four out of Six from the following : **[20]**

- a) Briefly summarize Tzvetan Todorov's essay 'Structural Analysis of Narrative'.
- b) What are the functions of author as per Michael Foucault?
- c) Illustrate the main topic of discussion in Sontag's essay 'Against Interpretation'.
- d) Write a brief critical note on the Reader-Response Theory.
- e) What is the difference between sex and gender?
- f) Write a short note on the concept of orientalism.

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Discuss in detail Raymond Williams' views on culture.
- b) Compare and contrast Sage Bharata's "Natya Shastra" with Aristotle's "Poetics".
- c) Do you agree with Wolfgang Iser's arguments in "Interaction between Text and Reader"? Give reasons for your answer.
- d) Discuss in detail Mathew Arnold's essay 'A Study of Poetry'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4542

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-113

M.A. (Part-I)

HINDI (हिंदी)

HIN-111 : मध्ययुगीन काव्य और कथेतर गद्य साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[10]

- अ) कबीर ने जाति - वर्ण का विरोध कैसे किया है?
- ब) जायसी के लौकिक - अलौकिक प्रेम को समझाइए।
- क) सूरदास की भक्ति किस प्रकार की थी?
- ड) तुलसी की लोकमंगल भावना को स्पष्ट कीजिए।
- इ) रहिम के नीतितत्व को समझाइए।
- फ) मेरे राम का मुकुट भीग रहा है निबंध का आशय लिखिए।
- य) संस्कृति और सौंदर्य निबंध की विशेषताएँ बताईए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[20]

- अ) कबीर की समन्वय भावना पर प्रकाश डालिए।
- ब) जायसी के लोकतत्व को समझाइए।
- क) रामचरितमानस के उत्तरकांड का परिचय दीजिए।
- ड) सूरदास के काव्य में चित्रित विरह वर्णन को समझाइए।
- इ) मीरा के काव्य में चित्रित प्रगतिशीलता को स्पष्ट कीजिए।
- फ) 'लेखक और जनता' निबंध विशेषताएँ लिखिए।

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[20]

- अ) बिहारी के प्रेमतत्त्व पर प्रकाश डालिए।
- ब) घनानंद की भाषा को समझाइए।
- क) कबीर की भाषा-शैली का विवेचन कीजिए।
- ड) 'कविता क्या है' निबंध की अंतर्वस्तु लिखिए।
- इ) 'पानी है अनमोल' निबंध की विशेषताएँ लिखिए।
- फ) मीरा के विरह वर्णन पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) कबीर की भाषा-शैली का विवेचन कीजिए।
- ब) तुलसीदास की लोकमंगल की भावना को स्पष्ट कीजिए।
- क) मीरा के व्यक्तित्व और कृतित्व पर प्रकाश डालिए।
- ड) जायसी के व्यक्तित्व और कृतित्व को समझाइए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4590

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-114

M.A. (Part - I)

हिंदी (HINDI)

HIN 112 : कथा साहित्य और शोध प्रविधि
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक है ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [10]

- अ) उपेंद्रनाथ अशक के उपन्यासों के नाम लिखिए ।
- ब) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी के लेखक कौन है?
- क) फणीश्वरनाथ रेणु के उपन्यासों के नाम लिखिए ।
- ड) 'आपका बंटी' उपन्यास के प्रमुख पात्रों के नाम लिखिए ।
- इ) बुद्ध गुप्त और चंपा किस कहानी के पात्र हैं?
- फ) अनुसंधान की एक परिभाषा लिखिए ।
- य) प्रकृति के आधार पर शोध के प्रकार कौन-से हैं?

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- अ) स्वातंत्र्योत्तर हिंदी कहानी का संक्षेप में परिचय दीजिए ।
- ब) आपका बंटी उपन्यास की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए ।
- क) पक्षी और दीमक कहानी के भाषा शैली पर प्रकाश डालिए ।
- ड) 'जंगल गाने लगा' कहानी का उद्देश्य लिखिए ।
- इ) शोध के भेदों पर प्रकाश डालिए ।
- फ) युनिकोड की संक्षेप में जानकारी दीजिए ।

P.T.O.

- प्रश्न 3)** निम्नलिखित में से चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]
- अ) सामग्री संकलन के मूल स्रोत कौन-से हैं?
 - ब) निगमनात्मक पद्धति पर प्रकाश डालिए ।
 - क) अकाशदीप कहानी के पाँचवे खंड की कथावस्तु लिखिए ।
 - ड) दुःख कहानी की संवाद योजना पर प्रकाश डालिए ।
 - इ) आपका बंटी उपन्यास का उद्देश्य लिखिए ।
 - फ) लहना सिंह के चारित्रिक विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।

- प्रश्न 4)** निम्नलिखित प्रश्नों में से दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [20]
- अ) अज्ञेय के व्यक्तित्व कृतित्व पर प्रकाश डालते हुए, गैंग्रीन कहानी की कथावस्तु लिखिए ।
 - ब) उपन्यासों के विभिन्न प्रकारों पर प्रकाश डालिए ।
 - क) शोध शब्द का अर्थ बताते हुए उसके स्वरूप का विवेचन कीजिए ।
 - ड) एमएलए (MLA) क्या है? सोदाहरण समझाइए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4543

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-115

M.A. - I

HINDI (हिन्दी)

HIN-113 : भारतीय एवं पाश्चात्य काव्यशास्त्र
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।

[10]

- अ) अलंकार संप्रदाय का प्रथम प्रामाणिक ग्रंथ कौन-सा है?
- ब) रस के किन्हीं दो प्रकार लिखिए।
- क) दण्डी द्वारा दी गई काव्य की परिभाषा लिखिए।
- ड) रीति के भेद कितने हैं?
- इ) ध्वनि सिद्धांत के प्रवर्तक कौन हैं?
- फ) आ. वामन से पहले रीति की चर्चा किसने की है?
- य) अच्छे कवि के गुण लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) रस सूत्र को समझाते हुए रस के अंगों पर प्रकाश डालिए।
- ब) साधारणीकरण क्या है? विस्तृत विवेचन कीजिए।
- क) विरोधाभास अलंकार को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- ड) रीति क्या है? समझाते हुए, उसके भेदों पर प्रकाश डालिए।
- इ) काव्य में अलंकार के महत्त्व को विशद कीजिए।
- फ) रीति सिद्धांत की स्थापनाओं की विवेचना कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) प्लेटो और अरस्तु का अनुकरण सिद्धांत स्पष्ट कीजिए।
- ब) औचित्य के प्रमुख भेदों की विवेचना कीजिए।
- क) कॉलरिज के कल्पना और फैंटसी सिद्धांत पर प्रकाश डालिए।
- ड) लॉजाइनस के उदात्त सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए।
- इ) ध्वनि काव्य के प्रमुख भेदों को समझाइए।
- फ) वक्रोक्ति के स्वरूप को स्पष्ट करते हुए, उसके भेदों पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) अलंकार सिद्धांत
- ब) रीति सिद्धांत
- क) श्रृंगार रस का सोदाहरण विवेचन कीजिए।
- ड) अरस्तु के विरेचन सिद्धांत को समझाइए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4544

[Total No. of Pages : 2

[6042]SODL-116

M.A. (Part - I)

HINDI (हिंदी)

HIN - 115 : नाटककार मोहन राकेश और हिंदी उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :-
- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 - 2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए। [10]

- अ) 'नेशनल थिएटर' की स्थापना कौनसे शहर में हुई?
- ब) पारसी रंगमंच का अर्थ लिखिए।
- क) 'आषाढ का एक दिन' नाटक की कथा कितने अंकों में विभक्त है?
- ड) 'लहरों के राजहंश' का पहला संस्करण कब प्रकाशित हुआ?
- इ) आधे-अधूरे नाटक में किस महानगर पर आधारित है?
- फ) डॉ. जय प्रकाश कर्दम पर किसके विचारों का गहरा प्रभाव था?
- य) 'गिलिगड्डू' उपन्यास का प्रकाशन कब हुआ?

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [20]

- अ) 'तमस' उपन्यास के मुख्य पात्रों का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- ब) 'छप्पर' उपन्यास में अभिव्यक्त समस्याओं का चित्रण कीजिए।
- क) 'गिलिगड्डू' उपन्यास में चित्रित पात्रों की समीक्षा कीजिए।
- ड) 'ग्लोबल गाँव के देवता' उपन्यास का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- इ) 'लहरों के राजहंश' नाटक की चर्चा नाटक के तत्वों पर आधारित कीजिए।
- फ) 'आधे-अधूरे' नाटक की विषयवस्तु लिखिए।

P.T.O.

- प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए । [20]
- अ) 'तमस' उपन्यास की कथावस्तु लिखिए ।
 - ब) 'गिलिगड्डू' उपन्यास के आधार पर 'कर्नल स्वामी' का चरित्र – चित्रण कीजिए ।
 - क) 'छप्पर' उपन्यास में चित्रित दलित स्त्री शोषण की चर्चा कीजिए ।
 - ड) हिंदी रंगमंच के विकास में भारतीय परंपरा को स्पष्ट कीजिए ।
 - इ) 'लहरों के राजहंश' नाटक की 'अलका' का परिचय दीजिए ।
 - फ) 'आधे-अधूरे' नाटक के उद्देश्य पर प्रकाश डालिए ।

- प्रश्न 4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए । [20]
- अ) हिंदी रंगमंच के विकास में पाश्चात्य परम्पराओं के योगदान को स्पष्ट कीजिए ।
 - ब) 'आधे-अधूरे' नाटक की नायिका 'सावित्री' की मानसिकता का विवेचन कीजिए ।
 - क) 'ग्लोबल गाँव के देवता' उपन्यास में अभिव्यक्त भ्रष्ट प्रशासन और पुलिस प्रताड़ना पर प्रकाश डालिए ।
 - ड) 'छप्पर' उपन्यास की मूल संवेदना को स्पष्ट कीजिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4545

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-117

F.Y. M.A.

HISTORY

**HIS111 : Theory and Method and Approaches to The
History**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions (any five).

[10]

- i) Write E. H. Carr's definition of history.
- ii) Which are associated sciences of history?
- iii) In which writing tradition, Historian St. Augustine belongs
- iv) Which books did Leopold Ranke write?
- v) What is an Economic History?
- vi) What is studied in Anthropology?
- vii) What are the sources of Oral History?

Q2) Answer the following questions in 100 words. (any four).

[20]

- i) What is Rationalism?
- ii) What is Renaissance?
- iii) Explain the meaning of the concept of local history.
- iv) What is Political History?
- v) Explain the British tradition of social history
- vi) State the effects of Colonialism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words. (any four).

[20]

- i) Structuralism
- ii) Positivism
- iii) Capitalism
- iv) Urbanization
- v) Cultural History
- vi) Polybius

Q4) Answer the following questions in 100 words. (any Two).

[20]

- i) Explain the nature and scope of History.
- ii) Discuss the contribution of the Church Tradition of writing history.
- iii) Write detailed information on cultural history.
- iv) Take a Review local history writing in India.

Total No. of Questions : 4]

P-4545

[6042]-SODL-117

F.Y. M.A.

HISTORY

HIS111 : इतिहासाचे सिद्धांत, पद्धती आणि इतिहासाचे दृष्टीकोन

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या. [10]

- i) ई. एच. कार यांची इतिहासाची व्याख्या लिहा.
- ii) इतिहासाची साहाय्यकारी शास्त्रे कोणती?
- iii) सेंट ऑगस्टाईन हा इतिहासकार कोणत्या लेखन परंपरेतील आहे.
- iv) लिओपोल्ड रॉकेने कोणते ग्रंथ लिहले?
- v) आर्थिक इतिहास म्हणजे काय?
- vi) मानवशास्त्र या शास्त्रात कशाचा अभ्यास केला जातो?
- vii) मौखिक इतिहासाची साधने कोणती?

प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- i) बुद्धी प्रामाण्यवाद म्हणजे काय?
- ii) प्रबोधन म्हणजे काय?
- iii) स्थानिक इतिहास संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा.
- iv) राजकिय इतिहास म्हणजे काय?
- v) सामाजिक इतिहासाची ब्रिटिश परंपरा स्पष्ट करा.
- vi) वसाहतवादाचे परिणाम सांगा.

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- i) संरचनावाद
- ii) प्रत्यक्षार्थवाद
- iii) भांडवलशाही
- iv) शहरीकरण
- v) सांस्कृतिक इतिहास
- vi) पॉलीबियस

प्रश्न 4) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- i) इतिहासाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ii) चर्च इतिहासलेखन परंपरेचे योगदानाविषयी चर्चा करा.
- iii) संस्कृतिक इतिहास यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- iv) भारतातील स्थानिक इतिहास लेखनाचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4546

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-118

F.Y. M.A.

HISTORY

**HIS112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and Ideas
and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Explain the term Agrahar.
- b) Explain the meaning of Copper age.
- c) Who wrote the book 'Gatha Saptashati'?
- d) Explain the two sources of Pali Language.
- e) Explain the meaning of 'Chalisingani Group'.
- f) Write the names of two Suffisent.
- g) Who established Religion of 'Din-e-ilahi'?

Q2) Attempt any four of the following of questions in 100 words. **[20]**

- a) Describe the characteristics of Harappan Civilization.
- b) Explain the importance of archives.
- c) Information about the condition of women in the Gupta period.
- d) Write about trade in Medieval period.
- e) State the Feudal system in Medieval period.
- f) Write about Bhakti movement.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note:

[20]

- a) Mahajanpada.
- b) Gautmiputra Satakarni.
- c) Economical life of Maurya Period.
- d) Theocracy state system.
- e) Mansabdari.
- f) Agriculture of Mugal period.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Describe the development of Kingship in ancient India.
- b) Write about the rise of caste based society.
- c) Explain the administrative system of Mughal period.
- d) Write the causes for the rise of Bahamani Empire.

Total No. of Questions : 4]

P4546

[6042]-SODL-118

F.Y. M.A.

HISTORY

**HIS112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and Ideas
and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'अग्रहार' संज्ञा सांगा.
- ब) 'ताम्रपाषाण काळ' अर्थ सांगा.
- क) 'गाथा सप्तशती' हा ग्रंथ कोणी लिहीला?
- ड) पाली भाषेतील दोन साधने सांगा.
- इ) 'चाळीस गणी गट' अर्थ सांगा.
- फ) दोन सुफी संताची नावे लिहा.
- य) 'दिन-ए-इलाही' हा धर्म कोणी स्थापन केला?

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) हडप्पा कालीन नागरीकरणाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) अभिलेखागाराचे महत्त्व सांगा.
- क) गुप्तकालीन स्त्रीयांच्या परिस्थितीची माहिती लिहा.
- ड) मध्ययुगीन काळातील व्यापाराची माहिती लिहा.
- इ) मध्ययुगीन सरंजामशाही व्यवस्था सांगा.
- फ) भक्ती चळवळी विषयी माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) महाजनपदे
- ब) गौतमीपुत्र श्री सातकर्णी
- क) मौर्यकालीन आर्थिक जीवन
- ड) ईश्वर सत्ताक राज्यपद्धती
- इ) मनसबदारी
- फ) मुघलकालीन शेती

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) प्राचीन भारतातील राजपद संस्थेचा विकास सांगा.
- ब) 'जाती आधारीत समाज व्यवस्थेचा उदय' माहिती लिहा.
- क) 'मुघलकालीन प्रशासन व्यवस्था' स्पष्ट करा.
- ड) बहमनी साम्राज्याच्या उदयाची कारणे लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4547

[6042]-SODL-119

M.A. - I

HISTORY

**HIS-113 : Maratha Polity and the Socio-Economic History of
the Marathas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of following questions in 25/30 words.

[10]

- a) Explain the meaning of God-made kingship.
- b) Who wrote the book of Adnayapatra.
- c) Who was Darya Sarang?
- d) What was shivshahi's stick used for?
- e) Mention the types of forts.
- f) Which British authority started the subsidiary force in India.
- g) Explain the meaning of the word Bargir.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) Explain the importance of shivrajya Bhiseka.
- b) Explain the concept of Maratha Mandal.
- c) Explain the nature of Gota Sabha.
- d) Write the work of Patil Kulkarni.
- e) Transportation system in Maratha period.
- f) Write information about women education during maratha period.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note

[20]

- a) Coins of Maratha period
- b) Ambe Karre
- c) Mumbai Archives
- d) Jawali campaign
- e) A secular state
- f) Maratha warfare

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the process of formation of Maratha state
- b) Write the characteristics of Shivaji Maharaj's administrative system
- c) Explain the nature of caste system during maratha rule.
- d) Write information about textile and metal work industry during maratha period.

Total No. of Questions : 4]

P4547

[6042]-SODL-119

M.A. - I

HISTORY

HIS-113 : Maratha Polity and the Socio-Economic History of
the Marathas

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील पैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) ईश्वर निर्मित राजपदाचा अर्थ सांगा.
- ब) 'आज्ञापत्र' हा ग्रंथ कोणी लिहीला?
- क) 'दर्या सारंग' कोण होते?
- ड) 'शिवशाहीची काठी' कशासाठी वापरली जात होती?
- इ) किल्ल्याचे प्रकार सांगा.
- फ) भारतात तैनाती फौजेची सुरवात कोणत्या ब्रिटीश अधिकाऱ्याने केली?
- य) 'बारगीर' या शब्दाचा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालील पैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) शिवराज्यभिषेकाचे महत्त्व सांगा.
- ब) 'मराठा मंडळ' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) 'गोतसभे' चे स्वरूप सांगा.
- ड) पाटील-कुलकर्णी या वतनदारांचे कार्य लिहा.
- इ) मराठा कालीन दळण-वळणाची साधने-माहिती लिहा.
- फ) मराठा कालीन स्त्री-शिक्षणाविषयी माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) मराठा कालीन नाणी
- ब) अंबे कॅरे
- क) मुंबई अभिलेखागार
- ड) जावळीची मोहिम
- इ) धर्म निरपेक्ष राज्य
- फ) मराठा युद्धतंत्र

प्र.4) खालील पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मराठा राज्यनिर्मितीची प्रक्रिया सांगा.
- ब) शिवाजी महाराजांच्या प्रशासन व्यवस्थेची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- क) मराठा शासन काळातील जाती व्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) मराठा काळातील कापड आणि धातू काम उद्योगाची माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4548

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-120

F.Y. M.A.

HISTORY

**HIS - 123 : Heritage Management and History of Technology in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What are the main types of Heritage?
- b) What is cultural Heritage?
- c) What is 'Radiological method' of chronology?
- d) What are the names of the two styles found in temples in Maharashtra?
- e) Where are the remains of Gypsum found in Indus valley agriculture?
- f) When did the space program begin?
- g) Which is the oldest 'Nuclear reactor' in India?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) What is Tangible Heritage? Give two examples of Tangible Heritage?
- b) Explain carbon-14 Dating Method.
- c) Briefly explain Heritage management.
- d) Explain the medieval 'Dye Industry'.
- e) Briefly explain the concept of 'Water table'.
- f) Briefly explain the Indian space programme.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Give a brief description of Archives.
- b) Briefly explain Indus period Textile Industry.
- c) Give information about the architecture of the Buddhist period.
- d) Give information about medieval period cash crops.
- e) Explain the process of Hydroelectric Power generation.
- f) Give information about 'Vikram Sarabhai' space centre.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) Review the metallurgy of ancient India.
- b) Review the 'Fixed chronology'.
- c) Give a detailed information of ancient Indian Handicrafts.
- d) A comprehensive overview of the 'Green Revolution' in post - Independence India.

Total No. of Questions : 4]

P-4548

[6042]-SODL-120

F.Y. M.A.

HISTORY

HIS - 123 : Heritage Management and History of Technology in India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) वारसाचे मुख्य प्रकार कोणते?
- ब) सांस्कृतिक वारसा म्हणजे काय?
- क) कालमापनाची 'रेडिओलॉजिकल पद्धती' म्हणजे काय?
- ड) महाराष्ट्रातील मंदिरामध्ये आढळणाऱ्या दोन शैलींची नावे कोणती आहेत?
- इ) सिंधूकालीन शेतीत जिप्समचे अवशेष कोठे सापडले?
- फ) अवकाश कार्यक्रमाची सुरुवात केव्हा झाली?
- य) भारतातील सर्वात जुनी अणुभट्टी कोणती आहे?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) मूर्त वारसा म्हणजे काय? मूर्त वारसाची दोन उदाहरणे द्या.
- ब) कार्बन - 14 कालमापन पद्धतीची माहिती द्या.
- क) वारसा व्यवस्थापनाची थोडक्यात माहिती द्या.
- ड) मध्ययुगीन रंग उदयोगाची माहिती द्या.
- इ) 'जलशीर्ष' ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय अवकाश कार्यक्रमाची थोडक्यात माहिती द्या.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) पुराभिलेखागाराची थोडक्यात माहिती द्या.
- ब) सिंधूकालीन वस्त्रउदयोगाची माहिती द्या
- क) बुद्धकालीन वास्तूकलेची माहिती द्या
- ड) मध्ययुगीन नगदी पिकांची माहिती द्या
- इ) जलविद्युत उर्जा निर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- फ) विक्रम साराभाई स्पेस सेंटरची माहिती द्या.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) प्राचीन भारतातील धातूशास्त्राचा आढावा घ्या.
- ब) निश्चित कालमापन पद्धतीचा आढावा घ्या.
- क) प्राचीन भारतीय हस्तकलेचा सविस्तर आढावा घ्या.
- ड) स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतातील 'हरितक्रांतीचा' विस्तृत आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4549

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-122

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR-112 : अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. 1818 ते 2020)
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- स्त्री-पुरुष तुलना हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
- शतपत्राचे लेखन कोणी केले ?
- वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- सुरूवातीला कोणत्या मराठी नियतकालिकांमधून निबंधलेखन झाले ?
- कोणत्या कालखंडात भारतामध्ये ब्रिटीशांची सत्ता स्थापन झाली ?
- मुला फुलांचे कवि म्हणून कोणास ओळखले जाते ?
- 'ब्राम्हो समाजाची' स्थापना कोणी केली ?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- 'बोधकथा' व 'नितिकथा' विषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- समाजप्रबोधन लेखनाविषयी माहिती लिहा.
- नवसाहित्य संकल्पना स्पष्ट करा.
- साहित्यामधील नवसंवेदना स्पष्ट करा.
- इ.स. 1818 ते 1920 या कालखंडातील राजकीय पार्श्वभूमीचा परिचय करून द्या.
- ब्रिटीशांच्या शैक्षणिक धोरणाविषयी माहिती लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) छपाई यंत्रामुळे भारतीय जनतेला कोणते फायदे झाले.
- ब) इ.स. 1990 नंतरच्या वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) नवसमीक्षेविषयी थोडक्यात माहिती द्या.
- ड) ग्रामीण कादंबरीची वाटचाल स्पष्ट करा.
- इ) 'बालसाहित्याविषयी' माहिती लिहा.
- फ) इ.स. 1918 ते इ.स. 1874 या कालखंडातील काव्य वाङ्मयाचा वाटचाल लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) इंग्रजी राजवटीच्या आगमनाने समाजजीवन ढवळून निघाले या विधानाचा परामर्श घ्या.
- ब) वाङ्मयेतिहास संकल्पना स्पष्ट करून अर्वाचीन कालखंडातील साहित्यनिर्मितीचा आढावा घ्या.
- क) इ.स. 1920 ते इ.स.1945 या कालखंडातील कादंबरी वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1960 ते इ.स.1990 या कालखंडातील विविध वाङ्मयीन चळवळीचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4550

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-123

M.A. - I

MARATHI (मराठी)

MAR113 : ऐतिहासिक भाषाविज्ञान आणि समाजभाषाविज्ञान
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- भाषा हा शब्द कोणत्या धातूपासून तयार झाला आहे?
- भाषेतर संदेशनामध्ये कोणत्या गोष्टींचा समावेश केला जातो?
- जगातील भाषांमध्ये कमीत कमी किती ध्वनी स्वीकारून भाषा अस्तित्वात आल्या आहेत?
- अनुकरण सिद्धांत कोणत्या अभ्यासकाने मांडला आहे?
- अंतवर्तुळ आणि बहिवर्तुळ सिद्धांत कोणत्या अभ्यासकाने मांडला आहे?
- संवादासाठी सर्वात प्रभावी साधन कोणते?
- ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीचा पाया कोणी घातला?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- भाषेची कार्ये लिहा.
- अनुकरण सिद्धांत स्पष्ट करा.
- इंडो-युरोपियन भाषाकुलाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- आदान प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीची अंगे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- भाषिक भांडार संकल्पना स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भाषाभ्यासाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) भाषिक अमना म्हणजे काय स्पष्ट करा.
- क) भाषा आणि आर्थिक वर्गव्यवस्था यांचा परस्परसंबंध थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) जगातील प्रमुख भाषाकुले यांचा परिचय करून द्या.
- इ) भाषेचे विविध व्यवसाय क्षेत्रातील उपयोजन स्पष्ट करा.
- फ) 'भाषानियोजन व भाषाशिक्षण' या संकल्पनेचा परिचय करून द्या.

प्र.4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) स्त्रियांची भाषा व पुरुषांची भाषा यांच्यातील भाषाभेद स्पष्ट करा.
- ब) नवव्यवस्थेच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) 'भाषा एक संदेशप्रणाली' स्पष्ट करा.
- ड) भाषा, बोली आणि समाज यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4551

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-124

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR - 118 : मराठी व्याकरण
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) भाषा म्हणजे काय ?
ब) वर्ण म्हणजे काय ?
क) स्वरांचे प्रकार किती आहेत ?
ड) प्रत्यय कशास म्हणतात ?
इ) शब्दांच्या जाती किती व कोणत्या आहेत ?
फ) प्रयोग म्हणजे काय ?
य) वाक्य म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) आदर्श लिपीचे विशेष कोणते आहेत ?
ब) शब्दसिद्धी म्हणजे काय, ते सांगून शब्दसिद्धीचे प्रकार किती आहेत ते सांगा ?
क) विभक्तीचे कारकार्थ किती आहेत ?
ड) समासाचे प्रमुख चार प्रकार सांगा.
इ) अभ्यस्त शब्द म्हणजे काय ते सांगून अभ्यस्त शब्दाचे प्रकार कोणते आहेत ते स्पष्ट करा ?
फ) तत्पुरुष समास म्हणजे काय, ते सांगून तत्पुरुष समासाचे प्रकार लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) अलंकाराचे किती प्रकार पडतात ?
- ब) शब्दशक्ती म्हणजे काय ते सांगून शब्दशक्तीचे प्रकार स्पष्ट करा ?
- क) वाक्य म्हणजे काय ? वाक्याच्या अर्थानुसार वाक्याचे कोणते प्रकार पडतात ?
- ड) देशी शब्द म्हणजे काय ते सांगून देशी शब्दांचे स्वरूप स्पष्ट करा ?
- इ) भाषा ही नदीच्या प्रवाहाप्रमाणे बदलणारी असते हे विधान स्पष्ट करा ?
- फ) जोडाक्षर कशाला म्हणतात ? जोडाक्षरे लिहिण्याच्या कोणत्या पद्धती आहेत ?

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) मराठी व्याकरणाचे स्वरूप, संकल्पना व वाटचाल विशद करा.
- ब) शब्दाच्या जाती म्हणजे काय, ते सांगून शब्दांच्या जातीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) प्रयोगाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) वाक्यपृथक्करण संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4552

[6042]-SODL-125

F.Y.M.A.

PHILOSOPHY

**PHI 111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems in Indian
Epistemology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) What do you mean by nominalism?
- b) What was the view of Carvaka on Inference?
- c) State the main Schools of Buddhism.
- d) State the types of Satkaryavada.
- e) What do you mean by Epistemology?
- f) Write any three types of Perception?
- g) State the different kinds of direct knowledge according to Jainism.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a short note on Buddhist Momentariness.
- b) Explain the nature of Carvaca's Dehatmavad.
- c) Distinguish between idealism and realism.
- d) Briefly explain the Samkhya theory of Satkaryavada.
- e) Explain the differences between Akhyati and Anyathakhyati.
- f) Write the nature of vyapti mentioned by the Buddha.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) What is Vaisheshika's notion of negation (Abhava).
- b) Write a brief description regarding Prakriti mentioned by Samkhya.
- c) Explain Shankaracharya's views on external world.
- d) State the importance of Anupalabdhi.
- e) Explain the Buddhist views on Pratyaksha (Perception) Pramanas.
- f) Discuss the Inference mentioned by Nyaya philosophy.

Q4) Attempt any two out of four from the following:

[20]

- a) Explain the nature of Sat in the philosophy of Buddhism.
- b) Discuss the theory of causation in the Vedanta tradition.
- c) Elaborate the importance of Pratyaksha Pramana according to Nyaya Philosophy.
- d) Explain the distinction between Svatahpramanyavada and Paratahpramanyavada.

Total No. of Questions : 4]

P4552

[6042]-SODL-125

F.Y.M.A.

PHILOSOPHY

PHI 111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems in Indian
Epistemology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) नामवाद म्हणजे काय?
- ब) अनुमान प्रमाणासंबंधी चार्वाकांचे काय मत होते?
- क) बौद्ध दर्शनातील प्रमुख संप्रदाय सांगा.
- ड) सत्कार्यवादाचे प्रकार सांगा.
- इ) ज्ञानमिमांसा म्हणजे काय?
- फ) प्रत्यक्षाचे कोणतेही तीन प्रकार लिहा?
- य) जैन मतानुसार प्रत्यक्षाचे विविध प्रकार सांगा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) बौद्धांच्या क्षणभंगवादावर थोडक्यात टीप लिहा.
- ब) चार्वाकांच्या देहात्मवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) आदर्शवाद आणि वास्तववाद यातील फरक सांगा.
- ड) सांख्यांचा सत्कार्यवाद सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) अख्याती आणि अन्यथाख्याती यांमधील भेद स्पष्ट करा.
- फ) बौद्धानी सांगितलेल्या व्याप्तीचे स्वरूप लिहा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) वैशेषिकांचे अभाव पदार्थसंदर्भातील मत लिहा.
- ब) सांख्यांनी सांगितलेल्या प्रकृति संदर्भात थोडक्यात वर्णन लिहा.
- क) शंकराचार्यांचे बाह्य जगताविषयीचे मत सांगा.
- ड) अनुपलब्धीचे महत्त्व सांगा.
- इ) बौद्धांचे प्रत्यक्ष प्रमाणासंदर्भातील मत स्पष्ट करा.
- फ) नैयायीकांनी सांगितलेल्या अनुमान प्रमाणाविषयी चर्चा करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) बौद्ध दर्शनातील सतचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) वेदांत परंपरेतील कार्यकारण सिद्धांताची चर्चा करा.
- क) न्याय दर्शनानुसार प्रत्यक्ष प्रमाणाचे महत्त्व विशद करा.
- ड) स्वतः प्रमाण्यावाद व परतः प्रमाण्यावाद यामधील भेद स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4553

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-126

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems
in Western Epistemology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Idealism is formulated by which philosopher.
- b) What is matter according to Mill?
- c) Explain what is intellectualism.
- d) Who proposed the idea of causality?
- e) In what context trust, authenticity, and justification are used?
- f) Which philosopher first proposed the principle of determinism?
- g) State the types of truth theories?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain Hegel's view on reality and truth.
- b) Discuss the Idealism of Berkeley.
- c) Discuss, Descartes mind-body interaction.
- d) Explain Aristotle's concept of matter.
- e) What is Cognition?
- f) What is Perse's view of skepticism?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Write a note on Ryle's substance-class theory.
- b) Explain Leibniz's concept of monads.
- c) Write a note on skepticism.
- d) Elaborate Bergson's interpretation of time.
- e) Explain the coherence theory of truth.
- f) Explain the Wittgenstein's idea of use of language.

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Discuss Berkeley's statement 'Esse Est Percipie'.
- b) Explain Hume's criticism of the concept of substance.
- c) Explain Bergson's distinction between intellect and intuition.
- d) Discuss in detail on intellectualism and empiricism.

Total No. of Questions : 4]

P-4553

[6042]-SODL-126

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems
in Western Epistemology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) चिद्वादाची मांडणी कोणत्या तत्ववेत्त्याने केली आहे.
- ब) मिल्हच्या मते द्रव्य म्हणजे काय ?
- क) बुद्धीप्रामाण्यवाद म्हणजे काय विषद करा.
- ड) कारणचतुष्टयाची कल्पना कोणी मांडली ?
- इ) विश्वास, सत्यता आणि समर्थनीयता कश्या संदर्भातवापरतात ?
- फ) नियतिवादाचे तत्त्व प्रथम कोणत्या तत्ववेत्त्याने मांडले.
- य) सत्यतेच्या उपपत्तीचे प्रकार कोणते ?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) हेगेलचा भव आणि सत् या विषयीचा दृष्टिकोन विशद करा.
- ब) बर्कले यांनी मांडलेल्या चिद्वादाची चर्चा करा.
- क) देकार्तच्या मन-शरीर आंतरक्रियेवर चर्चा करा.
- ड) अरिस्टोटलची द्रव्य विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) ज्ञातृगत ज्ञान म्हणजे काय ?
- फ) संशयवादाबाबत पर्सचे मत काय आहे ?

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) नव वास्तववाद आणि चिकित्सक वास्तववाद हे दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ब) लार्डबिन्झची चिदणू संकल्पना विशद करा.
- क) संशयवादावर टीप लिहा.
- ड) बर्गसन यांनी कालाचे केलेले विवेचन विशद करा.
- इ) सत्यतेची सुसंवाद उपपत्ती स्पष्ट करा.
- फ) विटगेनस्टाईनची भाषेचा वापर ही उपपत्ती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) 'अस्तित्व म्हणजे प्रत्यय' ह्या बर्कलेच्या विधानांची चर्चा करा.
- ब) द्रव्य संकल्पनेची ह्यूमने केलेली चिकित्सा स्पष्ट करा.
- क) बुद्धी आणि अंतःप्रज्ञा यांमध्ये बर्गसनने केलेला फरक स्पष्ट करा.
- ड) बुद्धीप्रामाण्यवाद व अनुभववादावर सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4554

[6042]-SODL-127

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI 113 : Early Buddhism and Jainism
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is the thought of Gautham Buddha", about Yadr-the wholly sacrifice?
- b) State the Kala dravya, according to Jainism.
- c) Write in two lines about the Dhammachakra Pravartana Buddhism.
- d) State the Tattva's of Jainism.
- e) Explain Anatma/ Non-existence of the soul of Buddhism.
- f) State the anuvrata's of Jainism.
- g) State the Gupti's of Jainism.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain In shortly Moral-psychological causes of suffering.
- b) Explain the Ajiva, according to Jainism.
- c) Explain shortly Four Noble Truths.
- d) Write a note on Anekantvada.
- e) Is belief in Rebirth and other world a necessary part of the Buddha's way? Discuss shortly.
- f) What are the Triratna's of Jainism?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Is Buddhist thoughts continuation of Vedic tradition or revolt against it? Discuss shortly.
- b) Explain shortly Sthavar Jiva of Jainism.
- c) Explain in short the three kinds of Dukkhatta of Buddhism.
- d) Explain the relevance of Syadavad to Ahimsa of Jainism.
- e) Write a short note on kinds of Nibbana/Nirvana
- f) What are the issues of women with regard to liberation in Jainism?

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Elaborately explain the criticism of hierarchical system four varnas based on birth and Divine origin, according to Buddhism.
- b) Give a details of Syadavada and critically evaluate it.
- c) Elaborately explain Eightfold path of Buddhism.
- d) Explain in detail way Ahimsa/non-violence is said to be the central principle of Jainism.

Total No. of Questions : 4]

P4554

[6042]-SODL-127

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI 113 : Early Buddhism and Jainism

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[10]

- अ) गौतम बुद्धांचे, यज्ञ-बद्दल विचार स्पष्ट करा.
- ब) जैन धर्मानुसार काल द्रव्य स्पष्ट करा.
- क) बौद्ध धर्माच्या धम्मचक्र प्रवर्तनाबद्दल दोन ओळींमध्ये लिहा.
- ड) जैन धर्माचे तत्त्व सांगा.
- इ) बौद्ध धर्माच्या आत्म्याचे अनात्म-अस्तित्व स्पष्ट करा.
- फ) जैन धर्मातील अनुव्रत स्पष्ट करा.
- य) जैन धर्मातील गुप्ती स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[20]

- अ) दुःखाची नैतिक-मानसिक कारणे थोडक्यात सांगा.
- ब) जैन धर्मानुसार अजिवाचे स्पष्टीकरण द्या.
- क) चार आर्यसत्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) अनेकांतवादावर एक टीप लिहा.
- इ) पुनर्जन्म आणि इतर जगावरील विश्वास हा बुद्धाच्या मार्गाचा आवश्यक भाग आहे का? थोडक्यात चर्चा करा.
- फ) जैन धर्माचे त्रिरत्न काय आहेत?

प्र.3) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[20]

- अ) बौद्ध विचार हे वैदिक परंपरेचे सातत्य आहे की त्याविरुद्ध उठाव आहे? थोडक्यात चर्चा करा.
- ब) जैन धर्मातील स्थावर जीव थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) बौद्ध धर्मातील दुःखातचे तीन प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) जैन धर्मातील अहिंसा आणि स्यादवादाची प्रासंगिकता स्पष्ट करा.
- इ) निब्बाना/निर्वाणाच्या प्रकारांवार एक छोटी टीप लिहा.
- फ) जैन धर्मात स्त्रीमुक्तीच्या संदर्भात काय समस्या आहेत?

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[20]

- अ) जन्म आणि दैवी उत्पत्तीवर आधारित चार वर्णांची श्रेणीबद्ध व्यवस्थे वरील बौद्धांची टीका स्पष्ट करा.
- ब) स्यादवादाचा तपशील द्या आणि त्याचे समीक्षक मूल्यांकन करा.
- क) बौद्ध धर्माचा अष्टांगिक मार्ग सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) अहिंसा हे जैन धर्माचे मध्यवर्ती तत्त्व का म्हटले जाते ते सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4555

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-128

M.A. (Part - I)

PHILOSOPHY

**PHI115 : Philosophy of Bhagvatgita and
Schools of Vedanta - (I)
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- i) What is Prasthanatrayi?
- ii) State the types of bhakta according to the Gita.
- iii) Write the definition of Dharma.
- iv) State the Gita's view on Karma and Akarma.
- v) What is Stakhyati?
- vi) Write Advaita Vedanta's definition of God.
- vii) What is Moksa?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- i) Explain the Shankaracharyas Vivartavada.
- ii) Explain the relationship between Jnana Yoga and Bhakti Yoga.
- iii) What is the Asparsha Yoga in the philosophy of Gaudapada?
- iv) Discuss fully the concept of Purushottama in the Gita.
- v) Elaborate the nature of Brahma mentioned by Shankaracharya.
- vi) State the characteristics of Brahma.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- i) Highlight the dialectic method in the Bhagvatgita Gita.
- ii) Explain the importance of Karma Yoga as a way of life.
- iii) Briefly explain the nature of Metaphysics.
- iv) Explain the concept of Varna Dharma in Gita.
- v) What is the meaning of Neti Neti with reference to Brahma?
- vi) Briefly explain Sankara's criticism against Buddhism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- i) Discuss Lokmanya Tilak's views on the Bhagvatgita Gita.
- ii) Explain fully the concept of Prakriti in Bhagavad Gita.
- iii) How does the Bhagvatgita coordinate Karma Bhakti and Gyaan?
- iv) What is Khyati vada? State the types of Khyati vada.

Total No. of Questions : 4]

P-4555

[6042]-SODL-128

M.A. (Part - I)

PHILOSOPHY

PHI115 : Philosophy of Bhagvatgita and
Schools of Vedanta - (I)

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- i) प्रस्थानत्रयी म्हणजे काय ?
- ii) गीतेनुसार भक्ताचे प्रकार सांगा.
- iii) धर्माची व्याख्या लिहा.
- iv) कर्म व अकर्म याबाबत गीतेचे मत सांगा.
- v) सतख्याति म्हणजे काय ?
- vi) अद्वैत वेदांताची ईश्वराची व्याख्या लिहा.
- vii) मोक्ष म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- i) शंकराचार्यांचा विवर्तवाद स्पष्ट करा.
- ii) ज्ञानयोगाचा व भक्तियोगाचा संबंध स्पष्ट करा.
- iii) गौडपदाच्या तत्त्वज्ञानातील अस्पृश्य योग काय आहे ?
- iv) गीतेतील पुरुषोत्तम संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.
- v) शंकराचार्यांनी सांगितलेल्या ब्रह्माचे स्वरूप विशद करा.
- vi) ब्रह्माची लक्षणे सांगा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- i) भगवद्गीतेतील संवाद पद्धतीवर प्रकाश टाका.
- ii) एक जीवन मार्ग म्हणून कर्मयोगाचे महत्त्व सांगा.
- iii) सदवस्तूशास्त्राचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.
- iv) गीतेतील वर्णधर्म संकल्पना स्पष्ट करा.
- v) ब्रह्माच्या संदर्भात नेति नेति या वचनाचा अर्थ काय?
- vi) शंकराचार्यांनी बौद्ध मतावर केलेली टीका थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- i) लोकमान्य टिळकांच्या भगवद्गीताविषयी मतांची चर्चा करा.
- ii) भगवद्गीतेतील प्रकृति तत्त्वाचे सविस्तर विवेचन करा.
- iii) कर्म, भक्ती व ज्ञान यामध्ये भगवद्गीतेने कशा प्रकारे समन्वय साधला आहे?
- iv) ख्यातिवाद म्हणजे काय? ख्यातिवादाचे प्रकार सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4592

[6042]-SODL-129

M.A. - I

POLITICAL SCIENCE

**PS-111 : Traditions of Political Thought and Comparative Political Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Who proposed the theory of class struggle?
- b) Who is the advocate of women's freedom?
- c) What is meaning of pressure groups?
- d) Write machiavelli views on human nature?
- e) What is meaning of modernization?
- f) What is a political party?
- g) Who was Gandhi's political mentor?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write work of military.
- b) Write machiavelli views on religion?
- c) Write Frantz Fanon concept of African phenomenology?
- d) Write Karl Marx's Thoughts on state?
- e) Write work of pressure groups?
- f) Write comparative politics system theory?

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Patriarchy.
- b) Plato's ideal state.
- c) Rousseau general will.
- d) Political development.
- e) Social movements.
- f) Modernization.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain J.S. Mill's views on representative democratic government?
- b) Explain Rousseau social contract theory?
- c) Explain the role of BJP in Indian politics?
- d) Explain the nature scope and importance of comparative politics.

Total No. of Questions : 4]

P4592

[6042]-SODL-129

M.A. - I

POLITICAL SCIENCE

PS-111 : Traditions of Political Thought and Comparative Political Analysis
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25-30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) वर्गसंघर्षाचा सिद्धांत कोणी मांडला आहे?
- ब) स्त्री स्वातंत्र्याचा समर्थक विचारवंत कोण आहे?
- क) दबाव गट म्हणजे काय?
- ड) मॅकिव्हेलीचा मानवी स्वभावविषयक विचार लिहा.
- इ) आधुनिकीकरण म्हणजे काय?
- फ) राजकीय पक्ष म्हणजे काय?
- य) महात्मा गांधीचे राजकीय गुरू कोण होते?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) लष्कराची कार्ये लिहा.
- ब) मॅकिव्हेलीचा धर्मविषयक विचार लिहा.
- क) फ्रंटझ फॅनॉन यांची आफ्रिकन घटनाशास्त्र ही संकल्पना लिहा.
- ड) कार्ल मार्क्सचा राज्यविषयक विचार लिहा.
- इ) दबाव गटाची कार्ये लिहा.
- फ) तुलनात्मक राजकारणाचा व्यवस्था सिद्धांत लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) पितृधर्म
- ब) प्लेटोचे आदर्शराज्य
- क) रूसोची सामुहिक ईहा
- ड) राजकीय विकास
- इ) सामाजिक चळवळी
- फ) आधुनिकीकरण

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) जे.एस. मिलचे प्रतिनिधिक लोकशाही शासन विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) भारतीय राजकारणात भाजपाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) तुलनात्मक राजकारणाचे स्वरूप व्याप्ती व महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4556

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-130

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS-112 : Administrative Theory and Theory of International
Politics

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is bureaucracy?
- b) What is Unity of Command?
- c) What is the meaning of Liberalization?
- d) What is the meaning of International Politics?
- e) State the period of Cold War.
- f) What is Hierarchical System?
- g) State the two type of terrorism?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write the changing role of Public Administration.
- b) Write the characteristics of Bureaucracy.
- c) State the advantages of Centralization.
- d) Write the principle of realism.
- e) Write the characteristics of New Public Management.
- f) Write the Nature of terrorism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Comparative Public Administration.
- b) Decision making
- c) Lokpal
- d) Detant
- e) Feminism
- f) Terrorism

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the nature and scope of International Politics.
- b) Describe the changing Nature of New Public Management.
- c) Explain the importance of geopolitics.
- d) Evaluate the movement of Non-alignment.

Total No. of Questions : 4]

P-4556

[6042]-SODL-130

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS-112 : Administrative Theory and Theory of International
Politics

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील पैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) नोकरशाही म्हणजे काय ?
- ब) आज्ञेची एकता म्हणजे काय ?
- क) उदारीकरणाचा अर्थ सांगा.
- ड) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा अर्थ सांगा.
- इ) शितयुद्धाचा कालावधी लिहा.
- फ) श्रेणीबद्ध व्यवस्था म्हणजे काय ?
- य) दहशतवादाचे दोन प्रकार सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) लोकप्रशासनाची बदलती भूमिका लिहा.
- ब) नोकरशाहीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) केंद्रीकरणाचे फायदे सांगा.
- ड) वास्तववादाचे तत्व सांगा.
- इ) नवलोक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) दहशतवादाचे स्वरूप सांगा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी चार टीपा लिहा. [20]
- अ) तुलनात्मक लोकप्रशासन
 - ब) निर्णय निर्धारण
 - क) लोकपाल
 - ड) देतांत
 - इ) स्त्रीवाद
 - फ) दहशतवाद

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. [20]
- अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.
 - ब) नव लोकव्यवस्थापनाचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.
 - क) भूराजकारणाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - ड) गटनिरपेक्ष चळवळीचे मूल्यमापन करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4593

[6042]-SODL-131

F.Y.M.A.

POLITICAL SCIENCE

**PS 113 : Political Institutions in India and Public Policy
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Who proposed 'Two Nations Theory'?
- b) When did the central government established the state reorganization commission?
- c) What type of democracy has India adopted?
- d) State the houses of Indian Parliament?
- e) What is the public policy?
- f) Who implements public policy?
- g) When was the Ministry of Agriculture of India established?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Explain the characteristics of democracy.
- b) Explain the characteristics of Indian federalism.
- c) Explain the power and functions of central legislative.
- d) Explain the nature of public policy.
- e) Explain the group approach.
- f) Explain the types of Bureaucracy.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following questions.

[20]

- a) Unity and integrity
- b) Federalism
- c) Judicial review
- d) Network approach
- e) Design of public policy
- f) Globalization

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the structure and jurisdiction of Supreme Court.
- b) Explain the power and function of President.
- c) Explain the meaning and scope of public policy.
- d) Explain the conflict between public policy and globalization.

Total No. of Questions : 4]

P4593

[6042]-SODL-131

F.Y.M.A.

POLITICAL SCIENCE

PS 113 : Political Institutions in India and Public Policy

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'Two Nations Theory' कोणी मांडली?
- ब) केंद्र सरकारने राज्य पुर्नरचना आयोगाची स्थापना कधी केली होती?
- क) भारताने लोकशाहीचा कोणता प्रकार स्विकारला आहे?
- ड) भारतीय संसदेच्या सभागृहांची नावे सांगा.
- इ) सार्वजनिक धोरण म्हणजे काय?
- फ) सार्वजनिक धोरणाची अंमलबजावणी कोणाकडून केली जाते?
- य) भारतातील कृषी मंत्रालयाची स्थापना कधी झाली?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) लोकशाही शासनपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) भारतीय संघराज्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) केंद्रिय कायदेमंडळाचे अधिकार व कार्य लिहा.
- ड) सार्वजनिक धोरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) गट/समूह दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
- फ) नोकरशाहीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) एकता आणि एकात्मता
- ब) संघराज्य
- क) न्यायालयीन पुनर्विलोकन
- ड) धोरण नेटवर्क दृष्टीकोन
- इ) सार्वजनिक धोरणाची आखणी
- फ) जागतिकीकरण

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) सर्वोच्च न्यायालयाची रचना सांगून अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रपतीचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगून व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक धोरण आणि जागतिकीकरण यातील तणाव स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4594

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-132

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is Political Process?
- b) What is Ideology?
- c) What is federalism?
- d) Explain the meaning of Human Rights.
- e) What is Social Justice?
- f) Explain the meaning of Positive Human Rights.
- g) What is Political Rights?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write brief information on Samyukta Maharashtra Movement.
- b) What is National Unity?
- c) What is freedom of expression?
- d) Mention human rights issues.
- e) What is Bahujanism?
- f) State the nature of OBC identity.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Demand of Vidharbha
- b) Dalit Community Politics
- c) Shivsena
- d) Women's issues and Human Rights
- e) Human Rights and Terrorism
- f) Human Rights of Minorities

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the contribution of Samyukta Maharashtra Samiti.
- b) Comment on Shivsena Party Politics in Maharashtra.
- c) Write an essay on Human Rights of scheduled castes.
- d) Write an essay on Human Rights and Communalism.

Total No. of Questions : 4]

P-4594

[6042]-SODL-132

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS - 115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) राजकीय प्रक्रिया म्हणजे काय?
- ब) विचारप्रणाली म्हणजे काय?
- क) संघराज्य म्हणजे काय?
- ड) मानवी हक्कांचा अर्थ.
- इ) सामाजिक न्याय म्हणजे काय?
- फ) सकारात्मक मानवी हक्काचा अर्थ सांगा.
- य) राजकीय हक्क म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ यावर थोडक्यात माहिती लिहा.
- ब) राष्ट्रीय ऐक्य म्हणजे काय?
- क) अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- ड) मानवी हक्काच्या समस्या सांगा.
- इ) बहुजनवाद म्हणजे काय?
- फ) ओबीसी अस्मिताचे स्वरूप सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) विदर्भाची मागणी
- ब) दलित समाजाचे राजकारण
- क) शिवसेना
- ड) स्त्रियांचे प्रश्न व मानवी हक्क
- इ) मानवी हक्क व दहशतवाद
- फ) अल्पसंख्यांकांचे मानवी हक्क

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील शिवसेना पक्षाचे राजकारण यावर भाष्य करा.
- क) अनुसूचित जातींच्या मानवी हक्कांवर निबंध लिहा.
- ड) मानवी हक्क आणि जमातवाद यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4595

[Total No. of Pages : 3

[6042]-SODL-133

M.A. (Part - I)

संस्कृत (SANSKRIT)

MASK01 : वैदिक सूक्ते and ब्राह्मणग्रंथ, उपनिषदे and
निरूक्तम्

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any Five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाचांची उत्तरे लिहा.

i) How many vedas are there, name them.

वेद किती आहेत, त्यांची नावे लिहा.

ii) What is Vedāṅga? Name them.

वेदांग म्हणजे काय? त्यांची नावे लिहा.

iii) State any one courageous deed of अश्विनीकुमार.

अश्विनीकुमारांनी केलेला कोणताही एक पराक्रम लिहा.

iv) What is the deity of राष्ट्रभिमानसूक्त?

राष्ट्रभिमानसूक्ताची देवता कोणती?

v) What is the name of father and son in the story stated in the 6th adhyāya of छांदोग्य-उपनिषद्?

छांदोग्यउपनिषदातील सहाव्या अध्यायात आलेल्या कथेतील पिता पुत्राचे नाव काय?

P.T.O.

vi) What is the name of a king and his daughter in च्यवनभार्गव story?

च्यवनभार्गव कथेतील राजाचे व त्याच्या मुलीचे नाव काय ?

vii) What is the name of Yaska's book and on which this commentary is written?

यास्काच्या ग्रंथाचे नाव काय व ती कोणत्या ग्रंथावरील टीका मानली जाते ?

Q2) Translate any 4 of the following with notes :

[20]

कोणतेही चार यांचा सटीप अनुवाद करा.

i) सपत्नक्षयणो वृषाभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां वीराणां विराजानि जनस्य च ॥

ii) सप्त चक्रान्वहति काल एष सप्तास्य नाभीरमृतं न्वक्षः ।

स इमा विश्वा भुवनान्यञ्जत्कालः स ईयते प्रथमो नु देवः ॥

iii) हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेन ॥

iv) सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रत ।

अत्रा सखायः सुख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि ॥

v) यो जात एव प्रथमो मनस्वादेवो देवान्क्रतुना पर्यभूषत् ।

यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मह्या स जनासु इंद्रः ॥

vi) अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः ।

देवो देवेभिराऽगमत् ॥

Q3) Write notes on any 4 :

[20]

कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.

i) Deity Agni and its importance.

अग्नी देवता व तिचे महत्त्व

ii) Nature and characteristics of तैत्तिरीय Upanisad.

तैत्तिरीय उपनिषादाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये

- iii) Importance of अथर्ववेद, अथर्ववेदाचे महत्त्व.
- iv) उपसर्ग
- v) Essence of मनुमत्स्यकथा
मनुमत्स्यकथेचे तात्पर्य
- vi) Importance of स्वरा from Rgveda.
ऋग्वेदातील स्वरांचे महत्त्व.

Q4) Answer in detail any two :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा कोणतीही दोन.

- i) State the subjectwise classificate of अथर्ववेद.
अथर्ववेदाची विषयवार रचना स्पष्ट करा.
- ii) What is आप्रीसूक्त? State the nature and usage of it.
आप्रीसूक्त म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप व उपयोजन स्पष्ट करा.
- iii) Where does शिवसंकल्प सूक्त is stated? State the advice depicted in the same.
शिवसंकल्प सूक्ते कुठे आले आहे? त्यातील उपदेश स्पष्ट करा.
- iv) State in brief च्यवनभार्गवकथा and explain its moral in detail.
च्यवनभार्गवकथा थोडक्यात लिहून त्याचे तात्पर्य सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4596

[Total No. of Pages : 3

[6042]-SODL-134

F.Y.M.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

MASK 02 : Valmikiramayana and Shuknasopadesh

वाल्मीकिरामायणम् and शुकनासोपदेशः

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- a) Who has brought herb when लक्ष्मण is fainted? What is the name of that herb?
लक्ष्मण मूर्च्छित पडला असताना कोणी औषधी वनस्पती आणली व त्या वनस्पतीचे नाव काय?
- b) State the dialogue of Ravana and his charioteer at the time of battle?
रावण व त्याच्या सारथ्याचा युद्धाच्या वेळी झालेला संवाद लिहा.
- c) Who is Shukanasa? Who has asked him to advice?
शुकनास कोण होता? त्याला उपदेशाची विनंती कोणी केली?
- d) Dissolve the compound रामायण and state words endowed in the same.
रामायण शब्दाचा समास सोडवून त्यात आलेले शब्द लिहा.
- e) रामायण is a _____ महाकाव्य. State another महाकाव्य, which comes under the same classification.
रामायण हे महाकाव्य आहे. या प्रकारचेच दुसरे महाकाव्य लिहा.
- f) What is the name of Candrāpīdā's mother and of his state?
चंद्रापीडाच्या आईचे व राज्याचे नाव काय?
- g) How many Kāndas are there in Rāmāyana? State the names of any four.
रामायणात किती कांडे आहेत? कोणत्याही चारांची नावे लिहा.

P.T.O.

Q2) Translate any four of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार अनुवादित करा.

- तदस्रं राघवः श्रीमानुत्तमास्रविदां वरः।
जघान परमास्त्रेण गान्धर्वेण महाद्युतिः॥
तस्मिन्प्रतिहतेऽस्त्रे तु राघवेण महात्मना।
रावणः क्रोधताम्राक्षः सौरमस्त्रमुदीरयत्॥
- स विद्धो दशभिर्बाणैर्महाकार्मुकनिः सृतैः।
रावणेन दशभिर्बाणैः रामं सर्वेषु मर्मसु॥
ततो विव्याध गात्रेषु सर्वेषु समितिञ्जयः।
राघवस्तु सुसंकुद्धो रावणं बहुभिः शरैः॥
- ते महामेघसङ्काशे कवचे पतिताः शराः।
अवध्ये राक्षसेन्द्रस्य न व्यथां जनयंस्तदा।
पुनरेवाथं तं रामो रथस्थं राक्षसाधिपम्।
ललाटे परमास्त्रेण सर्वास्त्रकुशलो रणे॥
- ते राघवशरा मुक्ता रूक्मपुङ्खाः शिखिप्रभाः।
सुवर्णाः काञ्चना भूत्वा विचेरुः सर्पशत्रवः॥
ते तान्सर्वान् शरान्जघ्नुः सर्परूपान् महाजवान्।
सुवर्णरूपा रामस्य विशिखाः कामरूपिणः॥
- अकारणञ्च भवति दुष्कृतेरन्वयः श्रुतं वा विनयस्य
चन्दनप्रभवो न दहति किमनल ? किं वा प्रशमहेतुनापि प्रचण्डतरीभवति।
वडवानलो वारिणा ?
- परस्परविरुद्धं चेन्द्रजालमिव दर्शयन्ती प्रकटयति जगति निजं परितम्।
तथा हि सततम् ऊष्माणमारोपयन्त्यपि जाड्यमुपजनयति।
उन्नतिमादधाना अपि नीचस्वभावतामाविष्करोति।

Q3) Write notes on any four :

[20]

टीपा लिहा कोणत्याही चार :

- अनर्थपरंपरा
- सुषेण
- Battel skills of Rama रामाची युद्धकौशल्ये
- Courage of हनुमान् हनुमानाचे शौर्य
- पुष्पकविमान
- चंद्रापीड

Q4) Answer any two of the following :

[20]

खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- a) State the summary of the First Sarga of Uttarakānda and describe the importance.

उत्तरकांडाच्या पहिल्या सर्गाचे सार स्पष्ट करा व त्याचे महत्त्व लिहा.

- b) Describe different weapons used in Yuddhakānda in detail.

युद्ध कांडात आलेल्या शस्त्रास्त्रांचे सविस्तर वर्णन करा.

- c) Explain the following sentence in detail.

‘अयं च ते कालः प्रतापमारोपयितुम्। आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदशीय सिद्धादेशो भवति।’

खालील वाक्य सविस्तर स्पष्ट करा -

‘अयं च ते कालः प्रतापमारोपयितुम्।’ आरूढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदशीय सिद्धादेशो भवति।’

- d) Explain the qualities of शुकनास as गुरू.

शुकनासा गुरू म्हणून असणारे गुण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4597

[Total No. of Pages : 3

[6042]-SODL-135

M.A. (Part - I)

संस्कृत (SANSKRIT)

MASK03 : साहित्यम्-कर्णभारम् and चारूदत्तम्, कुमारसंभवम्
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any Five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- Write down the names of all plays written by कालिदास.
कालिदासाच्या सर्व नाटकांची नावे लिहा.
- What is described in the begining of कुमारसंभवम्?
कुमारसंभवम्च्या सुरुवातीला कशाचे वर्णन आले आहे?
- Write down any two names of characters depicted in चारूदत्तम्.
चारूदत्तातील कोणत्याही दोन व्यक्तिरेखांची नावे लिहा.
- Write down any 2 plays composed on Mahabharata plot by Bhāsa.
भासाच्या महाभारत कथानकावर आधारित कोणत्याही दोन नाटकांची नावे लिहा.
- How many classical epics are there in Sanskrit Literature.
संस्कृत साहित्यात एकूण किती अभिजात महाकाव्ये आहेत?
- Who has examined the love of पार्वती?
पार्वतीच्या प्रेमाची परीक्षा कोणी घेतली?
- The peak in Himalaya is fame used by which name?
हिमालयातील शिखर कोणत्या नावाने प्रसिद्ध झाले?

P.T.O.

Q2) Translate any 4 of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषांतर करा.

- i) सज्जलक :- सुखं स्वपिहि महाब्राह्मण । (विचिन्त्य) भोः ।
ब्राह्मणेन विश्वासाद् दीयमानं मया हर्तव्यमासीत्,
धिगस्तु खलु दारिद्र्यमनिर्वेदं च यौवनम् ।
यदिदं दारुणं कर्म निन्दामि च करोमि च ॥
- ii) विट :- अये, आर्यचारूदत्तस्य वयस्यो मैत्रेयः खल्वयम् ।
नेयमपि वसन्तसेना । महाब्राह्मण अन्यशङ्कया
खल्विदमस्माभिरनुष्ठितं न दर्पात् पश्यतु भवान् –
अकामा द्वियतेऽस्माभिः काचित् स्वाधीन यौवना ।
सा भ्रष्टा शङ्कया तस्याः प्राप्तेयं शीलवञ्चनाः ॥
- iii) अथानुरूपाभिनिवेशतोषिणा
कृताभ्यनुज्ञा गुरूणा गरीयसा ।
प्रजासु पश्चात्प्रथितं तदाख्यया
जगाम गौरीशिखरं शिखण्डिमत् ॥
- iv) भागीरथी निर्झरसीकराणां
वोढा मुहुः कम्पितवेददारूः ।
यद्वायुरन्विष्टमृगैः किरातै –
रासेव्यते भिन्न शिण्डिबर्हः ॥
- v) कर्ण :- श्रीमानेष न केवलं द्विजवरो यस्मात्प्रभावो महा-
नाकर्ण्यस्वरमस्य धीरनिनदं चित्रार्पिताङ्गा इव ।
उत्कर्णास्तिमिताश्रिताक्षवलित ग्रीवार्पिताग्रानना –
स्तिष्ठन्त्यस्ववशङ्गयष्टि सहसा यान्तो ममैते हयाः ॥
- vi) कर्ण :- दृढं प्रीतोऽस्मि भगवान् ।
यातः कृतार्थगणनामहमद्य लोके
राजेन्द्रमौलिमणिरश्रितपादपद्म ।
विप्रेन्द्र पाहरजसा तु पवित्रमौलिः
कर्णो भवन्तमहमेष नमस्करोमि ॥

Q3) a) Reference to context (any 2) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही 2) :

- i) अविज्ञातप्रयुक्तेन धर्षिता मम वाससा ।
संवृता शरदभ्रेण चन्द्रलेखेव शोभते ॥
- ii) शल्यराज । यत्रासावर्जुनस्तत्रैव चोद्यतां मम रथः ।
- iii) निनिन्द रूपं हृदयेन पार्वती प्रियेषु सौभाग्यफला हि चारूता ।

b) Write short note (any 2) : [10]

टीपा लिहा. (कोणत्याही 2)

- i) शल्यराज
- ii) हिमालयवर्णनम्
- iii) विदूषकः

Q4) Answer any two of the following : [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

- i) Explain प्रकरण चारूदत्त along with its characteristics and peculiarities.
चारूदत्त हे प्रकरण त्याच्या लक्षण व वैशिष्ट्यांसहित स्पष्ट करा.
- ii) Critically appreciates the first canto of कुमारसंभव.
कुमारसंभवाच्या पहिल्या सर्गाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.
- iii) Explain mental condition of Karṇa from कर्णभारम् in detail.
कर्णभारम् मधील कर्णाची मानसिक स्थिती सविस्तर स्पष्ट करा.
- iv) Write the styles of भास and कालिदास in detail.
भास व कालिदासाची शैली सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4598

[Total No. of Pages : 3

[6042]-SODL-136

F.Y. M.A.

SANSKRIT

MASK04 : सिद्धान्तकौमुदी तथा भाषाशास्त्रम्

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate marks.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

Attempt **any five** form the following.

अधोरेखितशब्दांचे कारक ससूत्र ओळखा. हा प्रश्न एक ते पाच प्रश्नांसाठी आहे.

Identify कारक of underlined words along with the concerned सूत्र. This question is for i to v.

i) शतं मुष्णाति देवदत्तम् ।

ii) मोक्षे इच्छा अस्ति ।

iii) अध्ययनात् पराजयते ।

iv) रामेण बाणेन हतो वाली ।

v) अन्तरेण हरिं न सुखम् ।

खालील प्रश्नांची संस्कृतभाषेच उत्तरे द्या.

Answer following questions into Sanskrit.

vi) जमडणनानां उच्चारणस्थानं किम्?

vii) विसर्गात् 'प'परे सित विसर्गस्य उच्चारणं कथं भवित?

viii) Signifier and Signified एते द्वे संज्ञे केन प्रयुक्ते?

P.T.O.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any four** from the following.

खालील सूत्रांचे अथवा वार्तिकांचे स्पष्टीकरण करा.

Explain following सूत्रs or वार्तिकाs.

- i) अिपः पदार्थसंभावनाऽन्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु ।
- ii) अकिथतं च ।
- iii) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।
- iv) भुवः प्रभवः ।
- v) षष्ठी चानादरे ।
- vi) यतश्च निर्धारणम् ।

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any four** from the following.

- i) अर्थविचार – टीप लिहा.

Write a note on Semantics.

- ii) संस्कृत भाषेतील वाक्यरचना – टीप लिहा.

Write a note on वाक्य in the Sanskrit Language.

- iii) तुलनात्मक भाषाशास्त्र – टीप लिहा.

Write a note on Comparative Linguistics.

- iv) भाषांचे पारिवारीक वर्गीकरण – टीप लिहा.

Write a note on Genealogical classification.

- v) संस्कृत भाषेतील स्वनिम विचार – टीप लिहा.

Write a note on Phonetics in the Sanskrit language.

- vi) इंडो युरोपीय भाषाकुल – टीप लिहा.

Write a note on Indo European Language Family.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any two** form the following.

i) पष्ठी विभक्तिवर निबंध लिहा.

Write an essay on the topic षष्ठी विभक्ति.

ii) वर्णनात्मक भाषाशास्त्र या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on the topic Structural Linguistics.

iii) कर्मप्रवचनीय ही संज्ञा सोदाहरण स्पष्ट करा.

Explain कर्मप्रवचनीय संज्ञा with examples.

iv) संस्कृत भाषेतील पदिम विचार यावर निबंध लिहा.

Write an essay on Morphology in the Sanskrit language.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4599

[6042]-SODL-137

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC 01 : Classical Sociological Thought and Sociological Theories - I
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following seven questions.

[10]

- a) What revolution took place in Europe during the Renaissance period?
- b) Where did the Industrial Revolution take place?
- c) Who wrote Das Capital?
- d) Who proposed the theory of Historical Materialism Controversy?
- e) Who formulated the 'Functionalist Theory'?
- f) Who introduced the concept of Reference Group?
- g) Who called conflict functionalist' to Kozar's conflict theory.

Q2) Write the answer to any four of the following six questions.

[20]

- a) Write information about 'Enlightenment Period'.
- b) Explain the concept of Gender.
- c) Write information about Ethnomethodology.
- d) Explain the Protestant Ethic.
- e) Explain the concept of Divison of Labour.
- f) Explain the concept of Class Struggle.

P.T.O.

Q3) Write the answer to any four of the following six questions. **[20]**

- a) Describe the Social Consequences of the Industrial Revolution.
- b) Comment on Dialectical Materialism of Karl Marx.
- c) Explain the relationship between Subjectivism and Naturalism.
- d) Discuss Traditional Capitalism and Modern Capitalism.
- e) Discuss Manifest and Implicit Function.
- f) Explain the contribution of Alfred Schutz.

Q4) Write the answer to any two of the following four questions. **[20]**

- a) Explain how the Intellectual background contributed to the Emergence of Sociology.
- b) What are Social Facts? Explain the main features of Social Fact.
- c) Explain the characteristics of Bureaucracy mentioned by Max Weber.
- d) Explain the criticism of Positivism by Feminist Critics.

Total No. of Questions : 4]

P4599

[6042]-SODL-137

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC 01 : Classical Sociological Thought and Sociological Theories - I
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात पैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) पुनरुज्जीवनाच्या कालखंडात युरोपमध्ये कोणती क्रांती घडून आली?
- ब) 'औद्योगिक क्रांती' कोठे घडून आली?
- क) 'दास कॅपिटल' हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- ड) ऐतिहासिक भौतिक वादाचा सिद्धांत कोणी मांडला?
- इ) प्रकार्यवादी सिद्धांताची मांडणी कोणी केली?
- फ) 'संदर्भ समूह' ही संकल्पना कोणी मांडली?
- य) कोझर यांच्या संघर्ष सिद्धांताला 'संघर्ष प्रकार्यवादी' असे कोणी म्हटले?

प्र.2) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) 'प्रबोधन काळ' या विषयी माहिती लिहा.
- ब) 'लिंगभाव' ही संकल्पना विशद करा.
- क) प्रघटनाशास्त्र या संबंधी माहिती लिहा.
- ड) प्रोटेस्टंट्याचे नीतिशास्त्र याविषयी माहिती सांगा.
- इ) 'श्रमविभाजन' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) वर्ग संघर्ष ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) औद्योगिक क्रांतीच्या सामाजिक परिणामांचे वर्णन करा.
- ब) कार्ल मार्क्सच्या द्वुद्वात्मक भौतिकवादावर भाष्य करा.
- क) आत्मवाद व निसर्गवाद परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- ड) पारंपारिक भांडवलशाही आणि आधुनिक भांडवलशाही या विषयी चर्चा करा.
- इ) प्रकट आणि अप्रकट कार्य यावर चर्चा करा.
- फ) अल्फ्रेड शूट्ज यांचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) समाजशास्त्राच्या उदयास बौद्धिक पार्श्वभूमीचे योगदान कसे महत्त्वाचे आहे ते स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक तथ्य म्हणजे काय? सामाजिक तथ्याचे प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) मॅक्स वेबर ने सांगितलेल्या नोकरशाहीचे वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.
- ड) स्त्रीवादी समीक्षकांनी प्रत्यक्षवादावर केलेली टीका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4600

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-138

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC 02 : Sociology of India and Sociology of Maharashtra :
Culture and Society
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following seven questions :

[10]

- a) Define Colonialism.
- b) To which perspective Dr. G. S. Ghuryas is related?
- c) Explain the meaning of the term Minority.
- d) Write the definition of Democracy.
- e) What is Globalization?
- f) Who introduced the concept of Age Consent?
- g) Which district has the highest rate of Suicide?

Q2) Write the answer to any four of the following six questions :

[20]

- a) Write about the rise of Sociology in India.
- b) Explain the concept of Deprivation.
- c) Write brief information about the Social structure of Maharashtra.
- d) Write information about Girangaon and working class movement.
- e) Give information about Farmer's Suicide.
- f) State the principles of a Democratic Society.

P.T.O.

Q3) Write the answer to any four of the following six questions : [20]

- a) Explain the meaning of Nationalism and state the contribution of Nationalism in Sociology.
- b) Commentary on Abrahmani Paripaksha by Dr. Gayle Omwaite.
- c) Explain the prevailing types of Family.
- d) Describe the role of Mill Workers in the formation of the city of Bombay.
- e) Discuss Regional Inequality.
- f) Examine the rise of the Shiv Sena.

Q4) Write the answer to any two of the following four questions : [20]

- a) Analyze the perspective of Ranjit Guha's Subaltern Studies.
- b) Discuss the stages of structure in modern Indian society according to Yogendra Singh.
- c) Explain the current status of Women Workers in the organized and unorganized sector.
- d) Critically evaluate the 'Satya Shodhak Movement'.

Total No. of Questions : 4]

P-4600

[6042]-SODL-138

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

SC 02 : भारतीय समाजशास्त्र आणि महाराष्ट्रातील समाजशास्त्रः

संस्कृती आणि समाज

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]

- अ) वसाहतवादाची व्याख्या लिहा.
- ब) डॉ. जी. एस. घुर्य कोणत्या परिप्रेक्षासी संबंधित आहेत.
- क) अल्पसंख्यांक संज्ञाचा अर्थ सांगा.
- ड) लोकशाहीची व्याख्या लिहा.
- इ) जागतिकीकरण म्हणजे काय?
- फ) वय संमती ही संकल्पना कोणी मांडली.
- य) आत्महत्येचे जास्त प्रमाण कोणत्या जिल्ह्यात आहे.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) भारतातील समाजशास्त्राच्या उदया विषयी माहिती लिहा.
- ब) वंचितता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्राच्या सामाजिक रचनेविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ड) गिरणगाव व कामगारवर्ग चळवळ याबद्दल माहिती लिहा.
- इ) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या संबंधी माहिती सांगा.
- फ) लोकशाही समाजाची तत्वे सांगा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) राष्ट्रवादाचा अर्थ स्पष्ट करून समाजशास्त्रात राष्ट्रवादाचे योगदान सांगा.
- ब) डॉ. गेल ओमवेट यांच्या अब्रहामणी परिपक्षावर भाष्य करा.
- क) कुटुंबाचे प्रचलित प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) बॉम्बे शहराच्या जडणघडणीत गिरणी कामगारांच्या भूमिकांचे वर्णन करा.
- इ) प्रादेशिक असमानतेवर चर्चा करा.
- फ) शिवसेनेच्या उदयाचे परीक्षण करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) रंजीत गुहा यांच्या सबाल्टर्न स्टडीज या परिप्रेक्षेचे विश्लेषण करा.
- ब) योगेंद्र सिंग यांच्या मते आधुनिक काळातील भारतीय समाजातील संरचनेच्या टप्प्यावर चर्चा करा.
- क) संघटित असंघटित क्षेत्रातील स्त्री कामगारांची सद्यस्थिती स्पष्ट करा.
- ड) सत्यशोधक चळवळीचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4601

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-139

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC 03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question 1 carry 10 marks.*
- 2) *Question 2, 3 and Question 4 carry 20 marks each.*

Q1) Answer any five out of seven questions of the following **[5×2=10]**

- a) To collect data from large no of respondents _____ technique of data collection is preferred.
- b) What is a pilot study?
- c) In which qualitative research approach is the primary goal to gain access to individuals' Inner worlds of experience?
- d) In Social Research, the researcher should have an attitude.
- e) What is the researcher planning to do?
- f) What is the study method called social microscope?
- g) What is Action Research?

Q2) Answer any four out of six questions of the following. **[4×5=20]**

- a) Explain the significance of literature review in research?
- b) What is mean by qualitative research?
- c) Write the types of survey method.
- d) Explain the objectives of the research report.
- e) Discuss the qualities of a good researcher.
- f) Explain the ethnography method.

P.T.O.

Q3) Answer any four out of six questions of the following.

[4×5=20]

- a) Explain the advantages of sampling?
- b) Explain the steps of writing research report.
- c) Write the elements of content analysis.
- d) Explain the difference between Qualitative research nad Quantitative research?
- e) Describe the procedural guidelines of the research process.
- f) Write a note on oral history.

Q4) Answer any two out of four questions of the following.

[2×10=20]

- a) Describe the types of sampling.
- b) Describe the Participatory Action research method.
- c) Describe the meaning of ontology and epistemology.
- d) Explain the meaning and characteristics of schedules.

Total No. of Questions : 4]

P4601

[6042]-SODL-139

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC 03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) प्रश्न 1 ला 10 गुण आहेत.

2) प्रश्न 2, 3 व प्रश्न 4 ला प्रत्येकी 20 गुण आहेत.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणताही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) मोठ्या प्रमाणातील माहितीदाराकडून तथ्य संकलित करण्यासाठी तंत्राला प्राधान्य दिले जाते.
- ब) पथदर्शी अभ्यास म्हणजे काय?
- क) कोणत्या गुणात्मक संशोधन पद्धतीत व्यक्तींच्या अंतर्गत अनुभवांमध्ये प्रवेश मिळण्याचे प्राथमिक लक्ष्य आहे?
- ड) सामाजिक संशोधनात संशोधकाची अभिवृत्ती असावी.
- इ) संशोधन करण्यासाठी संशोधक जे नियोजन करतो त्यास काय म्हणतात?
- फ) सामाजिक सूक्ष्मदर्शक यंत्र असे कोणत्या अध्ययन पद्धतीला म्हटले जाते.
- य) कृतीप्रधान संशोधन म्हणजे काय?

प्र.2) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) संशोधनातील साहित्य आढाव्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) गुणात्मक संशोधन म्हणजे काय?
- क) सर्वेक्षण पद्धतीचे प्रकार लिहा.
- ड) संशोधन अहवालाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- इ) चांगल्या संशोधकाच्या गुणांची चर्चा करा.
- फ) लोकालेख पद्धत स्पष्ट करा.

प्र.3) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[4×5=20]

- अ) नमुना निवडीचे फायदे सांगा ?
- ब) संशोधन अहवाल लेखनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- क) आशय विश्लेषणाचे घटक लिहा.
- ड) गुणात्मक संशोधन आणि परिमाणात्मक संशोधन यातील फरक स्पष्ट करा.
- इ) संशोधन प्रक्रियेच्या प्रक्रियात्मक मार्गदर्शक तत्वांचे वर्णन करा.
- फ) मौखिक इतिहासावर टीप लिहा.

प्र.4) चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[2×10=20]

- अ) नमुना निवडीच्या प्रकारांचे वर्णन करा.
- ब) सहभागी कृती संशोधन पद्धतीचे वर्णन करा.
- क) सत्ताशास्त्र आणि ज्ञानमीमांसाशास्त्राच्या अर्थाचे वर्णन करा.
- ड) अनुसूचीचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4602

[6042]-SODL-140

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC04 : Sociology of Media and Globalization and Labour in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) Give information about mass communication.
- b) What is meant by facebook?
- c) Write about the concept of Mass Media.
- d) Give information about public stage.
- e) What is meant by Elite class.
- f) Give information about trolling.
- g) Explain the concept of urbanization.

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the role of media today.
- b) Explain the concept of illusion.
- c) Give information about audio-visual media.
- d) Give reasons of industrialization.
- e) Give information about gender biased labour division.
- f) Which are the important factors in Agricultural economy system.

P.T.O.

Q3) Solve any four of the following.

[4×5=20]

- a) What is meant by sociology of media? Explain it's nature.
- b) Compare between mass communication and new-media.
- c) Explain the importance of cultural studies in the development of media.
- d) Explain the changing nature of crime against women.
- e) Examine in details the concept of feminist labour power.
- f) Critically evaluate the concept of voluntary retirement n organized sector.

Q4) Solve any two of the following.

[20]

- a) Explain role of Indian media in 21st century.
- b) Discuss the effects of mass media from post modern perspective.
- c) What is work? Discuss the difference between work and Labour.
- d) Discuss the problems faced by Labour organizations.

Total No. of Questions : 4]

P4602

[6042]-SODL-140

F.Y. M.A.

SOCIOLOGY

SC04 : Sociology of Media and Globalization and Labour in India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) जनसंचार या विषयी माहिती सांगा.
- ब) फेसबुक म्हणजे काय?
- क) मास मिडीया बद्दल माहिती सांगा.
- ड) नागरी मंच या विषयी माहिती द्या.
- इ) श्रेष्ठीतन म्हणजे काय?
- फ) ट्रोलींग बद्दल माहिती द्या.
- य) शहरीकरण ही संकल्पना विषद करा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नां पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) आजच्या प्रसार माध्यमांची भूमिका सांगा.
- ब) 'माया' या शब्दाचा अर्थ सांगा.
- क) दृक - श्राव्य माध्यमा विषयी माहिती सांगा.
- ड) औद्योगिकीकरणाची वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) लिंगभावावर आधारित श्रम विभागणी यावर माहिती लिहा.
- फ) कृषी अर्थ व्यवस्थेतील प्रमुख घटक कोणते?

प्र.3) खालील सहा प्रश्नां पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) माध्यमांचे समाजशास्त्र म्हणजे काय? ते सांगून त्याचे स्वरूप सांगा.
- ब) जनसंपर्क माध्यमे व नवमाध्यमे यांची तुलना करा.
- क) माध्यमांच्या विकासामध्ये सांस्कृतीक अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.
- ड) महिला विरूद्ध घडणारे गुन्ह्यांचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) श्रमशक्तीचे स्त्रीत्वकरण यांवर विस्तृत परिक्षण करा.
- फ) संघटीत क्षेत्रातील स्वेच्छानिवृत्ती योजनेचे टिकात्मक परिक्षण करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नां पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) भारतातील 21 व्या शतकामध्ये प्रसार माध्यमांची भुमिका स्पष्ट करा.
- ब) माध्यमांच्या परिणामा संदर्भात भाष्य करणाऱ्या उत्तर अधुनिकतेच्या परिप्रेक्षावर चर्चा करा.
- क) काम म्हणजे काय ते सांगून कार्य व श्रम यामधील फरक स्पष्ट करा.
- ड) संघटीत क्षेत्रातील श्रमीक कामगार चळवळी समोरील समस्येवर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4557

[6042]-SODL-201

M.A. (Part-II)

ECONOMICS

**EC2001: Macro Economics Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer should be precise and to the point.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (Any Five) **[10]**

- a) State the two features of classical approaches of macro economics.
- b) Define the National Income.
- c) Define the Money.
- d) What is mean by high power money?
- e) What is mean by aggregate demand?
- f) What is the full form of IS-LM curve?
- g) What is reasonable expectation?

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Four) **[20]**

- a) Explain the circular flow of national income in two sector model.
- b) What are the Keynesian features of macroeconomics?
- c) What is mean by the balance of payments?
- d) What are the narrow and broad concepts of money supply according to RBI?
- e) What is product sector equilibrium and monetary sector equilibrium?
- f) Explain the significance of Phillips curve.

P.T.O.

Q3) Write a short notes (Any Four)

[20]

- a) Neoclassical Approach of Macro Economics
- b) National Income Accounting
- c) Precautionary motive of demand for money.
- d) Monetary Policy
- e) Money multiplier
- f) How can stagflation be tackled in India?

Q4) Explain in detail the answer of the following questions in 250 words (Any Two)

[20]

- a) Describe the concept and objectives of fiscal policy.
- b) What is money? Explain its functions and importance in the economy.
- c) Describe Friedman's natural rate hypothesis.
- d) Explain the IS-LM curve.

Total No. of Questions : 4]

P4557

[6042]-SODL-201

M.A. (Part-II)

ECONOMICS

EC2001:Macro Economics Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) स्थूल अर्थशास्त्राच्या अभिजात दृष्टीकोनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या सांगा.
- क) पैशाची व्याख्या सांगा.
- ड) उच्च शक्ती पैसा म्हणजे काय?
- इ) एकूण मागणी म्हणजे काय?
- फ) आय. एस. - एल. एम (IS-LM) वक्राचे पूर्ण रूप काय आहे?
- य) वाजवी अपेक्षा म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत द्या. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा दोन आर्थिक क्षेत्रातील चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा.
- ब) स्थूल अर्थशास्त्राची केन्सवादी वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) व्यवहारतोल म्हणजे काय?
- ड) आर. बी. आय. नुसार पैसा पुरवठ्याच्या संकुचित आणि व्यापक संकल्पना काय आहेत?
- इ) उत्पादन क्षेत्र समतोल आणि आर्थिक क्षेत्र समतोल काय आहे?
- फ) फिलिप्स वक्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचा नवसनातन दृष्टीकोन
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्न लेखांकन
- क) पैशाच्या मागणीचा सावधगिरीचा हेतू
- ड) चलनविषयक धोरण
- इ) पैसा गुणाक
- फ) भारतात मंदीचा सामना कसा करता येईल?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दांत सविस्तर स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) राजकोषीय धोरणाची संकल्पना आणि उद्दिष्टे सांगा.
- ब) पैसा म्हणजे काय? अर्थव्यवस्थेतील त्याची कार्ये आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) फ्रीडमनच्या नैसर्गिक दराच्या गृहीतकाचे वर्णन करा.
- ड) IS-LM वक्र स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4558

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-202
M.A. (Part - II)
ECONOMICS
EC-2002 : Growth and Development
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Five) : [10]

- a) Define per capita income.
- b) Define economic growth.
- c) Who invented Human Development Index?
- d) What are the basic human needs?
- e) What is the Blue Box concept relate to?
- f) What is technological progress?
- g) What is sustainable development?

Q2) Write the answer of following questions (Any Four) : [20]

- a) Briefly explain economic growth indicators.
- b) Explain in brief the causes of unemployment.
- c) What are the types of unemployment.
- d) Explain the principles of Population Transition Theory.
- e) What is pricing strategy?
- f) What are the major factors affecting crop composition.

P.T.O.

Q3) Write the short Notes (Any Four) :

[20]

- a) Purchasing Power Parity Approach
- b) Cobb Douglas Product Fertilization
- c) Absolute Poverty
- d) Population Dividend
- e) World Trade Organization
- f) Agricultural Pricing Policy

Q4) Explain in detail the answer of following questions (Any Two) : [20]

- a) What is economic development? Explain in detail various indicators of economic development.
- b) Explain in detail Harrod's Economic Growth Model.
- c) Explain Population Transition Theory in detail.
- d) Explain in detail the role of agriculture sector in Indian economic development.

Total No. of Questions : 4]

P-4558

[6042]-SODL-202

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC-2002 : Growth and Development

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) : [10]

- अ) दरडोही उत्पन्नाची व्याख्या लिहा.
ब) आर्थिक वृद्धी ची व्याख्या लिहा.
क) मानव विकास निर्देशांकाचा शोध कोणी केला.
ड) मानवाच्या मूलभूत गरजा कोणत्या आहेत.
इ) ब्लू बॉक्स संकल्पना कशाशी संबंधित आहे.
फ) तांत्रिक प्रगती म्हणजे काय ?
य) शाश्वत विकास म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : [20]

- अ) आर्थिक वृद्धी निर्देशक थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) बेकारीची कारणे थोडक्यात लिहा.
क) बेकारीचे प्रकार लिहा.
ड) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताची तत्वे लिहा.
इ) किंमत धोरण म्हणजे काय ?
फ) पीक रचनेवर परिणाम करणारे प्रमुख घटक लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) क्रयशक्ती समता दृष्टिकोन
- ब) कॉब डग्लस उत्पादन फलन
- क) निरपेक्ष दारिद्र्य
- ड) लोकसंख्या लाभांश
- इ) जागतिक व्यापार संघटना
- फ) कृषी किंमत धोरण

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) आर्थिक विकास म्हणजे काय? आर्थिक विकासाची विविध निर्देशक सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) हॉरड यांचे आर्थिक वृद्धी प्रतिमान सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय आर्थिक विकासात कृषी क्षेत्राची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4559

[6042]-SODL-203

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC-2003 : Research Methodology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five)

[10]

- a) State the objectives of Research report.
- b) Explain the importance of Data collection.
- c) Explain the Scope of Social Science research.
- d) Describe the Demerits of Interview technique.
- e) Define Hypothesis.
- f) What is Experimental Research?
- g) Define central tendency.

Q2) Write the answer of following questions. (Any four)

[20]

- a) State the types of Research design.
- b) What is Descriptive Research?
- c) State the types of Sampling.
- d) State the meaning of Research Problem.
- e) What are the Primary sources of data collection.
- f) What is Social Science Research?

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Importance of Research.
- b) Types of Research design.
- c) Parametric Test.
- d) Descriptive research.
- e) Use of computer in Data analysis
- f) Social science research.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two)

[20]

- a) Explain in detail the Scope and Nature of research.
- b) Describe the need of Review of literature.
- c) Explain the procedure of selection of Research problem.
- d) What is Secondary Data? State the methods of Secondary Data collection.

Total No. of Questions : 4]

P4559

[6042]-SODL-203
M.A. (Part - II)
ECONOMICS
EC-2003 : Research Methodology
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) संशोधन अहवाल लेखनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) तथ्य संकलनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक शास्त्र संशोधनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) मुलाखत तंत्राचे दोष विषद करा.
- इ) गृहीतकृत्याची व्याख्या द्या.
- फ) प्रयोगात्मक संशोधन म्हणजे काय?
- य) केंद्रीय प्रवृत्ती म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधन आराखड्याचे प्रकार सांगा.
- ब) विश्लेषणात्मक संशोधन म्हणजे काय?
- क) नमुना निवडीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) संशोधन समस्या म्हणजे काय?
- इ) तथ्य संकलनाचे प्राथमिक स्रोत स्पष्ट करा.
- फ) सामाजिक शास्त्र संशोधन म्हणजे काय?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधनाचे महत्त्व
- ब) संशोधन आराखड्याचे प्रकार
- क) परिमेय चाचणी
- ड) विश्लेषणात्मक संशोधन
- इ) तथ्य विश्लेषणातील संगणकाचा उपयोग
- फ) सामाजिक शास्त्र संशोधन

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) संशोधनाची व्याप्ती आणि स्वरूप सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) संशोधन साहित्याचा आढाव्याची गरज विशद करा.
- क) संशोधन समस्या निवडीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ड) द्वितीय तथ्य संकलन म्हणजे काय? द्वितीय तथ्य संकलनाच्या पद्धती सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4560

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-204

S.Y. M.A.

ECONOMICS

**EC-2004 : Demography And Economics of Environment
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Five) : [10]

- a) Who is considered the father of demography?
- b) What is labor?
- c) When Paris agreement was unanimously approved?
- d) Define population policy.
- e) Write the definition of ecology.
- f) When is World Environment Day celebrated?
- g) Kyoto agreement related to?

Q2) Write the answer of following questions (Any Four) : [20]

- a) Write the nature of demography.
- b) Briefly explain the theory of sufficient population.
- c) Explain the nature of environmental economics.
- d) Explain air pollution.
- e) Give brief information about water resources.
- f) Write the characteristics of wealth of natural resource.

P.T.O.

Q3) Write the short Notes (Any Four) :

[20]

- a) Sample survey
- b) National Population Policy of India 2000
- c) Social Factors Affecting Population
- d) Economically active population
- e) Solar energy
- f) Greenhouse gas effect

Q4) Explain in detail the answer of following questions (Any Two) : [20]

- a) Explain in detail demographic transition theory.
- b) Explain the environmental impact of deforestation.
- c) Explain in detail the economic and social factors affecting on population.
- d) Explain the Kuznets curve in terms of environment.

Total No. of Questions : 4]

P-4560

[6042]-SODL-204

S.Y. M.A.

ECONOMICS

EC-2004 : Demography And Economics of Environment

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) : [10]

- अ) लोकसंख्या शास्त्राचे जनक कोणाला समजले जाते.
- ब) श्रम म्हणजे काय ?
- क) पॅरिस कराराला एकमताने मान्यता कधी देण्यात आली ?
- ड) लोकसंख्या विषयक धोरणाची व्याख्या लिहा.
- इ) पर्यावरण शास्त्राची व्याख्या लिहा.
- फ) जागतिक पर्यावरण दिन कधी साजरा केला जातो ?
- य) क्योटो करार कशाशी संबंधित आहे.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : [20]

- अ) लोकसंख्या शास्त्राचे स्वरूप लिहा.
- ब) पर्याप्त लोकसंख्येचा सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) पर्यावरणी अर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) हवा प्रदूषण स्पष्ट करा.
- इ) जलसंपदे विषयी थोडक्यात माहिती द्या.
- फ) नैसर्गिक साधन संपत्तीचे वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) नमुना सर्वेक्षण
- ब) भारताचे 2000 सालचे राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण
- क) लोकसंख्येवर परिणाम करणारे सामाजिक घटक
- ड) आर्थिक दृष्ट्या सक्रिय लोकसंख्या
- इ) सौर ऊर्जा
- फ) हरितगृह वायूचा परिणाम

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) जंगलतोडीचा पर्यावरणावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- क) लोकसंख्येवर परिणाम करणारे आर्थिक व सामाजिक घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) पर्यावरण संदर्भात कुइनेट्स वक्र स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4561

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-205

S.Y.M.A.

EDUCATION

**MAE-201 : Development of Higher Education in India and
Professional Development of Teachers
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve following questions.(Any 5)

[10]

- a) Write the concept of vedic education.
- b) Write the recommendation of university education commission with respect to curriculum.
- c) Write the recommendations of NEP 2020 for effective use of technology.
- d) Mention the activities that enhance the professional growth of teacher.
- e) Write the Four levels of school education.
- f) Write the barriers in teacher development.
- g) How can improvement in teachers skill enhances student learning.

Q2) Solve the following questions.(Any 4)

[20]

- a) Write the aim and objectives of higher education given by Radhakrishnan commission.
- b) Write how the development of higher education in India took place?
- c) Write the Indian constitutional provisions for higher education.
- d) Explain the Indian approach to quality enhancement in education.
- e) Explain the changing role of university teacher.
- f) Write the component of professional development of teacher.

P.T.O.

Q3) Solve the following questions.(Any 4)

[20]

- a) Write the recommendation on teaching standard of university education.
- b) Mention the activities for professional development of teacher.
- c) Write the need for student focused approach for teacher's professional development.
- d) Write the innovative programme offered for teacher education.
- e) Explain the teacher recruitment process in India.
- f) Write the innovative teacher training programme at primary & secondary level.

Q4) Solve the following questions. (Any 2)

[20]

- a) Write the concept, need and importance of preservice and inservice training.
- b) Explain the challenges of open school education.
- c) Analyse the reform introduced in higher education by NEP 2020.
- d) What is mean by professional code of ethics. Explain professional code of ethics.

Total No. of Questions : 4]

P4561

[6042]-SODL-205

S.Y.M.A.

EDUCATION

**MAE-201 : Development of Higher Education in India and
Professional Development of Teachers
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) वैदिक शिक्षणाची संकल्पना लिहा.
- ब) विद्यापीठ शिक्षण आयोगाने अभ्यासक्रमविषयी सांगितलेल्या शिफारशी लिहा.
- क) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार तंत्रज्ञानाच्या परिणामकारक वापरासाठीच्या शिफारशी लिहा.
- ड) शिक्षकाच्या व्यावसायिक वाढीसाठी उपक्रम सुचवा.
- इ) शालेय शिक्षणाचे चार स्तर लिहा.
- फ) शिक्षकाच्या व्यावसायिक वाढीतील अडथळे लिहा.
- य) शिक्षकाच्या कौशल्यामधील सुधारणा विद्यार्थ्यांचे शिक्षण कसे वाढवू शकते?

प्र.2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) उच्च शिक्षणाची राधाकृष्णन आयोगाने सांगितलेली ध्येय व उद्दिष्टे लिहा.
- ब) भारतातील उच्च शिक्षणाचा विकास कसा झाला ते लिहा.
- क) भारतीय संविधानातील उच्च शिक्षणाच्या तरतुदी लिहा.
- ड) शिक्षणाची गुणवत्ता वाढीसाठी भारतीय दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- इ) विद्यापीठ शिक्षकाची बदलती भूमिका स्पष्ट करा.
- फ) शिक्षकाच्या व्यावसायिक विकासाचे घटक लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) विद्यापीठ शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी शिफारशी लिहा.
- ब) शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास होण्यासाठी उपक्रम सूचवा.
- क) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासासाठी विद्यार्थी केंद्रित दृष्टीकोनाची गरज लिहा.
- ड) शिक्षक शिक्षणासाठी सुचविलेले नाविन्यपूर्ण उपक्रम लिहा.
- इ) भारतातील शिक्षक भरतीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- फ) प्राथमिक व माध्यमिक स्तरावरील नाविन्यपूर्ण शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रम लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सेवापूर्व व सेवांतर्गत शिक्षणाची संकल्पना, गरज व महत्त्व लिहा.
- ब) दुरस्थ शिक्षणाची आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 ने उच्च शिक्षणात सुचविलेल्या बदलाचे विश्लेषण करा.
- ड) व्यावसायिक नितीतत्त्वे म्हणजे काय? व्यावसायिक नितीतत्त्वे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4562

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-206

S.Y. M.A.

EDUCATION

**MAE 202 : Internationalization of Higher Education and
Multicultural Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks question is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is about 120 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 marks question is about 250 to 300.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Why is the WTO called as a negotiating forum?
- b) State the role of NABET.
- c) What is the concept of Global Citizenship?
- d) What is the melting pot theory of multiculturalism?
- e) What is social stratification?
- f) State one example of creating a positive classroom climate.
- g) What are the things that culturally fair schools carry out?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Describe the fundamental principles enshrined in UNESCO for education.
- b) Reflect upon the quality of education in India with regards to various contributing factors to quality.
- c) Discuss the international reforms of multicultural education.
- d) Suggest certain strategies to address gender fairness in classroom.
- e) Explain in detail the concept of school as a unit a social system.
- f) Differentiate between NGO's and Civil Societies.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Explain the concept of Localization and its impact on education.
- b) What is equality in education? Explain its need and importance.
- c) State the Teacher's role in multicultural classroom.
- d) Analyze the importance of promoting classroom participation.
- e) Explain the multicultural Education international reform movement with examples.
- f) Analyze the issues related to impact of ICT in education.

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Analyze how Privatization and Globalization contribution to New Education Policy.
- b) What is Multicultural Education? Suggest the creative ways to multiculturalism.
- c) What is Language Diversity? Explain the teacher's role in helping students benefit from classroom diversity.
- d) Write the importance of Multiculturalism Curriculum? State the challenges faced to implement multiculturalist curriculum.

Total No. of Questions : 4]

P-4562

[6042]-SODL-206

S.Y. M.A.

EDUCATION

MAE 202 : Internationalization of Higher Education and
Multicultural Education

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
- 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 120 ते 150 शब्द.
- 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) WTO ला वाटाघाटी मंच का म्हटले जाते?
- ब) NABET ची भूमिका सांगा.
- क) जागतिक नागरिकत्व संकल्पना काय आहे?
- ड) बहुसांस्कृतिकतेचा melting pot (मेल्टिंग पॉट) सिद्धांत काय आहे.
- इ) सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय?
- फ) वर्गात सकारात्मक वातावरण तयार करण्यासाठी एक उदाहरण सूचवा.
- य) सांस्कृतिकदृष्ट्या निष्पक्ष शाळ कोण-कोणत्या गोष्टी करतात.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) युनेस्कोमध्ये शिक्षणासाठी अंतर्भूत केलेल्या मूलभूत तत्वांचे वर्णन करा.
- ब) गुणवत्तेच्या विविध घटकानुसार भारतातील शिक्षणाच्या गुणवत्तेसंबंधी विचार मांडा.

- क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणातील आंतरराष्ट्रीय सुधारणा चळवळ विशद करा.
- ड) वर्गामधील लिंग समानतेसाठी तंत्रे सुचवा.
- इ) सामाजिक प्रणालीचे एकक म्हणून शाळा ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- फ) स्वयंसेवी संस्था आणि जागतिक नागरी संस्था यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) स्थानिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करून त्याचा शिक्षणावर घेणारा प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) शैक्षणिक संधीची समानता म्हणजे काय? त्याची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) बहुसांस्कृतिक वर्गात शिक्षकाची भूमिका सांगा.
- ड) वर्गसहभागास प्रोत्साहन देण्याचे महत्त्व विश्लेषित करा.
- इ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची आंतरराष्ट्रीय सुधारणा चळवळ उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- फ) शिक्षणक्षेत्रातील ICT च्या वापराशी संबंधित समस्यांचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) नविन शैक्षणिक धोरणामध्ये खाजगीकरणाचे आणि जागतिकी करणाचे योगदान विश्लेषित करा.
- ब) बहुसांस्कृतिक शिक्षण म्हणजे काय? बहुसांस्कृतिक शिक्षणासाठी मार्ग सुचवा.
- क) भाषा विविधता म्हणजे काय? वर्ग विविधतेमध्ये विद्यार्थ्यांना फायदा होण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) बहुसांस्कृतिक अभ्यासक्रमाचे महत्त्व लिहा. बहुसांस्कृतिक अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी येणाऱ्या आव्हानांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4603

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-207

S.Y. M.A. (Distance Education)

**MAE - 203 : ORGANISATIONAL BEHAVIOUR & GUIDANCE &
COUNSELLING
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Digits showing right side indicates full marks.*

Q1) Attempt any Five out of Seven.

[10]

- a) What is Organisational Behaviour?
- b) Write two features of good leader.
- c) Explain concept conflict.
- d) Write definition of Guidance.
- e) Explain concept of personal Guidance.
- f) Write two features of job satisfaction.
- g) Explain two differences between guidance & counselling.

Q2) Attempt any Four out of Six.

[20]

- a) Why self management is important?
- b) How leadership is useful in education?
- c) Explain concept Interpersonal Relations.
- d) What is Multicultural Education.
- e) Explain the concept Effective Management.
- f) Short note on Guidance Technique.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four from Six.

[20]

- a) Explain the term motivation with suitable example.
- b) What is leadership style.
- c) Why conflict management is useful in Education System?
- d) Why guidance is Useful in Education System?
- e) As a teacher how you will guide mal adjusted child?
- f) Write short note on career guidance.

Q4) Write any Two.

[20]

- a) Explain importance of good decision making process in Education System? Also write its limitations.
- b) Explain any two theories of motivation which is useful to implication for management.
- c) Explain Role of Counsellor in School.
- d) What is transformational leadership? How it is Useful in Educational System?

Total No. of Questions : 4]

P-4603

[6042]-SODL-207

S.Y. M.A. (Distance Education)

MAE - 203 : संघटनात्मक वर्तन व मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात पैकी पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) 'संघटनात्मक वर्तन' म्हणजे काय?
ब) 'आदर्श नेता' चे दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
क) 'मनाचा संघर्ष' हि व्याख्या स्पष्ट करा.
ड) व्याख्या लिहा 'मार्गदर्शन'.
इ) 'वैयक्तिक मार्गदर्शन' हि संकल्पना स्पष्ट करा.
फ) 'रोजगार समाधान' याची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
य) मार्गदर्शन व समुपदेशन यातील दोन महत्वाचे फरक लिहा.

प्रश्न 2) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) वैयक्तिक व्यवस्थापन हे का महत्वाचे आहे?
ब) शिक्षण व्यवस्थेमध्ये नेतृत्व हे कसे महत्वाचे आहे ते स्पष्ट करा.
क) 'आंतर वैयक्तिक संबंध' हि संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) 'बहुसंस्कृती शिक्षण' म्हणजे काय?
इ) 'परीणाम कारक व्यवस्थापन' हि संकल्पना स्पष्ट करा.
फ) व्यावसायिक मार्गदर्शन या वर टिप लिहा.

प्रश्न 3) खालील सहा पैकी चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) 'प्रेरणा' ही प्रक्रिया योग्य उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
- ब) नेतृत्व शैली म्हणजे काय ?
- क) शैक्षणिक व्यवस्थेमध्ये मनाच्या संघर्षाचे व्यवस्थापन कसे महत्वाचे आहे ते स्पष्ट करा.
- ड) शैक्षणिक व्यवस्थेमध्ये मार्गदर्शन का उपयोगी आहे ते स्पष्ट करा.
- इ) एक शिक्षण म्हणून उपायकारक मुलाला कसे मार्गदर्शन कराल ?
- फ) व्यावसायिक मार्गदर्शन यावर टिप लिहा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) उत्कृष्ट निर्णय प्रक्रियेचे शिक्षण प्रणालीतील महत्त्व स्पष्ट करा ? तसेच या निर्णय प्रक्रियेतील मर्यादा लिहा.
- ब) प्रेरणा प्रक्रियेतील कोणत्याही दोन उपपत्ती लिहा.
- क) शाळेमध्ये समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) परिवर्तनशील नेतृत्व म्हणजे काय ? शिक्षण व्यवस्थेमध्ये याची उपयोगिता स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4563

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-208

S.Y. M.A. (Education)

**204 : DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL MANAGEMENT
AND ENVIRONMENTAL EDUCATION**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve the following questions. (Any 5)

[10]

- a) Write the tools for creation of virtual classroom.
- b) Write the usefulness of E governance.
- c) Write the reasons of air pollution.
- d) Write the solutions for water pollution.
- e) Write the barriers in E governance.
- f) Write the reasons for sound pollution.
- g) Write the importance of virtual classroom.

Q2) Solve the following questions. (Any 4)

[20]

- a) Explain the concept of educational management.
- b) Write the usefulness of vocational education.
- c) Explain the different approaches of educational management with suitable example.
- d) Explain the levels of E learning.
- e) Write the uses of solar energy.
- f) Write the importance of disaster management.

P.T.O.

Q3) Solve the following questions. (Any 4)

[20]

- a) Write the functions of educational management.
- b) Write the educational implication of educational management theory.
- c) Write the importance of 'Sarv Shiksha Abhiyaan' (SSA).
- d) Write the importance of solid waste management.
- e) Suggest the activities for environmental protection.
- f) Explain the effect of population growth.

Q4) Solve the following questions. (Any 2)

[20]

- a) Write the challenges of educational management and its application in higher education.
- b) Write the reasons and application of water pollution.
- c) Write the reasons and application of global warming.
- d) Explain the human right and responsibilities for environmental protection.

Total No. of Questions : 4]

P-4563

[6042]-SODL-208

S.Y. M.A. (Education)

204 : शैक्षणिक व्यवस्थापनाचा विकास आणि पर्यावरणीय शिक्षण
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 5) [10]
- अ) आभासी वर्ग निर्मितीसाठीची साधने लिहा.
ब) ई गव्हर्नन्सची उपयुक्तता लिहा.
क) हवा प्रदूषणाची कारणे लिहा.
ड) पाणी प्रदूषणावर उपाययोजना लिहा.
इ) ई गव्हर्नन्समधील अडथळे लिहा.
फ) ध्वनी प्रदूषणाची कारणे लिहा.
य) आभासी वर्गाचे महत्त्व लिहा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4) [20]
- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) व्यावसायिक शिक्षणाची उपयुक्तता लिहा.
क) शैक्षणिक व्यवस्थापनातील विविध दृष्टिकोन सोदाहरण स्पष्ट करा.
ड) ई लर्निंगचे स्तर स्पष्ट करा.
इ) सौर ऊर्जेचे उपयोग लिहा.
फ) आपत्ती व्यवस्थापनाचे महत्त्व लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 4)

[20]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये लिहा.
- ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनातील सिद्धांताची उपयुक्तता लिहा.
- क) 'सर्व शिक्षा अभियानाचे' महत्त्व लिहा.
- ड) घन कचरा व्यवस्थापनाचे महत्त्व लिहा.
- इ) पर्यावरण संवर्धनासाठी उपक्रम सूचवा.
- फ) लोकसंख्या वाढीचे परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही 2)

[20]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची उच्च शिक्षणातील आव्हाने व उपाययोजना लिहा.
- ब) पाणी प्रदूषणाची कारणे व उपाययोजना लिहा.
- क) जागतिक तापमान वाढीची कारणे व उपाययोजना लिहा.
- ड) पर्यावरण संवर्धनासाठी मानवी हक्क व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4564

[6042] - SODL - 209

[Total No. of Pages : 2

M.A. - II

ENGLISH

ENG - 05 : Indian Writing in Englishc (Compulsory)

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) What narrative technique does Kamala Markandaya employ in “Nector in a Sieve”?
- b) What does the speaker in the poem “Summer Woods” desire for?
- c) Which event influenced R.K. Narayan to write his first literary work?
- d) What does ‘rope’ and ‘serpent’ refer to in “The serpent and the Rope” by Raja Rao?
- e) Define the concept of -’In media res’.
- f) What is the objective behind the visit of the Chinese official The Premier Wen Jiabao, in “The White Tiger”?
- g) What is Appanna’s reaction when he gets to know that Rani is pregnant, in “Nagamandala”?

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Critically comment on the title of the novel “Nector in a Sieve”.
- b) Write a short summary of the poem, “The Orphan Girl”.
- c) Write a character sketch of Moorthy in “Kanthapura”.
- d) Comment on the use of flashback technique in “Nector in a Sieve”.
- e) Write a short note on the Gandhian beliefs with reference to the novel “Kanthapura”.
- f) Explain the use of symbolism in the poem, “Rose of God”.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Describe the funeral of Sophie Mol, in “The God of Small Things”.
- b) Write a short note on the major works of R.K. Narayan.
- c) Comment on the epistolary form of narrative used by Aravind Adiga in “The White Tiger”.
- d) Critically comments on the title of the poem “The Sunshine Cat”.
- e) Describe the setting of the play “Nagamandala”.
- f) Write a note on the life and works of Kamala Das.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) Explain the obstacles faced by R.K. Narayana to get his literary works published during his initial writing days.
- b) Summarize the poems, “Summer Woods” and “Autumn Song” written by Sarojini Naidu.
- c) Explain the various facets of Indian society as exposed in the novel. “The White Tiger”.
- d) Discuss the various elements of folk theatre which abound in “Nagamandala”.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4565

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-210

M.A. (Part - II)

ENGLISH

ENG - 06 : Cultural Studies

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What does Indian feminism aim at?
- b) Name any two key figures of New Left Marxism.
- c) How does Sheila Crouches define globalization?
- d) State Saussure's definition of 'linguistic system'.
- e) Define modernism.
- f) Which two elements dominate Indian culture?
- g) What is culture?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Briefly explain the concept of cultural materialism.
- b) Discuss the significance of economic empowerment of women.
- c) Write a short note on postmodernism.
- d) Provide a brief information about second phase of feminism in India.
- e) Critically comment on social media and social networking.
- f) Provide a brief history of ICT in India.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Why is English considered to be a 'Killer' language?
- b) Briefly explain the statement 'the author is dead'.
- c) What are the three critical ways of defining culture?
- d) What does subalternity entail, as per Gayatri Spivak?
- e) Briefly differentiate between colonialism and Post-colonialism.
- f) Write a short note on Nativism.

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Do you think that feminism, more than a theory, should be a political practice? Give reasons for your answer.
- b) Discuss the rise of English language as a language of imperialism in the post-world war period.
- c) Critically examine the impact of Globalization, Liberalization and Privatization on India's development process.
- d) Explain the statement 'the survival of the fittest' with reference to Darwinism.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4566

[6042] - SODL - 211

[Total No. of Pages : 2

M.A. - II

ENGLISH

ENG - 07 : Indian Literatures in English Translation

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What does the novel "Pujara" document?
- b) What terms has Sant Kabirdas used in his poems to seize the attention of his readers?
- c) What is the symbolic significance of the story - "The Patch"?
- d) Why is Draupadi, in Sutapa Bhattacharya's poem "Draupadi", called Fire's daughter?
- e) Which award did Lalithambika Antharjanam receive and in which year?
- f) Who translated Vijay Tendulkars play "Gidhade" and into which language?
- g) Name any four prominent works of Girish Karnad.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Comment on the character Chirayu, from the story "The Patch".
- b) Analyse "Family Life" from "Thirukkural" as a philosophical poem.
- c) Write a short note on tribal literature in India.
- d) Briefly describe the different snaps captured at different situations in "Some Poses, Some Snaps".
- e) Give a brief outline of the plot of Vijay Tendulkar's play "The Vultures".
- f) Discuss the problems of translating Marathi language plays into English.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly discuss the major themes of Lalithambika Antharjanam's novel "Agnisakshi".
- b) Discuss the impact of Marxist ideas on the poetry of Raghuvir Sahay.
- c) Write a brief character sketch of Muhammad bin Tughlaq as depicted in Girish Karnad's play "Tughlaq".
- d) What is the ground reality of Dalits in South India, as viewed by Bama?
- e) Explain the theme of the poem "Daily Wages" by Amrita Pritam".
- f) Briefly comment on the writing style adopted by Bama in her writings.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the plight of Dalits with reference to "Poetry Notebook" by Namdeo Dhasal.
- b) Describe the Bhakthi movement and its importance in detail.
- c) Give instances from Lalithambika Antharjanam's novel "Fire : My witness" (Agnisakshi) which highlight women subverting the patriarchal set-up of the society.
- d) Discuss in detail the life of women characters as depicted in the novel "Paraja".

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4567

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-212
S.Y. M.A.
ENGLISH
American Literature
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following : **[10]**

- a) What did Columbus write in a letter written to Ferdinand and Isabella on his Fourth Voyage about the Europeans?
- b) What did Red Indians complain against the Whites?
- c) What were the Lenape warriors praying to God for?
- d) How is Philip Freneau making a comparison between human and nature religion in his poem "On the Religion of Nature"?
- e) Which historical war act as the setting of James Cooper's novel "The Last of the Mohicans"?
- f) What is the main theme of Emily Dickenson's poem "A Light Exists in Spring"?
- g) What is Henry Thoreau looking for in his work "Walden"?

Q2) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Write a brief note on Christopher Columbus' life.
- b) Discuss the issues raised by John De Crevecoeur in "Letters from an American Farmer".

P.T.O.

- c) What theme does the mask symbolise in Paul Dunbar's poem "We Wear the Mask"?
- d) Explain the political situation in America as reflected in Philip Freneau's poems.
- e) What are the romantic and realistic elements in James Cooper's novel "The Last of the Mohicans"?
- f) Explain the central idea of the "Autobiography" by Benjamin Franklin.

Q3) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) Describe the impact of transcendentalism on American literature.
- b) Explain how Walt Whitman depicts Columbus in his poem "Prayer of Columbus".
- c) Discuss the Triumph of Spirituality in Allen Ginsberg's poem "Sunflower Sutra".
- d) How does Carl Sandburg describe Chicago in the poem "Chicago"?
- e) Discuss the relationship between mother and daughter in Toni Morrison's novel "The Bluest Eye".
- f) Explain tragic elements in Edward Albee's play "Who's Afraid of Virginia Woolf?"

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) Discuss the major themes of James Cooper's novel "The Last of the Mohicans".
- b) Explain how Franklin's life ties in the cultural attributes of American Society.
- c) Analyse the Lincoln's "Second Inaugural Address of 4 March 1865".
- d) Comment on the title of Edward Albee's play "Who's Afraid of Virginia Woolf?"

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4604

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-213

M.A. (Part - II)

हिंदी (HINDI)

HIN211: आधुनिक काव्य (आदर्शवादी, छायावादी तथा अन्य
काव्य) और आधुनिक कविता
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (सात में से पाँच) [10]

- i) 'मैथिलीशरण गुप्त' की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- ii) 'सकित' में प्रयोग किए हुए अलंकारों के नाम लिखिए।
- iii) महादेवी वर्मा जी के साहित्य की 'चार' विशेषताएँ लिखिए।
- iv) जयशंकर प्रसाद जी को मिले किन्हीं 'दो' पुरस्कारों के नाम लिखिए।
- v) 'शमशेर बहादूर सिंह' जी की किन्हीं 'दो' कविताओं के नाम लिखिए।
- vi) 'कामायनी' में प्रयोग किए हुए अलंकारों के नाम लिखिए।
- vii) 'डॉ. धर्मवीर भारती' जी की किन्हीं 'दो' कविताओं के नाम लिखिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए।
(छह: में से चार) [20]

- i) उर्मिला की विरह दशा का वर्णन कीजिए।
- ii) 'कामायनी' की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए।
- iii) 'शासन की बंदुक' कविता में प्रतिपादित विषय को संक्षेप में लिखिए।
- iv) 'असाध्यवीणा' कविता के भावभूमि की समिक्षा संक्षेप में लिखिए।
- v) 'दरवाजा' कविता के माध्यम से 'स्त्री' की मनोदशा का वर्णन कीजिए।
- vi) 'अज्ञेय' जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में लिखिए।

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए ।
(छह: में से चार) [20]

i) 'जानती है सिर्फ नदी' कविता की मध्यवर्ती कल्पना संक्षेप में लिखिए ।

ii) 'हिरोशिमा' कविता में प्रतिपादित विषयवस्तु को संक्षेप में लिखिए ।

iii) 'जयशंकर प्रसाद' जी का साहित्यिक योगदान संक्षेप में लिखिए ।

iv) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

क्या कहती हो ठहरो नारी! संकल्प अश्रु-जल-से अपने-

तुम दान कर चुकी पहले ही जीवन के सोने से सपने ।

नारी! तुम केवल श्रद्धा हो विश्वास-रजत-नग पगतल में,

पीयूष-स्रोत-सी बहा करों जीवन के सुंदर समतल में।

v) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

सहसा वीणा झनझना उठी

संगीतकार की आँखों में ठंडी पिघली ज्वाला-सी झलक गयी-

रोमांच एक बिजली-सा सबके तन में दौड़ गया।

vi) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

उनके चेहरों पर मौसम के जूतों के निशान थे

उनकी जिन्दगी का नमक

उड़ा था नमक की तरह

हाट - बाजार ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित में से किन्हीं 'दो' प्रश्नों के उत्तर विस्तार से (100 से 200 शब्दों में) लिखिए ।
(चार में से दो) [20]

i) 'कामायनी' महाकाव्य की शिल्पगत विशेषताओं का विस्तार से विवेचन कीजिए ।

ii) जयप्रकाश कर्दम जी की 'गूँगा नहीं था मैं' इस कविता में प्रतिपादित विषय को विस्तार से लिखिए।

iii) 'बादल को घिरते देखा' कविता की विषयवस्तु का विस्तार से विवेचन कीजिए ।

iv) 'सकित' के नवम् सर्ग की कथा वस्तु विस्तार से लिखिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4568

[Total No. of Pages : 2

[6042]SODL-214

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN - 212 : भाषा विज्ञान और हिंदी भाषा का विकास
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :-
- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 - 2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [10]

- अ) भाषा विज्ञान की परिभाषा लिखिए।
- ब) ध्वनि किसे कहते हैं?
- क) रूपिम की कोई एक परिभाषा लिखिए।
- ड) महाराष्ट्री प्राकृत से क्या तात्पर्य है?
- इ) पश्चिमी हिंदी की प्रमुख बोलियों के नाम लिखिए।
- फ) समास किसे कहते हैं?
- य) सर्वनाम की परिभाषा दीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [20]

- अ) भाषा व्यवस्था और भाषा व्यवहार पर प्रकाश डालिए।
- ब) स्वन गुण का परिचय दीजिए।
- क) संबंधदर्शी रूपिम के भेद लिखिए।
- ड) रचना के आधार पर वाक्य भेद स्पष्ट कीजिए।
- इ) अवधी का सामान्य परिचय लिखिए।
- फ) संज्ञा के भेदों को स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

- प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए । [20]
- अ) स्वन वर्गीकरण के आधारों को स्पष्ट कीजिए ।
 - ब) रूप परिवर्तन के कारण लिखिए ।
 - क) उपवाक्य के भेदों को सोदाहरण लिखिए ।
 - ड) अर्थ संकोच के कारण कौन – कौन से हैं?
 - इ) ब्रजभाषा का सामान्य परिचय दीजिए ।
 - फ) सर्वनाम के भेद संक्षेप में लिखिए ।

- प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के दीर्घोत्तरी उत्तर लिखिए । [20]
- अ) भाषा विज्ञान की परिभाषा लिखकर भाषा विज्ञान के अध्ययन की दिशाओं पर प्रकाश डालिए ।
 - ब) वागावयव और उनके कार्य का विस्तार से विवेचन कीजिए ।
 - क) अर्थ परिवर्तन की दिशाओं को स्पष्ट कीजिए ।
 - ड) पश्चिमी हिंदी और उनकी बोलियों का विस्तार से परिचय दीजिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4569

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-215

M.A. (Part - II)

HINDI (हिन्दी)

HIN-213 : हिंदी साहित्य का इतिहास आदिकाल, भक्तिकाल, रीतिकाल और
आधुनिककाल
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5)

[10]

- अ) आदिकालीन दो प्रवृत्तियों को लिखिए।
- ब) मिश्र बंधुओं के काल विभाजन पर प्रकाश डालिए।
- क) सगुण भक्तिशाखा के दो कवियों के नाम लिखिए।
- ड) रीतिकालीन काव्य के प्रधान रस पर प्रकाश डालिए।
- इ) छायावादी काव्य धारा के दो कवि बताइए।
- फ) प्रगतिवादी काव्य के दो कवियों के नाम लिखिए।
- य) प्रयोगवादी कविता की विशेषताएँ लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) आदिकाल की सामाजिक परिस्थिति।
- ब) कबीर का विद्रोह।
- क) रीतिकालीन राजकीय पृष्ठभूमि।
- ड) भारतेंदु युगीन काव्य की प्रवृत्तियाँ।
- इ) रीतिकालीन काव्य की विशेषताएँ लिखिए।
- फ) प्रयोगवादी काव्य की विशेषताएँ लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) ज्ञानमार्गी शाखा की विशेषता लिखिए।
- ब) रामभक्ति शाखा की विशेषता लिखिए।
- क) आदिकालीन राजनीतिक परिस्थिति।
- ड) रीतिकाल को शृंगाल काल कहा जाता है, स्पष्ट कीजिए।
- इ) आधुनिक काल की सामाजिक पृष्ठभूमि।
- फ) प्रयोगवादी काव्य की प्रवृत्तियों पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। (4 में से 2)

[20]

- अ) प्रेमाक्षयी शाखा की विशेषताएँ लिखिए।
- ब) रामभक्ति शाखा की विशेषता लिखिए।
- क) छायावादी काव्य की विशेषता स्पष्ट कीजिए।
- ड) भारतेन्दु युगीन काव्य विशेषता पर प्रकाश डालिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4570

[Total No. of Pages : 2

[6042]SODL-216

M.A. (Part-II)

HINDI (हिंदी)

HIN-214 : संचार माध्यम : सिद्धांत, स्वरूप और भारतीय साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :-

- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- 2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए : (7 में से 5)

[10]

- अ) आधुनिक संचार के दो प्रकार बताइए।
- ब) संप्रेषण प्रक्रिया के दो प्रमुख तत्व बताइए।
- क) जनसंपर्क के दो साधन बताइए।
- ड) संचार सामाजिक उपकरण का सामाजिक है - यह किसका मत है।
- इ) कम्प्यूटर की दो सीमाएँ लिखिए।
- फ) सूचना प्रौद्योगिकी के दो उपयोग लिखिए।
- य) संप्रेषण की दो विशेषताएँ लिखिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए :

[20]

- अ) संचार के कितने प्रकार हैं स्पष्ट कीजिए।
- ब) संप्रेषण की परिभाषा बताकर, उसके महत्त्व पर प्रकाश डालिए।
- क) सूचना प्रौद्योगिकी के विकास पर प्रकाश डालिए।
- ड) विभिन्न संचार माध्यमों की समीक्षा कीजिए।
- इ) शिक्षा के क्षेत्र में कम्प्यूटर की उपयोगिता को समझाइए।
- फ) पत्रकारिता का स्वरूप बताकर, उसके महत्त्व पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

- प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। [20]
- अ) विज्ञापन का महत्व समझाते हुए, उसके अंगों की चर्चा कीजिए।
 - ब) संचार माध्यम के आधुनिक प्रकारों को स्पष्ट कीजिए।
 - क) भारतीय साहित्य की अवधारणा पर प्रकाश डालिए।
 - ड) कन्नड साहित्य के इतिहास को समझाइए।
 - इ) रेडियो संचार माध्यम की भाषिक प्रकृति को स्पष्ट कीजिए।
 - फ) सूचना प्रौद्योगिकी के कार्यक्षेत्र पर प्रकाश डालिए।

- प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्न के उत्तर विस्तार से लिखिए। [20]
- अ) पत्रकारिता के महत्व को विशद करते हुए प्रकारों की चर्चा कीजिए।
 - ब) चलचित्र और विद्युतीय संचार माध्यमों की भाषिक प्रकृति पर प्रकाश डालिए।
 - क) संचार माध्यमों की बहुआयामी भूमिका को स्पष्ट कीजिए।
 - ड) भारतीय साहित्य का स्वरूप बताकर, उसके अध्ययन की समस्याओं पर प्रकाश डालिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4571

[6042]-SODL-217

S.Y. M.A.

HISTORY

**HIS211 : Cultural History of Maharashtra and Modern Maharashtra
History of Ideas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following: **[10]**

- a) Define the term culture.
- b) Define the term Lawani in folk Art.
- c) Write the information about Marathi Natak.
- d) Who founded the Manav Dharma Sabha?
- e) Who proposed the theory of Drain of Wealth.
- f) When did found the Prarthana Samaj?
- g) Who wrote the book the problem of the Rupee.

Q2) Attempt any four out of six from the following questions. **[20]**

- a) Write the information about Stupa.
- b) State the contribution of Warkari cult.
- c) Write a note on Chhatrapati Shahu Maharaj.
- d) Write a note on Sayajirao Gaekwad.
- e) Write the economic thought of Dadabhai Naoroji.
- f) Write the information about Vitthal Ramji Shinde.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six the following questions.

[20]

- a) State the economic condition during Satavahana's period.
- b) Write the information about Mahanubhav cult.
- c) Write a short note on Mahatma Phule.
- d) Give an account of Missionary work in Maharashtra.
- e) Write a note on Lokmanya Tilak.
- f) Discuss about newspapers in Maharashtra.

Q4) Attempt any two out of four the following questions.

[20]

- a) Write detailed information about fair and festivals in Maharashtra.
- b) Give an account of Bhakti movement in Maharashtra.
- c) State the contribution of Satyashodhak Samaj.
- d) Discuss about the work of Arya Samaj.

Total No. of Questions : 4]

P4571

[6042]-SODL-217

S.Y. M.A.

HISTORY

HIS211 : Cultural History of Maharashtra and Modern Maharashtra
History of Ideas
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) संस्कृती व्याख्या लिहा.
- ब) लोककलेतील 'लावणी' या प्रकाराची व्याख्या करा.
- क) मराठी नाटकाविषयी माहिती लिहा.
- ड) मानवधर्म सभा या संस्थेची स्थापना कोणी केली ?
- इ) संपती पलायनाचा सिध्दांत कोणी मांडला ?
- फ) प्रार्थना समाजाची स्थापना कधी झाली ?
- य) 'The Problem of the Rupee' हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) 'स्तूप' या विषयी माहिती लिहा.
- ब) वारकरी संप्रदायाचे योगदान सांगा.
- क) छत्रपती शाहू महाराज यांच्यावर टिप लिहा.
- ड) सयाजीराव गायकवाड यांच्यावर टिप लिहा.
- इ) दादाभाई नौरोजी यांचे आर्थिक विचार लिहा.
- फ) विठ्ठल रामजी शिंदे यांच्या विषयी माहिती लिहा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सातवाहन काळातील आर्थिक स्थिती सांगा.
- ब) महानुभाव पंथा विषयी माहिती लिहा.
- क) महात्मा फुले यांच्यावर टिप लिहा.
- ड) महाराष्ट्रातील मिशनऱ्यांच्या कार्याचा आढावा घ्या.
- इ) लोकमान्य टिळक यांच्यावर टिप लिहा.
- फ) महाराष्ट्रातील वर्तमानपत्रांविषयी चर्चा करा.

प्र.4) खालील चार पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील सन समारंभाविषयी माहिती लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील भक्ती चळवळीचा आढावा घ्या.
- क) सत्यशोधक समाजाचे योगदान सांगा.
- ड) आर्य समाजाच्या कार्याविषयी चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4572

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-218

S.Y. M.A.

HISTORY

**HIS 212 : Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) What is reformation.?
- b) Name any two books written by Rousseau?
- c) What is Colonialism?
- d) State the various types of democracy.
- e) What is mean by Subaltern historiography?
- f) State any four sites of Harappan civilization.
- g) What is patriarchy?

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Explain the importance of humanism.
- b) State the impact of scientific revolution on agriculture.
- c) Explain the theory of historical materialism of Karl Marx.
- d) State the characteristics of orientalist historiography in India.
- e) State the out of India thesis about Aryans.
- f) State the characteristics of feudalism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Explain the consequences of reformation movement in Europe.
- b) State the characteristics of Liberalism.
- c) Explain the Nazi philosophy in brief.
- d) Review the colonial historiography in brief.
- e) Write a note on Uma Chakravarti.
- f) State the contribution of Sumit Sarkar in history writing.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following. **[20]**

- a) Describe the impact of renaissance in the field of art and literature.
- b) Discuss the background and importance of French revolution.
- c) Discuss the various causes of the decline of Harappan civilization.
- d) Describe the nature of Indian feudalism.

Total No. of Questions : 4]

P-4572

[6042]-SODL-218

S.Y. M.A.

HISTORY

HIS 212 : Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

- अ) धर्म सुधारणा म्हणजे काय?
- ब) रूसोने लिहिलेल्या कोणत्याही दोन ग्रंथांची नावे द्या.
- क) वसाहतवाद म्हणजे काय?
- ड) लोकशाहीचे विविध प्रकार सांगा.
- इ) वंचितांचे इतिहासलेखन म्हणजे काय?
- फ) हडप्पा संस्कृतीच्या कोणत्याही चार स्थळांची नावे लिहा.
- य) पितृसत्ता म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) मानवतावादाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) वैज्ञानिक क्रांतीचा कृषी क्षेत्रावरील परिणाम सांगा.
- क) कार्ल मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील पौराण्यवादी इतिहासलेखनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) आर्याशाही संबंधित 'आउट ऑफ इंडिया थिसिस' स्पष्ट करा.
- फ) सरंजामशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) युरोपातील धर्मसुधारणा चळवळीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) उदारमतवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) नाझी तत्वज्ञान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) वसाहतवादी इतिहासलेखनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- इ) उमा चक्रवर्ती यावर टीप लिहा.
- फ) सुमित सरकार यांचे इतिहासलेखनातील योगदान सांगा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) प्रबोधन चळवळीचा कला व साहित्य क्षेत्रावरील प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) फ्रेंच राज्यक्रांतीची पार्श्वभूमी आणि महत्त्व याची चर्चा करा.
- क) हडप्पा संस्कृतीच्या ज्हासाच्या विविध कारणांची चर्चा करा.
- ड) भारतीय सरंजामशाहीचे स्वरूप वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4573

[6042]-SODL-219

M.A. - II

HISTORY

**HIS-213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II (1945 - 2000)
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Explain the commercialization of agriculture.
- b) What is monopoly?
- c) Explain the meaning of de-industrialization.
- d) State the term balance of trade.
- e) Explain the concept of human rights.
- f) Explain the meaning of 'OPEC'.
- g) Explain the meaning of Nalionatism.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) State the characteristics of Mahalwari method.
- b) Write the provisions of the Factories Act, 1911.
- c) Write information about warsaw pact.
- d) Describe the rise of Arab Nationalism.
- e) Write the Function of Reserve Bank.
- f) State the outcome of Non-Alignment Movement.

P.T.O.

Q3) Attempt any four shortnote:

[20]

- a) The new Landlord class.
- b) Merits of Ryotwari system.
- c) Iron and Steel Industry.
- d) Rise of Indo-chino Nationalism.
- e) CETO Agreement.
- f) Panchshil Tatva

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Write information about revenue matters of Government of India.
- b) State the reasons for the development of modern industry.
- c) State the causes and effects of coldwar.
- d) Write the causes for the Kuwait-Iraq Conflict.

Total No. of Questions : 4]

P4573

[6042]-SODL-219

M.A. - II

HISTORY

HIS-213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II (1945 - 2000)

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील पैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) 'शेतीचे व्यापारीकरण' अर्थ सांगा.
- ब) 'मत्तेदारी' म्हणजे काय?
- क) अनुऔद्योगिकीकरणाचा अर्थ सांगा.
- ड) 'व्यापार संतूलन' संज्ञा सांगा.
- इ) मानवी हक्क संकल्पना सांगा.
- फ) ओपेक चा अर्थ लिहा.
- य) राष्ट्रवाद म्हणजे काय?

प्र.2) खालील पैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) महालवारी पद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) 1911 च्या फॅक्टरी अॅक्ट मधील तरतूदी लिहा.
- क) वार्सा कराराची माहिती लिहा.
- ड) अरब राष्ट्रवादाचा उदय सांगा.
- इ) रिझर्व्ह बँकेचे कार्य लिहा.
- फ) अलिपातावादी चळवळीची फलश्रुती सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) नवजमीनदार वर्ग
- ब) रयतवारी पद्धतीचे गुण
- क) लोह पोलाद उद्योग
- ड) इंडोचीन राष्ट्रवादाचा उदय
- इ) सिटो करार
- फ) पंचशिल तत्त्व

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) भारत सरकारच्या उत्पनाच्या बाबीची माहिती लिहा.
- ब) आधुनिक उद्योगाच्या विकासाचे कारणे सांगा.
- क) शितयुद्धाचे कारणे व परिणाम सांगा.
- ड) कुवैत-इराक संघर्षाची कारणे लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4574

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-220

S.Y. M.A.

HISTORY

**HIS-214 : East-Asia-Japan (1853-2000) and History of
Modern India (1857-1971)
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions in 25/30 words :

[10]

- a) Who laid the foundations of Japan's modernization?
- b) Edo was the capital of which country.
- c) What battle in Japan caused political change?
- d) Explain the meaning of Genero.
- e) What is Satyagraha?
- f) Tashkent Agreement was signed between which two countries?
- g) Explain the meaning of religious politics.

Q2) Attempt any four questions in 100 words :

[20]

- a) Write five features of the Meiji constitution.
- b) What is the Marcopolo bridge case?
- c) Explain the military philosophy in Japan.
- d) Explain the concept of modernity.
- e) Write information about Ramoshi Banda.
- f) Explain Gandhij's Kheda Andolan.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note :

[20]

- a) Open door policy
- b) Bank of Japan
- c) Kato cabinet
- d) 'Anushilen Samiti'
- e) Narayan Meghaji Lokhande
- f) First five year plan

Q4) Attempt any two questions in 300 words :

[20]

- a) Write about the reconstruction of Japan.
- b) Review the transportation system in Japan.
- c) Write a detailed account of civil disobedience movement.
- d) Discuss the literature that studies gender discrimination.

Total No. of Questions : 4]

P-4574

[6042]-SODL-220

S.Y. M.A.

HISTORY

**HIS-214 : East-Asia-Japan (1853-2000) and History of
Modern India (1857-1971)
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) जपानच्या आधुनिकीकरणाचा पाया कोणी रचला.
- ब) 'एडो' ही कोणत्या देशाची राजधानी होती?
- क) राजकीय बदल घडवून आणणारी जपान मधील लढाई कोणती?
- ड) 'जेनरो' अर्थ सांगा.
- इ) सत्याग्रह म्हणजे काय?
- फ) ताष्कंद करार कोणत्या दोन देशांमध्ये झाला.
- य) धर्माधिष्ठीत राजकारणाचा अर्थ सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मेईजी संविधानाची पाच वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) मार्को-पोलो पुल प्रकरण काय आहे?
- क) जपान मधील 'लष्करी तत्वज्ञान' सांगा.
- ड) 'आधुनिकता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) रामोशी बंडा विषयी माहिती लिहा.
- फ) गांधीजीचे खेडा आंदोलन सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) मुक्तद्वार धोरण
- ब) बँक ऑफ जपान
- क) कातो मंत्रिमंडळ
- ड) अनुशिलन समिती
- इ) नारायण मेघाजी लोखंडे
- फ) पहिली पंचवार्षिक योजना

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) जपानच्या पुर्नरचनेची माहिती लिहा.
- ब) जपान मधील दळण वळण वाहतूक व्यवस्थेचा आढावा घ्या.
- क) सविनय कायदे भंग चळवळीची सविस्तर माहिती लिहा.
- ड) लिंगभेदाचा अभ्यास करणाऱ्या साहित्याची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4575

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-221

M.A. (Part - II)

MARATHI (मराठी)

MAR-211 : प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) प्रसारमाध्यमांचा मूळ हेतू काय ते लिहा?
- ब) 'बातमी' म्हणजे काय?
- क) 'आकाशवाणी' प्रसारमाध्यमाचे ब्रीदवाक्य कोणते ते लिहा?
- ड) 'माहितीपर' म्हणजे काय ते लिहा?
- इ) 'पटकथा' ची व्याख्या लिहा.
- फ) नवसमाजमाध्यमांची नावे लिहा.
- य) स्काईपची कोणतीही दोन मुलभूत वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) 'प्रसारमाध्यमे' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) जाहिरातीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- क) पुस्तिका विषयी माहिती लिहा.
- ड) दूरचित्रवाणी माध्यमासाठी संहितालेखन करताना संहिता लेखनाची भाषा कशा प्रकारची असावी?
- इ) माहितीपटाचे स्वरूप लिहा.
- फ) नवसमाजमाध्यमे लेखनाची भाषा वैशिष्ट्ये लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) यू-ट्यूबचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) जाहिरातीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) प्रसारमाध्यमांचे विविध प्रकार लिहा.
- ड) 'लघुपट' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'व्हॉटसअप' विषयी माहिती लिहा.
- फ) नभोवाणीवरील संहिता लेखनाची भाषा कशी असावी ते लिहा.

प्र.4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) नवसमाजमाध्यमांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) दृक्-श्राव्य माध्यमांचे विविध प्रकार सविस्तर लिहा.
- क) संवादलेखन म्हणजे काय? ते सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) आकाशवाणीवरील विविध कार्यक्रमांची माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4605

[Total No. of Pages : 2

[6042]SODL-222

M.A. -II

MARATHI (मराठी)

MAR-212 : साहित्य समीक्षा आणि साहित्य संशोधन
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मॅथ्यू अर्नोल्ड यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
- ब) समाजशास्त्रीय भूमिकेवरून साहित्याची मांडणी करण्याचा पहिला मान कोणत्या समीक्षकास जातो?
- क) रूपवादी/रूपनिष्ठ समीक्षा म्हणजे काय?
- ड) बा. सी. मर्ढेकर यांचे समीक्षात्मक ग्रंथ कोणते ते सांगा.
- इ) साहित्य संशोधनाची प्रयोजने कोणती ते लिहा.
- फ) 'साधर्म्य आणि वैधर्म्य, उदगम आणि प्रभाव' या चार अंगांनी घेतलेला तुलनात्मक शोध म्हणजेच तौलनिक साहित्याभ्यास' अशी तौलनिक साहित्याची व्याख्या कोणी केली आहे.
- य) साहित्य संशोधनाचे प्रकार कोणते ते लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणतीही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) साहित्य समीक्षकाने कोणती पथ्ये पाळावित ते लिहा.
- ब) समाजशास्त्रीय समीक्षेच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- क) उत्तर-आधुनिकतावादाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) आधुनिक कालखंडातील समीक्षेच्या विकासातील नियतकालिकांचे योगदान लिहा.
- इ) साहित्य संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) तौलनिक संशोधनाचे स्वरूप व उद्देश कोणते ते लिहा.

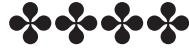
P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) वाङ्मयीन मूल्ये आणि जीवनमूल्ये यांच्यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- ब) चरित्रात्मक समीक्षेची मूलतत्वे थोडक्यात लिहा.
- क) वसाहतवादाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1976 ते इ.स. 2000 या काळातील समीक्षेचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) साहित्य संशोधनासाठी लागणारी साधने कोणती ते लिहा.
- फ) संशोधन आराखड्याची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतीही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्य समीक्षेची प्रयोजने सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) ऐतिहासिक समीक्षा पद्धतीचे गुणविशेष सांगा.
- क) साहित्य संशोधनाची आवश्यकता सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) वाङ्मयीन संशोधनाची क्षेत्रे कोणती ते लिहा.

[6042]-SODL-223

S.Y. M.A. (Marathi)

MAR-213 : नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [10]
- अ) मुकुंदराव पाटील यांनी पुणे येथून कोणते मासिक सुरू केले?
ब) 'विजयालक्ष्मी' ही कोण होती?
क) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे निवेदन कशा स्वरूपाचे आहे?
ड) अनिल अवचट यांनी समाजातील कोणत्या माणसांची ओळख त्यांच्या लेखातून करून दिली?
इ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतील नायक हा पेशाने कोण आहे?
फ) 'शोभायात्रा' या नाटकाचे लेखन कोणी केले आहे?
य) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतील प्रमुख राजकीय व्यक्तिरेखा कोण ते लिहा.
- प्रश्न 2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) 'स्त्री - पुरुष तुलना' या निबंधातून व्यक्त होणारे स्त्रीयाच्या प्रश्नांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाच्या लेखकांचा परिचय करून द्या.
क) 'शेटजीप्रताप' या खंडकाव्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ड) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनाची निर्मितीची कथा तुमच्या शब्दांत लिहा.
इ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतून सामान्य माणसाची होणारी घुसमट लेखकाने कशा प्रकारे व्यक्त केली ते लिहा.
फ) 'शोभायात्रा' या नाटकाची संरचना लिहा.

- प्रश्न 3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीचे आशयसूत्र स्पष्ट करा.
- ब) 'शोभायात्रा' या नाटकाचे मराठी नाटकातील वेगळेपणाचे स्थान स्पष्ट करा.
- क) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनातून व्यक्त होणाऱ्या सामाजिक समस्या स्पष्ट करा.
- ड) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथानातून व्यक्त होणारे वृत्तपत्र क्षेत्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) 'शेटजी प्रताप' या खंडकाव्याचे भाषिक विशेष लिहा.
- फ) 'स्त्रियांच्या दुःखाचे मूळ अज्ञानात' हे ताराबाई शिंदे यांनी त्यांच्या निबंधात कशा प्रकारे व्यक्त केले आहे?

- प्रश्न 4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीच्या शीर्षकाची समपर्कता स्पष्ट करा.
- ब) 'शेटजीप्रताप' या खंडकाव्याचे कथानक तुमच्या शब्दांत लिहा.
- क) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.
- ड) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4576

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-224

M.A. (Part - II)

MARATHI (मराठी)

MAR - 214 : मराठीतील वैचारिक साहित्य आणि साहित्याचा
सामाजिक दृष्टिने अभ्यास
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 'वाङ्मय' म्हणजे काय? ते लिहा.
ब) 'वैचारिक साहित्य' कोणत्या साहित्याला मानले जाते?
क) 'बखर' शब्दाची निर्मिती कशी झाली ते लिहा.
ड) 'मराठी भाषेचे पाणिनी' म्हणून कोण ओळखले जातात?
इ) अ.वा. कुलकर्णी त्यांचे साहित्यविषयक विचार कोणत्या ग्रंथात मांडत आहेत?
फ) 'समाज' म्हणजे काय? ते लिहा.
य) 'भाषांतर युग' असे कोणत्या कालखंडास संबोधले जाते?

प्रश्न 2) खालील दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) वैचारिक साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
क) ऐतिहासिक पत्रांचे विशेष लिहा.
ड) महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांच्याविषयी माहिती लिहा.
इ) साहित्यातील आशय व अभिव्यक्तीचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
फ) समाजशास्त्रीय समीक्षा म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) लेखकाच्या व्यक्तीमत्वाचे विशेष लिहा.
- ब) साहित्याचे समाजावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- क) जीवनमूल्ये आणि कलामूल्ये यांचे संबंध स्पष्ट करा.
- ड) संस्कृती म्हणजे काय? थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) इ.स. 1920 ते 1945 या कालखंडातील प्रमुख विचारवंतांची ओळख करून द्या.
- फ) वैचारिक साहित्यातील अभिव्यक्तीची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 4) खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येक 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) महानुभावीय गद्य वाङ्मयाचे विशेष लिहा.
- ब) साहित्याचे प्रकार विस्तारित स्पष्ट करा.
- क) साहित्य आणि समाज यांच्यातील परस्पर संबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) महानुभावीय गद्य ग्रंथांचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4607

[6042]-SODL-225

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI-211: Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following

[10]

- a) What is the concept of Rna?
- b) Write any one defence of common sense of G.E. Moore.
- c) State the *Arya-Astangika-Marga*.
- d) What is the meaning of Naturalism?
- e) What is Nirvana according to Buddhism?
- f) What is the Hermeneutics?
- g) Define : *Artha Purushartha*.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly explain concept of *Bandha* (bondage).
- b) What is the 'Systematically Misleading expressions' of Gilbert Ryle?
- c) Write a short note on *Kama Purushartha*.
- d) Explain any one reduction given by Husserl.
- e) Explain any one limb of *Astanga Yoga*.
- f) Explain briefly Marxism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain the concept of Intentionality given by Husserl.
- b) Write a short note on Samkhya's analysis of Suffering.
- c) Briefly describe Psychologism.
- d) Briefly explain the concept of *Nihstreya*'
- e) Explain any one 'Human interest' according to Habermas.
- f) Write short note on *Sramanacara* of Jainism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Elaborately explain the 'Husserl on 'Phenomenology as rigorous science'.
- b) Write a note on *Visesdharma* (*Varnasharamadharm*).
- c) Explain Hokheimer's critique of Logical Positivism.
- d) Write an Essay on 'Suffering' according to Buddhism.

Total No. of Questions : 4]

P4607

[6042]-SODL-225

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI-211: Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - ३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) व्याख्या द्या: ऋण.
- ब) जी. ई. मूरच्या सामान्य ज्ञानाचा कोणताही एक प्रकार लिहा.
- क) आर्य-अष्टांगिक - मार्ग सांगा.
- ड) निसर्गवादाचा अर्थ काय?
- इ) बौद्धधर्मानुसार 'निर्वाण' म्हणजे काय?
- फ) 'हर्मेन्युटिक्स' म्हणजे काय?
- य) व्याख्या द्या: अर्थ पुरुषार्थ.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) बंधाची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) गिल्बर्ट रायलचे 'पद्धतशीरपणे दिशाभूल करणारे अभिव्यक्ती' अर्थ काय आहे?
- क) काम पुरुषार्थावर एक छोटी टीप लिहा.
- ड) हुस्सेल ने दिलेली कोणतेही एक विश्लेषण स्पष्ट करा.
- इ) अष्टांगयोगातील कोणताही एक अंग स्पष्ट करा.
- फ) मार्क्सवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) हुस्सेर्लने दिलेली 'उद्देशता' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) सांख्य दर्शनातील दुःखाच्या विश्लेषणावर एक थोडक्यात टीपा लिहा.
- क) मानसशास्त्रावादाचे थोडक्यात वर्णन करा.
- ड) निःश्रेयस' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) हाबेर्मसनुसार कोणत्याही एका मानवी हिताचे स्पष्टीकरण द्या.
- फ) जैन धर्माच्या श्रमणचारावर थोडक्यात टीपा लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) 'मानसघटनाशास्त्र हे कठोर विज्ञान' या विषयावरील हुस्सेर्लचे स्पष्टीकरण द्या.
- ब) विशेषधर्म (वर्णाश्रमधर्म) वर एक टीपा लिहा.
- क) होखेमरच्या तार्किक प्रत्यक्षतावाद वरच्या टीकेचे स्पष्टीकरण द्या.
- ड) बौद्ध धर्माच्यामते 'दुःख' या विषयावर एक निबंध लिहा.

ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4608

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-226

M.A. (Part - II)

PHILOSOPHY

**PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) Define Aristotale's term 'Eudemonia'.
- b) State the definition of ethics.
- c) Discuss the term applied ethics.
- d) What is the deontological ethics?
- e) State the utility principles of the Mill.
- f) Define the term Enlightenment.
- g) State the term humanity of Rabindranath Tagore.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) State the kinds of ethics.
- b) Discuss the Kant's concept of goodwill.
- c) State the concept of colonialism.
- d) Elaborate the S. Radhakrishnan's thoughts on life.
- e) State the Jyotiba Phule's thoughts on the status of women.
- f) State the concepts of thoughts of J. Krishnamurti.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a note on M.N. Roys Radical Humanism.
- b) Discuss Jyotiba Phule's views on caste system.
- c) State B.R. Ambedkar's concept of Social democracy.
- d) Write the education thought of Rabindranath Tagore.
- e) State the J. Krishnamurti's concept of self.
- f) Write a note on Swarajya conceived by K.C Bhattacharya.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the Kant's categorical Imperative.
- b) State the definition of ethics and elaborate its nature.
- c) State the Shri Arvind's thoughts about mind and supermind.
- d) Discuss in detail Gandhiji's concept of Satyagraha.

Total No. of Questions : 4]

P-4608

[6042]-SODL-226

M.A. (Part - II)

PHILOSOPHY

PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात पैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) अॅरिस्टॉटलच्या युडेमोनियाची (आत्मकल्याण) व्याख्या द्या.
ब) नीतिशास्त्राची व्याख्या सांगा.
क) उपयोजित नीतिशास्त्राची चर्चा करा.
ड) कर्तव्यवादी नीतिशास्त्र म्हणजे काय?
इ) मिल्लचे उपयोगिता तत्त्व सांगा.
फ) प्रबोधनाची व्याख्या द्या.
य) रवींद्रनाथ टागोरांचा मानव धर्म सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) नीतिशास्त्राचे प्रकार सांगा.
ब) कान्टच्या सत संकल्पनाची चर्चा करा.
क) वसाहातवादाची संकल्पना सांगा.
ड) एस. राधाकृष्णन यांचे जीवन विषयक विचार विशद करा.
इ) जोतिबा फुले यांचे स्त्रीच्या दर्जा विषयक विचार सांगा.
फ) जे. कृष्णामूर्ती यांची विचार संकल्पना सांगा.

- प्रश्न 3)** खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) एम. एन. रॉय यांच्या मूलगामी मानवतावादावर टीप लिहा.
- ब) जोतिबा फुले यांच्या जाती मीमांसेवर चर्चा करा.
- क) बी.आर. आंबेडकरांची सामाजिक लोकशाही संकल्पना सांगा.
- ड) रवींद्रनाथ टागोर यांचे शिक्षण विचार लिहा.
- इ) जे. कृष्णमूर्ती यांची 'स्व' संकल्पना सांगा.
- फ) के.सी. भट्टाचार्य यांच्या कल्पनेतील स्वराज्यावर टीप लिहा.

- प्रश्न 4)** खालील चार पैकी कोणतेही दोन प्रश्न लिहा. [20]
- अ) कान्टच्या निरुपाधिक आदेशाची चर्चा करा.
- ब) नीतिशास्त्राची व्याख्या सांगून त्यांचे स्वरूप विशद करा.
- क) श्री. अरविंद यांचे मन आणि अतिमानस विषयक विचार सांगा.
- ड) गांधीजींच्या सत्याग्रह संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4609

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-227

M.A. -II

PHILOSOPHY

**PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) State the meaning of Maya?
- b) Write the definition of Sattvik Knowledge.
- c) State the kinds of Bheda according to Madhavacharya.
- d) What is Mumukshu?
- e) State the five kinds of modification of Citta in Yoga Darshan.
- f) What is Samadhi?
- g) State the types of yoga according to Yoga Darshan.

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Briefly state the biography of Ramanujacharya.
- b) Briefly explain the nature of Bhakti mentioned by Vallabhacharya.
- c) What is Madhavacharya's concept of Ishvara.
- d) Discuss Nimbakacharya's concept of Chit and Achit.
- e) What is meditation? State the types of Meditation.
- f) State the nature of Siddhi according to Yoga philosophy.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly explain Ramanujacharya's theory of Khyati.
- b) Elaborate the concept of Moksha with reference to Vallabhacharya.
- c) Briefly state the Madhavacharya's thought on Pramana.
- d) State the relation between Samkhya and Yoga.
- e) Explain the types of Samadhi.
- f) Write the benefits of Yoga and Meditation.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Explain fully Ramanujacharya's concept of Jiva.
- b) Discuss fully the nature of Brahma in the Philosophy of Nimbakacharya.
- c) Describe the epistemological view of Yoga philosophy.
- d) Explain fully the Eightfold path of Yoga.

Total No. of Questions : 4]

P4609

[6042]-SODL-227

M.A. -II

PHILOSOPHY

**PHI-213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) मायेचा अर्थ सांगा.
- ब) सात्विक ज्ञानाची व्याख्या लिहा.
- क) माधवाचार्यांच्या मते भेदांचे प्रकार सांगा.
- ड) मुमुक्षु म्हणजे काय?
- इ) योग दर्शनातील चित्तवृत्तीचे पाच प्रकार सांगा.
- फ) समाधी म्हणजे काय?
- य) योगदर्शनानुसार योगाचे प्रकार सांगा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) रामानुजाचार्यांचे जीवनचरित्र थोडक्यात सांगा.
- ब) वल्लभाचार्यांनी सांगितलेले भक्तीचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.
- क) मधवाचार्यांची ईश्वराची संकल्पना काय आहे?
- ड) निंबाकाचार्यांच्या चित आणि अचित संकल्पनेची चर्चा करा.
- इ) ध्यान म्हणजे काय? ध्यानाचे प्रकार सांगा.
- फ) योग दर्शनानुसार सिद्धीचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) रामानुजाचार्यांचा ख्यातिविषयक सिध्दांत थोडक्यात सांगा.
- ब) वाल्लभाचार्यप्रणीत मोक्ष संकल्पना विशद करा.
- क) माध्वाचार्यांचा प्रमाण विचार थोडक्यात सांगा.
- ड) सांख्य आणि योग यांच्यातील संबंध सांगा.
- इ) समाधीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) योग आणि ध्यानाचे फायदे लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) रामानुजाचार्यांची जीव संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) निम्बाकाचार्यांच्या तत्त्वाज्ञानातील ब्रह्माच्या स्वरूपाची सविस्तर चर्चा करा.
- क) योग दर्शनातील ज्ञानमीमांसा विषयक मताचे वर्णन करा.
- ड) अष्टांग योग सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4577

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-228

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI - 214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What types of problems are considered in bioethics?
- b) Explain the concept of slippery slope.
- c) State the objectives of the 'Euthanasia' concept.
- d) What is Genetic therapy?
- e) What is the meaning of 'Dhamma' according to Ambedkar?
- f) Write Ambedkar's concept of social justice.
- g) What is Marxism?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain the scope of bioethics.
- b) Discuss the ethical issues in gene therapy.
- c) Explain the concept of euthanasia.
- d) What are the ethical issues arises in genetic diagnosis?
- e) Explain Ambedkar's analysis of caste.
- f) Explain the distinction between Dharma and Dhamma, according to Ambedkar.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following : **[20]**

- a) What are the basic principles of bioethics?
- b) Explain the concept of 'sanctity of life' by Peter Singer.
- c) Briefly describe mediation ethics.
- d) Explain Ambedkar's thoughts on the values like liberty, equality and fraternity.
- e) Explain Ambedkar's philosophy of religion.
- f) Elaborate Gandhiji's views on caste and caste?

Q4) Attempt any two out of four from the following : **[20]**

- a) What is euthanasia? Describe the ethical issues of euthanasia.
- b) Whether genetic testing should be done? Discuss in detail.
- c) Write a note on Ambedkar's concept of ideal society.
- d) Explain the philosophy of the Poona pact.

Total No. of Questions : 4]

P-4577

[6042]-SODL-228

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI - 214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]

- अ) जैव नीतीशास्त्रात कोणत्या समस्यांचे स्वरूप समजावून घेतले जाते?
ब) निसरड्या उताराची संकल्पना सांगा.
क) इच्छामरण संकल्पनेची उद्दिष्टे सांगा.
ड) अनुकीय उपचार पद्धती म्हणजे काय?
इ) आंबेडकरांच्या मते 'धम्म' चा अर्थ काय आहे?
फ) आंबेडकरांची सामाजिक न्यायाची संकल्पना लिहा.
य) मार्क्सवाद म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) जैव नीतीशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) अनुकीय उपचारपद्धती मधील नैतिक समस्या विषद करा.
क) इच्छामरण संकल्पना विशद करा.
ड) अनुकीय निदानामध्ये कोणते नीतिशास्त्रीय प्रश्न निर्माण होतात?
इ) आंबेडकरांनी केलेले जातीचे विश्लेषण स्पष्ट करा.
फ) आंबेडकरांनी धर्म आणि धम्म यामधील सांगितलेला भेद स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) जैव नीतीशास्त्राची मूलभूत तत्वे कोणती?
 - ब) पीटर सिंगरने सांगितलेली 'जीवनाचे पावित्र्य' ही संकल्पना विषद करा.
 - क) मध्यस्थीचे नीतिशास्त्र थोडक्यात विषद करा.
 - ड) आंबेडकरांचे स्वातंत्र्य, समता व बंधुता या मूल्यांविषयीचे चिंतन स्पष्ट करा.
 - इ) आंबेडकरांनी केलेले धर्माचे तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
 - फ) गांधीजींचे वर्ण व जाती विषयीचे विचार विशद करा.

- प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) इच्छामरण म्हणजे काय? इच्छामरण संबंधातील नैतिक समस्या विषद करा.
 - ब) अनुकीय चाचण्या कराव्यात का याविषयी सविस्तर चर्चा करा.
 - क) आंबेडकरांना अभिप्रेत असणाऱ्या आदर्श समाजाच्या संकल्पनेवर टीप लिहा.
 - ड) पुणे कराराचे तात्विक विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4610

[6042]-SODL-229

M.A. (Part-II)

POLITICAL SCIENCE

**PS-211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political Theory
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) Mahadev Govind Ranade was born in which district.
- b) Who wrote the book Hind Swaraj.
- c) Who said Panchsheel principles.
- d) Write name any two books of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- e) What is Liberty?
- f) State the concept of Indian Citizenship.
- g) State the four basic elements of a state.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) State the types of non-violence.
- b) Explain the Nehru's concept of Democratic socialism.
- c) Explain the Lohia's concept of Non-congressism.
- d) Explain the definition and meaning of Political theory.
- e) State the types of Equality.
- f) Explain the essential elements of liberty.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Truth of Mahatma Gandhi.
- b) Secularism of Nehru.
- c) Civil society.
- d) Chaukhaba state (4 Pillar state).
- e) Mills concept of Liberty.
- f) Democracy.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) What is Satyagraha? Explain the way of Satyagraha.
- b) Explain the Dr. Babasaheb Ambedkar views on caste system.
- c) Explain the nature and scope of Political theory.
- d) What is Power? State the difference forms of power.

Total No. of Questions : 4]

P4610

[6042]-SODL-229

M.A. (Part-II)

POLITICAL SCIENCE

PS-211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political Theory
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) महादेव गोविंद रानडे यांचा जन्म कोणत्या जिल्ह्यात झाला.
- ब) हिंद स्वराज हे पुस्तक कोणी लिहिले?
- क) पंचशील तत्त्वे कोणी सांगितले?
- ड) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कोणत्याही दोन ग्रंथांची नावे लिहा?
- इ) स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- फ) भारतीय नागरिकत्वाची संकल्पना सांगा.
- य) राज्याचे चार आधारभूत घटक सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) अहिंसेचे प्रकार सांगा.
- ब) नेहरूंची लोकशाही समाजवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) लोहिया यांची बिगर काँग्रेसवाद संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) राजकीय सिध्दांताची व्याख्या आणि अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) समतेचे प्रकार सांगा.
- फ) स्वातंत्र्याची आवश्यक घटक स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) महात्मा गांधीची सत्य
- ब) नेहरूंची धर्मनिरपेक्षता
- क) नागरी समाज
- ड) चौखंबा राज्य
- इ) मीलची स्वातंत्र्य संकल्पना
- फ) लोकशाही

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सत्याग्रह म्हणजे काय? सत्याग्रहाचे मार्ग स्पष्ट करा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जातीसंस्था विषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) राजकीय सिध्दांताचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) सत्ता म्हणजे काय? सत्तेचे विविध प्रकार सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4578

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-230

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is Political Sociology?
- b) Explain the meaning of Political Participation.
- c) Name two types of Political Participation.
- d) Explain the concept of Political Change.
- e) Explain the meaning of regionalism.
- f) State two characteristics of caste system.
- g) What is Civil Society?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write the contribution of Karl Marx in Political Sociology.
- b) Write the characteristics of bureaucracy described by Weber.
- c) Discuss the concept of Political Socialization.
- d) Write the reasons of Political Change.
- e) Discuss the factors affecting Political Participation.
- f) Write the functions of Finance Commission.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Characteristics of Behavioural approach.
- b) Types of Political Culture.
- c) Political Development.
- d) Political Party-Congress.
- e) Emergency period in India.
- f) Caste System in India.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) What is Political Sociology? And describe the Scope and Nature.
- b) Explain the levels of Political Participation.
- c) Explain the role of Governor between Union and State.
- d) Explain Naxalism movement in detail.

Total No. of Questions : 4]

P-4578

[6042]-SODL-230

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) राजकिय समाजशास्त्र म्हणजे काय?
ब) राजकिय सहभागाचा अर्थ सांगा.
क) राजकिय सहभागाचे दोन प्रकार सांगा.
ड) राजकिय परिवर्तनाची संकल्पना सांगा.
इ) प्रादेशिकतावादाचा अर्थ सांगा.
फ) जातीयव्यवस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
य) नागरी समाज म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) राजकिय समाजशास्त्रातील कार्लमाक्सचे योगदान लिहा.
ब) वेबरने सांगितलेली नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
क) राजकिय सामाजिकरण संकल्पनेची चर्चा करा.
ड) राजकिय बदलाची कारणे सांगा.
इ) राजकिय सहभागावर परिणाम करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.
फ) वित्त आयोगाची कार्ये लिहा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी चार टीपा लिहा. [20]
- अ) वर्तनवादी दृष्टिकोनाची वैशिष्ट्ये.
 - ब) राजकिय संस्कृतीचे प्रकार.
 - क) राजकिय विकास.
 - ड) राजकिय पक्ष - काँग्रेस.
 - इ) भारतातील आणीबाणी कालावधी.
 - फ) भारतातील जातीव्यवस्था.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. [20]
- अ) राजकिय समाजशास्त्र म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप आणि व्याप्ती चर्चा करा.
 - ब) राजकिय सहभागाच्या पातळ्या स्पष्ट करा.
 - क) केंद्र-राज्य यांच्यातील दुवा म्हणून राज्यपालांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ड) नक्षलवादी चळवळ सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4611

[6042]-SODL-231

S.Y. M.A.

POLITICAL SCIENCE

**PS213 : World Politics-New Development and Politics and Society
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Define foreign policy.
- b) State any two internal factors that influence foreign policy.
- c) What is GATT?
- d) Name two types of terrorism.
- e) What is feminism?
- f) Define the concept of religion.
- g) What is Nationalism?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) External influences on foreign policy. Discuss the components.
- b) Write information on military power.
- c) What is Non-alignment?
- d) Explain the role of caste in politics.
- e) State the causes of corruption.
- f) Write information on environmental movement.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note :

[20]

- a) World Trade Organization
- b) Terrorism
- c) Foreign policy of Narendra Modi led Government.
- d) Nirbhaya movement
- e) Environmental movement
- f) Political Leadership

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the foreign policy of India.
- b) Write an essay on Feminists in India.
- c) Explain the meaning of nationalism.
- d) Explain the role of politicians in India.

Total No. of Questions : 4]

P4611

[6042]-SODL-231

S.Y. M.A.

POLITICAL SCIENCE

PS213 : World Politics-New Development and Politics and Society
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25-30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) परराष्ट्र धोरणाची व्याख्या सांगा.
- ब) परराष्ट्र धोरणांवर प्रभाव टाकणारे कोणतेही दोन अंतर्गत घटक सांगा.
- क) गॅट म्हणजे काय ?
- ड) दहशतवादाचे दोन प्रकार सांगा.
- इ) स्त्रीवाद म्हणजे काय ?
- फ) धर्म या संकल्पनेची व्याख्या सांगा.
- य) राष्ट्रवाद म्हणजे काय ?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) परराष्ट्र धोरणांवर प्रभाव टाकणारे बाह्य घटकांची चर्चा करा.
- ब) लष्करी शक्ती यावर माहिती लिहा.
- क) अलिप्ततावाद म्हणजे काय ?
- ड) राजकारणात जातींची भूमिका सांगा.
- इ) भ्रष्टाचाराची कारणे सांगा.
- फ) पर्यावरण चळवळ यावर माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) जागतिक व्यापार संघटना
- ब) दहशतवाद
- क) नरेंद्र मोदी प्रणीत सरकारचे परराष्ट्र धोरण
- ड) निर्भया चळवळ
- इ) पर्यावरण चळवळ
- फ) राजकीय नेतृत्व

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारताचे परराष्ट्र धोरण स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील स्त्रीवाद यावर निबंध लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचा अर्थ सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील राजकारण्यांची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4580

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-232

S.Y. M.A.

POLITICAL SCIENCE

**PS214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar And Election
Studies**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) What is preamble?
- b) What is public opinion?
- c) What is Directive Principles of state policy?
- d) Define political party?
- e) Who was the Chairman of constitution committee?
- f) Who established the Independent labour party?
- g) When did Dr. Babasaheb Ambedkar convert to Buddhism?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Write information on constitution committee?
- b) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar views on cast system?
- c) What is judicial Review?
- d) Write information on Anti-defection law?
- e) What are fundamental Rights?
- f) Write the characteristics of representative democracy?

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Untouchability and Dr. Babasaheb Ambedkar.
- b) Equality.
- c) Hindu Code Bill.
- d) Election commission of India.
- e) Social justice.
- f) Electoral corruption.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the features of Indian Constitution?
- b) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar views on state socialism?
- c) Explain the electoral reforms in India?
- d) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar view on Annihilation of caste?

Total No. of Questions : 4]

P-4580

[6042]-SODL-232

S.Y. M.A.

POLITICAL SCIENCE

PS214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar And Election
Studies

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) सरनामा म्हणजे काय ?
ब) लोकमत म्हणजे काय ?
क) राज्य धोरणाचे मार्गदर्शक तत्त्वे म्हणजे काय ?
ड) राजकीय पक्ष म्हणजे काय ?
इ) संविधान सभेचे अध्यक्ष कोण होते ?
फ) स्वतंत्र मजूर पक्षाचे संस्थापक कोण होते ?
य) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धर्म कधी स्विकारला ?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संविधान सभा या बद्दल माहिती लिहा.
ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जाती व्यवस्थे विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
क) न्यायिक पुनरावलोकन म्हणजे काय ?
ड) पक्षांतर बंदी कायदा यावर माहिती लिहा.
इ) मुलभूत हक्काबद्दल माहिती लिहा.
फ) प्रतिनिधीक लोकशाहीचे वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अस्पृश्यता आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
- ब) समता
- क) हिन्दू कोड बिल
- ड) भारतीय निवडणूक आयोग
- इ) सामाजिक न्याय
- फ) निवडणूकीतील भ्रष्टाचार

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भारतीय संविधानाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे राज्य-समाजवादी विचार स्पष्ट करा.
- क) भारतातील निवडणूक सुधारणा स्पष्ट करा.
- ड) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जाती प्रथेचे निर्मूलन यावर विचार स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4612

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-233

M.A. - II

SANSKRIT (संस्कृत)

SK-201 : मुद्राराक्षसम् तथा बाणभट्टस्य कादम्बर्या महाश्वेतावृत्तान्तः
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

Attempt any five from the following :

- महाश्वेता कस्य उपासनायां मग्ना?
- अप्सरसां कति कुलानि सन्ति?
- पुण्डरिकस्य पितुः नाम किम्?
- पर्वतकपुत्रः कः?
- महाश्वेता कस्य कन्या आसीत्?
- अमात्यराक्षसस्य मित्रं कः?
- मुद्राराक्षसे कति नान्दीश्लोकाः विद्यन्ते?

Q2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt any four from the following :

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 यासाठी ही सूचना आहे.

Write with reference to context. This instruction is for 1 to 3 questions.

- सिंहेनेव गजेन्द्रमद्रिशिखरात्सिंहासनात्पातितम्।
- मौर्यस्यैव फलन्ति पश्य विविधश्रेयांसि मन्त्रीतयः।
- चाणक्यनीतिरज्जू रिपुसंयमनोद्यता जयति।
- मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

Translate into Marathi or English.

धन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला किं नु नामैतदस्या

नामैवास्यास्तदेतत्परिचितमपि ते विस्मृतं कस्य हेतोः।

नारीं पृच्छामि नेन्दुं कथयतु विजया न प्रमाणं यदीन्दु -

देव्या निह्नोतुमिच्छोरिति सुरसरितं शाठ्यमव्याद्विभोर्वः॥

P.T.O.

- v) चन्दनदासः – टीप लिहा.
Write a note on चन्दनदासः
- vi) चाणक्याची गुप्तचरयंत्रणा – टीप लिहा.
Write a note on spy agency of चाणक्य.

Q3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

Attempt any four from the following :

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 यासाठी ही सूचना आहे.

Write with reference to context. This instruction is for 1 to 3 questions.

- i) नास्ति खल्वसाध्यं नाम तपसाम्।
ii) न हि क्षुद्रनिर्घातपाताभिहता चलति वसुधा॥
iii) बलवती हि द्वन्द्वानां प्रवृत्तिः।
iv) मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

Translate into Marathi or English.

ततोऽवतीर्य तरूशाखां बद्ध्वा तुरङ्गमुपसृत्य भगवते भक्त्या प्रणम्य त्रिलोचनाय तामेव दिव्ययोषितनिमेषपक्ष्मणा निश्चलनिबद्धलक्ष्येण चक्षुषा पुनर्निरूपयामास। उदपादि च तस्या रूपसंपदा कान्त्या प्रशान्त्या चाविर्भूतविस्मयस्य मनसि। “अहो जगति जन्तूनामसमर्थितोपनतान्यापतन्ति वृत्तान्तान्तराणि।”

- v) महाश्वेतेने केलेले पुण्डलिकाचे वर्णन – टीप लिहा.
Write a note on description of पुण्डलिका narrated by महाश्वेता.
- vi) कपिञ्जलाचा विलाप – टीप लिहा.
Write a note on lamentation of कपिञ्जल.

Q4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [20]

Attempt any two from the following :

- i) नाटकाचे लक्षण सांगून, मुद्राराक्षस हे नाटक आहे, हे विधान स्पष्ट करा.
Define नाटक and explain how मुद्राराक्षस is a नाटक.
- ii) मुद्राराक्षसम् नाटकातील तिसऱ्या अंकाचे रसग्रहण करा.
Appreciate the third act of the नाटक named मुद्राराक्षसम्.
- iii) महाश्वेतेचे केलेले वर्णन तुमच्या शब्दांत करा.
Describe महाश्वेता in your own words.
- iv) महाश्वेतावृत्तांततून बाणभट्टाच्या शैलीचे कोणते विशेष जाणवतात ?
Which features of style of बाणभट्ट are understood in महाश्वेतावृत्तांत.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4613

[Total No. of Pages : 3

[6042]-SODL-234

S.Y. M.A.

SANSKRIT

SK202 : श्री ईश्वरकृष्णस्य साङ्ख्यकारिका आणि लौगाक्षिभास्करस्य

अर्थसङ्ग्रहः

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Attempt any five from the following.

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- i) दध्ना जुहोति इति कस्य विधेः उदाहरणम्?
- ii) अर्थवादः कतिविधः?
- iii) प्रयोगविधेः लक्षणं किम्?
- iv) नञ्स्वभावः लिखत ।
- v) ईश्वरकृष्णस्य गुरुः कः?
- vi) विपर्ययभेदाः कति?
- vii) साङ्ख्यदर्शने कति तत्त्वानि वर्तन्ते?

Q2) Attempt any four from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

- i) कर्ता चाक्षेपलभ्यः । आख्यातेन हि भावना उच्यते । Explain this sentence with reference to context.

कर्ता चाक्षेपलभ्यः । आख्यातेन हि भावना उच्यते । असंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

P.T.O.

- ii) Write a note on परिसंख्याविधि:
परिसंख्याविधि: – टीप लिहा.
- iii) Write a note on धर्मलक्षणम्
धर्मलक्षणम् – टीप लिहा.
- iv) Write a note on नामधेये निमित्तचतुष्टयम्
नामधेये निमित्तचतुष्टयम् – टीप लिहा.
- v) सामर्थ्यं सर्वशब्दानां लिङ्गमित्यभिधीयते । Explain this sentence with reference to context.
सामर्थ्यं सर्वशब्दानां लिङ्गमित्यभिधीयते । संसंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
- vi) Write a note on विकल्पप्रक्ति:
विकल्पप्रक्ति: – टीप लिहा.

Q3) Attempt any four from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

- i) Write a note on अहङ्कारलक्षणम्
अहङ्कारलक्षणम् – टीप लिहा.
- ii) ज्ञानेन चापवर्गो विपर्ययादिष्यते बन्धः । Explain with reference to conference.
ज्ञानेन चापवर्गो विपर्ययादिष्यते बन्धः । संसंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
- iii) Translate the following verse with notes into Marathi or English.
खालील श्लोकाचे मराठीत किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा.
दुःखत्रयाभिघाताजिज्ञासा तदभिघातके हेतौ ।
दृष्टे साऽपार्था चेन्नैकान्तात्यन्ततोऽभावात् ॥
- iv) Write a note on प्रमाणविचारः
प्रमाणविचारः – टीप लिहा.
- v) Write a note on अष्टाविंशतिः अशक्तिः
अष्टाविंशतिः अशक्तिः – टीप लिहा.
- vi) पुरुषोऽस्ति भोक्तृभावात् कैवल्यार्थं प्रवृत्तेश्च । Explain with reference to conference.
पुरुषोऽस्ति भोक्तृभावात् कैवल्यार्थं प्रवृत्तेश्च । संसंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Q4) Attempt **any two** from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- i) Explain निषेधविचार in अर्थसंग्रह.
अर्थसंग्रहातील निषेधविचार स्पष्ट करा.
- ii) Write an essay on the topic विनियोगविधि:
विनियोगविधि: या विषयावर निबंध लिहा.
- iii) Explain बुद्धितत्त्व in साङ्ख्यकारिका.
साङ्ख्यकारिकेतील बुद्धि तत्त्वाचा विचार स्पष्ट करा.
- iv) Explain twenty five principles in सांख्यदर्शन with reference to सांख्यकारिका.
सांख्यदर्शनातील पंचवीस तत्त्वे सांख्यकारिकेच्या आधारे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4614

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-235

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

SK203 : साहित्यम् चम्पूरामायणम् बालकाण्डम्, अयोध्याकाण्डं च and
साहित्यशास्त्रस्य परिचय
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Attempt any five from the following.

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- i) Which is the root in the word 'चम्पू'
'चम्पू' या शब्दात कोणता धातू आहे?
- ii) What is the period of चम्पूकाव्य?
चम्पूकाव्याचा काल कोणता मानला जातो?
- iii) Who's राज्याभिषेक indicated in the beginning of अयोध्याकाण्ड?
अयोध्याकाण्डाच्या सुरुवातीला कोणाच्या राज्याभिषेकाचे सूचन आहे?
- iv) Who is the author of नाट्यशास्त्र?
नाट्यशास्त्राचा रचयिता कोण?
- v) Who is the promoter of ध्वनिसंप्रदाय?
ध्वनिसंप्रदायाचा प्रवर्तक कोण?
- vi) Who is the author of वक्रोक्तीजीवित?
वक्रोक्तीजीविताचा कर्ता कोण?
- vii) Who is the author of चम्पूरामायण?
चम्पूरामायणाचा कर्ता कोण?

P.T.O.

Q2) Write short notes (any four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

- i) चम्पूरामायण
- ii) अभिषेक in Ayodhyākānda.
अयोध्याकाण्डातील अभिषेक
- iii) Hospitality of Rāma in Viśālānagaṅ
विशालनगरीतील रामाचे आतिथ्य
- iv) अत्रिआश्रम
- v) दशरथ
- vi) परशुराम

Q3) Write short notes (any four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

- i) काव्यसम्प्रदाय
- ii) रीति:
- iii) ध्वन्यालोक:
- iv) काव्याङ्गानि
- v) काव्यरसा:
- vi) अलङ्कार:

Q4) Write descriptive answers (any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) :

- i) Write an essay on चम्पूकाव्य
चम्पूकाव्यावर निबंध लिहा.
- ii) Describe the Penance of विश्वामित्र
'विश्वामित्राचे तप' याचे वर्णन करा.
- iii) Explain रसभावविचार in your own words.
रसभावविचार तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
- iv) Explain the ध्वनि according to आनंदवर्धन.
आनंदवर्धनाच्या मतानुसार ध्वनि स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4614

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-235

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

SK203 : साहित्यम् चम्पूरामायणम् बालकाण्डम्, अयोध्याकाण्डं च and
साहित्यशास्त्रस्य परिचय
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Attempt any five from the following.

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- i) Which is the root in the word 'चम्पू'
'चम्पू' या शब्दात कोणता धातू आहे?
- ii) What is the period of चम्पूकाव्य?
चम्पूकाव्याचा काल कोणता मानला जातो?
- iii) Who's राज्याभिषेक indicated in the beginning of अयोध्याकाण्ड?
अयोध्याकाण्डाच्या सुरुवातीला कोणाच्या राज्याभिषेकाचे सूचन आहे?
- iv) Who is the author of नाट्यशास्त्र?
नाट्यशास्त्राचा रचयिता कोण?
- v) Who is the promoter of ध्वनिसंप्रदाय?
ध्वनिसंप्रदायाचा प्रवर्तक कोण?
- vi) Who is the author of वक्रोक्तीजीवित?
वक्रोक्तीजीविताचा कर्ता कोण?
- vii) Who is the author of चम्पूरामायण?
चम्पूरामायणाचा कर्ता कोण?

P.T.O.

Q2) Write short notes (any four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

- i) चम्पूरामायण
- ii) अभिषेक in Ayodhyākānda.
अयोध्याकाण्डातील अभिषेक
- iii) Hospitality of Rāma in Viśālānagaṅ
विशालनगरीतील रामाचे आतिथ्य
- iv) अत्रिआश्रम
- v) दशरथ
- vi) परशुराम

Q3) Write short notes (any four) :

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

- i) काव्यसम्प्रदाय
- ii) रीति:
- iii) ध्वन्यालोक:
- iv) काव्याङ्गानि
- v) काव्यरसा:
- vi) अलङ्कार:

Q4) Write descriptive answers (any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतीही दोन) :

- i) Write an essay on चम्पूकाव्य
चम्पूकाव्यावर निबंध लिहा.
- ii) Describe the Penance of विश्वामित्र
'विश्वामित्राचे तप' याचे वर्णन करा.
- iii) Explain रसभावविचार in your own words.
रसभावविचार तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
- iv) Explain the ध्वनि according to आनंदवर्धन.
आनंदवर्धनाच्या मतानुसार ध्वनि स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4615

[Total No. of Pages : 2

[6042]-SODL-236

S.Y. M.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

**SK 204 : संस्कृत साहित्यस्य साहित्यशास्त्रस्य च इतिहास and पुराभिलेखशास्त्रम्
(2019 Pattern)**

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 - 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any Five from the following.

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- i) Who is the author of काव्यमीमांसा ?
काव्यमीमांसा ग्रंथाचा रचयिता कोण ?
- ii) State the names of the any two dramas of Bhavabhuti.
भवभूतीच्या कोणत्याही दोन नाटकाची नावे लिहा.
- iii) State any two classical Mahakavyas and authors of those महाकाव्याऽ.
कोणत्याही दोन अभिजात महाकाव्यांची नावे व त्यांचे रचयिते लिहा.
- iv) Which is the origin of the ancient script in the world?
जगातील प्राचीन लिपीचा उगम कुठे झाल्याचे मानतात ?
- v) What is meant by 'अभिलेखागार' ?
अभिलेखागार म्हणजे काय ?
- vi) What is the name for collection of papers in Yurop?
युरोपात कागदपत्रांच्या संग्रहास काय म्हटले जाते ?
- vii) What is पुराभिलेख ?
पुराभिलेख म्हणजे काय ?

P.T.O.

Q2) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- i) महाकाव्य
- ii) स्तोत्रवाङ्मय
- iii) सुभाषित
- iv) कथावाङ्मय
- v) अमरुशतक
- vi) शिलालेखीय काव्य

Q3) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- i) पुराभिलेख
- ii) मोहेंजोदडो लिपी (Script)
- iii) Evidences of writing in Astādhyāhi and Arthasastra
अष्टाध्यायी व अर्थशास्त्रातील लेखन पुरावे.
- iv) Stone of सती सतीचा दगड
- v) प्रस्तर
- vi) ताडपत्र

Q4) Write the descriptive answers (any two)

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतीही दोन)

- i) Write the peculiarities of Mahakavya with example.
महाकाव्याची लक्षणे सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ii) Describe any two Mahakavyas among पञ्च महाकाव्यऽ.
पंचमहाकाव्यातील दोन महाकाव्यांविषयी लिहा.
- iii) Describe the importance and benifits of Dana and मुद्रा.
दानाचे महत्व व फायदे व मुद्रा या विषयी लिहा.
- iv) Write the essay on Inscriptions of Ashoka.
अशोकाचे लेख या विषयावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4616

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-237

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC05 : Contemporary Social Theories and Sociology of
Globalization
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All question have the same marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Where does conflict theory find its inspiration?
- b) What strategy was adopted by Habermas against French trends related to critical theory?
- c) In what way does Habermas present art and mimesis?
- d) What is the epistemological break Althusser talks about?
- e) What do you understand by reflexivity?
- f) What are the socio-cultural repercussions of globalization?
- g) What is postmodern social theory?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What according to Mills is the method to bring about social change?
- b) What is Gramsci's idea of Hegemony?
- c) What is the material existence of ideology?
- d) Write a short note on Jurgen Habermas.
- e) Mention the principles of the GATT.
- f) Write a short-note on the ideas of Michel Foucault.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Assess Gouldner's critique of positivism.
- b) What do you understand by the Frankfurt School? Who are its prominent thinkers and what are the significant problems they deal with?
- c) Explain the concept of reflexivity in modernity.
- d) What is the negative impact of globalization? How does Giddens propose to remove it?
- e) Analyze the role of women in achieving sustainable development.
- f) Explain the realist vs the liberal concept of civil society.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Critically discuss the three generations of the Frankfurt School and their distinct methodologies.
- b) What are the distinct traits of structuralism? What were the main arguments given by post-structuralism against them?
- c) Discuss the factors on which the complexity of globalization is based.
- d) Elaborate on how nations and their people have together resisted the scourge of COVID-19.

Total No. of Questions : 4]

P-4616

[6042]-SODL-237

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

SC05 : समकालीन सामाजिक सिद्धांत आणि

जागतिकीकरणाचे समाजशास्त्र

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच चे उत्तर लिहा. [10]

- अ) संघर्ष सिद्धांताला त्याची प्रेरणा कोठे मिळते ?
ब) हॅबरमासने चिकित्सा सिद्धांताच्या अनुषंगाने फ्रेंच ट्रेडच्या विरोधात कोणती रणनीती स्वीकारली ?
क) हॅबरमास 'कला आणि मिमिसिस' (art and mimesis) कोणत्या प्रकारे सादर करतात ?
ड) अलथुजरचे पद्धतशास्त्रीय विखंडन काय आहे ?
इ) रिफ्लेक्सिव्हिटी द्वारे तुम्हाला काय समजते ?
फ) जागतिकीकरणाचे सामाजिक-सांस्कृतिक परिणाम काय आहेत ?
य) आधुनिकोत्तर सामाजिक सिद्धांत म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा. [20]

- अ) मिल्सच्या मते सामाजिक बदल घडवून आणण्याची पद्धत काय आहे ?
ब) ग्रामसीची वर्चस्वाची कल्पना काय आहे ?
क) विचारसरणीचे भौतिक अस्तित्व काय आहे ?
ड) जर्गेन हॅबरमास वर थोडक्यात टीप लिहा.
इ) GATT च्या तत्वांचा उल्लेख करा.
फ) मिशेल फुकोल्टच्या कल्पनांवर थोडक्यात टीप लिहा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा. [20]

- अ) गोल्डनरची प्रत्यक्षवादावरील चिकित्सेचे परीक्षण करा.
- ब) फ्रँकफर्ट विचारप्रवाहातून तुम्हाला काय समजते? त्याचे प्रमुख विचारवंत कोण आहेत आणि ते कोणत्या महत्त्वपूर्ण समस्यांना सामोर आणतात?
- क) आधुनिकतेतील रिफ्लेक्सिव्हिटीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) जागतिकीकरणाचा नकारात्मक परिणाम काय आहे? ते संपवण्यासाठी गिडन्सचा प्रस्ताव काय आहे?
- इ) शाश्वत विकास साधण्यात महिलांच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.
- फ) नागरी समाजाची वास्तववादी विरुद्ध उदारमतवादी संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) फ्रँकफर्ट विचारप्रवाहाच्या तीन पिढ्या आणि त्यांच्या विविध पद्धतीशास्त्रावर चर्चा करा.
- ब) संरचनावादाची विशिष्ट विशिष्ट्ये कोणती आहेत? उत्तर संरचनावादाने त्याची चिकित्सा कशी केली, चर्चा करा.
- क) जागतिकीकरणाची गुंतागुंत कोणत्या घटकांवर आधारित आहे याची चर्चा करा.
- ड) राष्ट्रे आणि त्यांच्या लोकांनी मिळून COVID-19 ची महामारी या अरिष्टाचा कसा प्रतिकार केला ते विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4617

[6042]-SODL-238

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

**SC06-Sociology of Development and Sociology of Human Rights
(2019 Pattern) (Rev. 2021)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven of the following:

[10]

- a) Write the meaning of sustainable development.
- b) What is the capability approach?
- c) Write the meaning of civil society.
- d) What is UDHR?
- e) What are the rights of disabled people? Write in brief.
- f) Explain the concept of right to development.
- g) What is the meaning of global civil society?

Q2) Attempt any four out of six of the following:

[20]

- a) Explain the factors of social change.
- b) Discuss the post development perspective of development.
- c) Explain the correlation between NGOs and community development.
- d) Elaborate children's rights in India.
- e) Discuss on the right to health in India.
- f) Describe the anti-corruption movement as a social construction of human rights.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six of the following.

[20]

- a) Explain the role of state in development.
- b) Write the characteristics of Sarvodaya concept of Mahatma Gandhi.
- c) Elaborate modernisation theory of development.
- d) Explain the importance of Right to Information.
- e) Elucidate the constitutional rights of tribes.
- f) Write the characteristics of human rights.

Q4) Attempt any two out of four of the following.

[20]

- a) Discuss the relevance and application of human rights in globalized society.
- b) Explain the liberal theory of human rights.
- c) Describe Schumacher's alternative approach to development with reference to 'small is beautiful'.
- d) Critically examine the dependency theory of development.

Total No. of Questions : 4]

P4617

[6042]-SODL-238

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

SC06-Sociology of Development and Sociology of Human Rights

(2019 Pattern) (Rev. 2021)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच चे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) शाश्वत विकासाचा अर्थ लिहा.
- ब) क्षमता दृष्टिकोन कशाला म्हणतात?
- क) नागरी समाजाचा अर्थ लिहा.
- ड) UDHR म्हणजे काय?
- इ) अपंगांचे हक्क कोणते ते थोडक्यात लिहा.
- फ) विकासाचा अधिकार संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) ग्लोबल सिविल सोसायटी चा अर्थ काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे घटक विशद करा.
- ब) विकासाच्या विकासात उत्तर दृष्टिकोनावर चर्चा करा.
- क) स्वयंसेवी संस्था आणि समुदाय विकास यामधील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील बालकांचे अधिकार विशद करा.
- इ) भारतातील आरोग्याच्या हक्कावर चर्चा करा.
- फ) मानवी हक्काची सामाजिक बांधणी म्हणून भ्रष्टाचार विरोधी चळवळीचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) विकासाबाबत राज्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा गांधीजींच्या सर्वोदय संकल्पनेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) विकासाच्या आधुनिकीकरणाचा सिद्धांत विशद करा.
- ड) माहितीच्या अधिकाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) आदिवासींच्या संविधानात्मक अधिकाऱ्यांना विशद करा.
- फ) मानवी हक्कांचे वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) वैश्विक समाजामध्ये मानवी हक्कांचे महत्त्व आणि अंमलबजावणीची चर्चा करा.
- ब) मानवी हक्कांच्या उदारमतवादी सिद्धांताला स्पष्ट करा.
- क) स्मॉल इज ब्युटीफूल च्या अनुषंगाने सुमांकर यांच्या पर्यायी विकासासंबंधी विचारांचे वर्णन करा.
- ड) विकासाच्या अवलंबित्वाच्या सिद्धांताची चिकित्सात्मक परिक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-4618

[Total No. of Pages : 4

[6042]-SODL-239

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

**SC07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven of the following :

[10]

- a) What is JNNURM?
- b) Write features of city.
- c) Define gentrification.
- d) What is SRA?
- e) Write the meaning of ethnic resurgence with examples.
- f) Define Diaspora.
- g) Write the meaning of transnationalism.

Q2) Attempt any four out of six of the following :

[20]

- a) Write the meaning of conurbation.
- b) Elaborate on smart city.
- c) Write on Weber's concept of city.
- d) Explain the relationship between gender and ethnicity.
- e) Elaborate on the representation of ethnic groups in cinema.
- f) Write a short note on pluralism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six of the following :

[20]

- a) Write the meaning of satellite cities.
- b) Elaborate on the problems of migrant labour during Covid-19 Pandemic.
- c) State the importance of Urban Sociology.
- d) Briefly explain the neo-Marxist perspective on ethnicity.
- e) Analyze the emergence of nationalism in India.
- f) Explain the features of ethnicity.

Q4) Attempt any two out of four of the following :

[20]

- a) Define Urban Sociology and explain the development of Urban Sociology in India.
- b) Evaluate David Harvey's contribution to Urban Sociology.
- c) Examine the concept of multiculturalism.
- d) Discuss many voices of nation in India.

Total No. of Questions : 4]

P-4618

[6042]-SODL-239

M.A. (Part - II)

SOCIOLOGY

SC07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रयत्न करा. [10]

- अ) जे एन एन यू आर एम (JNNURM) म्हणजे काय?
- ब) शहराची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) सौम्यीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ड) SRA काय आहे?
- इ) वांशिक उठावाचा उदाहरणासह अर्थ लिहा.
- फ) डायस्पोराचा व्याख्या लिहा.
- य) ट्रान्सनॅशनलिझमचा अर्थ लिहा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा. [20]

- अ) Conurbation चा अर्थ लिहा.
- ब) स्मार्ट सिटीचा अर्थ विशद करा.
- क) वेबरची शहराची संकल्पना लिहा.
- ड) लिंग आणि वांशिकता यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- इ) चित्रपटांमधील वांशिक गटांच्या सादीकरण सविस्तरपणे सांगा.
- फ) बहुविविधतेवरील टीप लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा. [20]

- अ) उपग्रह शहरांचा अर्थ लिहा.
- ब) कोविड-19 महामारीच्या काळात स्थलांतरित मजुरांच्या समस्या विशद करा.
- क) नागरी समाजशास्त्राचे महत्त्व सांगा.
- ड) वांशिकतेवरील नव-माक्सवादी दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील राष्ट्रवादाच्या उदयाचे विश्लेषण करा.
- फ) वांशिकतेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी चारपैकी कोणतेही दोन प्रयत्न करा. [20]

- अ) नागरी समाजशास्त्राची व्याख्या लिहून भारतातील नागरी समाजशास्त्राचा विकास स्पष्ट करा.
- ब) नागरी समाजशास्त्राला डेव्हिड हार्वे यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- क) बहुसांस्कृतिकतावाद या संकल्पनेचे परिक्षण करा.
- ड) भारतातील राष्ट्राच्या विविध आवाजांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4619

[6042]-SODL-240

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following seven questions.

[10]

- a) What is Gender Inequality?
- b) Explain the concept of Honour killing.
- c) What is Gender Socialization?
- d) Define law.
- e) Explain the meaning of Informal Control.
- f) What is Social System?
- g) Write the definition of social stratification.

Q2) Write the answer to any four of the following six questions.

[20]

- a) Explain the concept of Glass Ceiling.
- b) Write information about Mechanical Solidarity and Biological Solidarity.
- c) Give the background of Indian Caste System.
- d) Define the concept of Surveillance.
- e) Tell us about Surveillance State.
- f) Who first used the concept of Gender Roles?

P.T.O.

Q3) Write the answer to any four of the following six questions. **[20]**

- a) Discuss the correlation between Caste and Gender.
- b) Comment on the problems faced by Women in Public Places.
- c) Explain the importance of Education Sector in Gender Formation.
- d) Explain the nature of Social change by stating what Social Change is.
- e) Discuss that Law is an autonomous and Universal Institution.
- f) Discuss the formulation of laws for the protection of Minorities.

Q4) Write the answer to any two of the following six questions. **[20]**

- a) Comment on how Laws and Security Apparatus's repression and regulation is done.
- b) Explain in detail the law for the protection of Scheduled Castes.
- c) Comment on 'Society as a Union System' in Structural Functionalism.
- d) Discuss the relationship between Law and Social Control.

Total No. of Questions : 4]

P4619

[6042]-SODL-240

S.Y. M.A.

SOCIOLOGY

**SC08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात पैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) लिंगभाव असमानता म्हणजे काय?
- ब) ऑनर किलिंग या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- क) लिंगभाव सामाजीकरण म्हणजे काय?
- ड) कायद्याची व्याख्या सांगा.
- इ) अनौपचारिक नियंत्रणाचा अर्थ सांगा.
- फ) सामाजिक व्यवस्था म्हणजे काय?
- य) सामाजिक स्तरीकरणाची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) काचेचे छत ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) यांत्रिकी ऐक्य भाव जैविक ऐक्य भाव या विषयी माहिती लिहा.
- क) भारतीय जाती व्यवस्थेची पार्श्वभूमी सांगा.
- ड) पाळत ठेवणे ही संकल्पना परिभाषित करा.
- इ) 'सर्व्हॅलन्स स्टेट' या विषयी माहिती सांगा.
- फ) लिंगभाव भूमिका ही संकल्पना सर्वप्रथम कोणी वापरली?

प्र.3) खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) जात आणि लिंगभाव यांच्यातील सहसंबंधावर चर्चा करा.
- ब) सार्वजनिक ठिकाणी स्त्रियांना सामोरे जावे लागणाऱ्या समस्येवर भाष्य करा.
- क) लिंगभाव घडणीमध्ये शिक्षण क्षेत्राचे असलेले महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ते सांगून सामाजिक परिवर्तनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) कायदा ही एक स्वायत्त व सार्वभौमिक संस्था आहेत यावर चर्चा करा.
- फ) अल्पसंख्यांकाच्या संरक्षणार्थ कायद्याच्या मांडणीवर चर्चा करा.

प्र.4) खालील चार पैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) कायदे आणि सुरक्षा यंत्राचे दमन – नियमन कसे केले जाते यावर भाष्य करा.
- ब) अनुसूचित जातीच्या संरक्षणार्थ कायद्याची सविस्तर मांडणी करा.
- क) संरचनात्मक प्रकार्यवादातील 'समाज एक संघ व्यवस्था' यावर भाष्य करा.
- ड) कायदा आणि सामाजिक नियंत्रण यांच्या परस्पर संबंधावर चर्चा करा.

ॐ ॐ ॐ